

Česká republika
Nejvyšší kontrolní úřad

SPRÁVA O KOORDINOVANEJ KONTROLE

Správa sociálneho poistenia v ČR a SR

December 2021

Nejvyšší kontrolní úřad České republiky, www.nku.cz

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky, www.nku.gov.sk

Obsah

Slovo na úvod	3
1. Informácie o kontrole	4
2. Zhrnutie a vyhodnotenie výsledkov koordinovaných kontrol.....	6
3. Systém poistného a makroekonomické ukazovatele	9
3.1. Koncepcia a stratégia poistného	9
<i>V Českej republike</i>	<i>9</i>
<i>V Slovenskej republike</i>	<i>12</i>
3.2. Právna úprava v oblasti poistného.....	19
<i>V Českej republike</i>	<i>19</i>
<i>V Slovenskej republike</i>	<i>21</i>
3.3. Porovnanie a identifikácia rozdielov	23
3.4. Makroekonomické ukazovatele príjmov a výdavkov na sociálne zabezpečenie	24
4. Dôchodkové systémy	28
4.1. Právna úprava a ukazovatele dôchodkového systému.....	28
<i>V Českej republike</i>	<i>28</i>
<i>V Slovenskej republike</i>	<i>32</i>
4.2. Porovnanie a vyhodnotenie	36
5. Efektívnosť správy poistného	38
5.1. Kľúčové procesy správy poistného.....	38
<i>V Českej republike</i>	<i>38</i>
<i>V Slovenskej republike</i>	<i>39</i>
5.2. Administratívna a personálna náročnosť správy poistného	41
<i>V Českej republike</i>	<i>41</i>
<i>V Slovenskej republike</i>	<i>44</i>

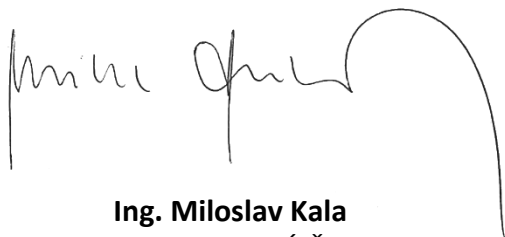
5.3.	Efektívnosť výdavkov vynaložených na správu poisťného	49
	<i>V Českej republike</i>	49
	<i>V Slovenskej republike</i>	51
5.4.	Porovnanie a vyhodnotenie	54
6.	Správa pohľadávok zo sociálneho poistenia	56
6.1.	Postupy pri vymáhaní a odpise pohľadávok	56
	<i>V Českej republike</i>	56
	<i>V Slovenskej republike</i>	61
6.2.	Porovnanie a vyhodnotenie	71
7.	Kontrolná činnosť v oblasti príjmov sociálneho poistenia	72
7.1.	Kontrola plnenia povinností platiteľov v sociálnom poistení.....	72
	<i>V Českej republike</i>	72
	<i>V Slovenskej republike</i>	76
7.2.	Porovnanie a vyhodnotenie	81
8.	Elektronizácia správy poisťného	82
8.1.	Štruktúra a využívanie informačných systémov	82
	<i>V Českej republike</i>	82
	<i>V Slovenskej republike</i>	85
8.2.	Porovnanie a vyhodnotenie	90
9.	Zoznam použitých skratiek	91
10.	Prílohy	94

Slovo na úvod

Predkladaná spoločná správa informuje o priebehu a výsledku medzinárodnej spolupráce v rámci koordinovaných kontrol, ktoré vykonal Najvyšší kontrolní úřad České republiky (NKÚ ČR) a Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (NKÚ SR), ktoré boli zamerané na správu sociálneho poistenia v rokoch 2015 až 2018. Spolupráca medzi najvyššími kontrolnými inštitúciami oboch krajín bola realizovaná na základe dohody o spolupráci medzi NKÚ ČR a NKÚ SR.

Téma koordinovaných kontrol bola zvolená na základe skutočnosti, že správu sociálneho poistenia vrátane dôchodkového a nemocenského poistenia vykonávajú v oboch krajinách organizácie s rôznym právnym postavením. Keďže sa systémy správy sociálneho zabezpečenia líšia, koordinovaná kontrola bola navrhnutá tak, aby jej výsledky mohli byť analyzované, porovnané a hodnotené navzájom a aby bolo možné definovať slabé miesta v systéme na jednej strane a osvedčené postupy na strane druhej.

Koordinovaná kontrola NKÚ ČR a NKÚ SR opäť dokazuje, že obe inštitúcie prikladajú veľký význam medzinárodnému porovnávaniu a spolupráci.

Ing. Miloslav Kala
Prezident NKÚ ČR

Ing. Karol Mitřík
Predseda NKÚ SR

1. Informácie o kontrole

Identifikácia kontroly vykonanej v ČR

Číslo kontroly:	20/01
Predmet kontroly:	Správa poistného na sociálne zabezpečenie a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti ¹
Cieľ kontroly:	Cieľom kontroly NKÚ ČR bolo preveriť, či orgány správy sociálneho zabezpečenia postupovali pri výbere a správe poistného v súlade s právnymi predpismi, a posúdiť efektívnosť a účinnosť tejto správy
Kontrolované obdobie:	roky 2015–2018, v prípade vecných súvislostí aj predchádzajúce a nasledujúce obdobia
Kontrolované osoby:	Ministerstvo práce a sociálnych vecí, Česká správa sociálneho zabezpečenia, Pražská správa sociálneho zabezpečenia, Okresná správa sociálneho zabezpečenia Praha-východ, Okresná správa sociálneho zabezpečenia Olomouc

¹ Kontrolný záver NKÚ ČR je dostupný na webovom sídle NKÚ ČR: <https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K20001.pdf>.

Identifikácia kontroly vykonanej v SR

Číslo kontroly:	KA-032/2019/1033
Názov kontroly:	Systém výberu a správy odvodov sociálneho poistenia a starobného dôchodkového sporenia ²
Účel kontroly:	Získať primerané uistenie, že výber a správa poistného a príspevkov na starobné dôchodkové sporenie je vykonávané v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi a efektívne.
Kontrolované obdobie:	2015–2018 a súvisiace obdobia
Kontrolované subjekty:	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Sociálna poisťovňa a 8 pobočiek (po jednej v každom kraji)

Na účely porovnania boli finančné hodnoty a ukazovatele uvedené v eurách. Sumy v českých korunách boli prepočítané na eurá kurzom ČNB k 31. 12. 2018, t. j. 1 € = 25,725 Kč.

² Záverečná správa dostupná na webovom sídle NKÚ SR:
<https://www.nku.gov.sk/documents/10157/b04928e9-1dda-41a6-bcb8-cb7a3d153523>.

2. Zhrnutie a vyhodnotenie výsledkov koordinovaných kontrol

Systémy sociálneho poistenia v oboch krajinách sú založené na podobných princípoch. Organizácie, ktoré spravujú poistné, však majú odlišné právne postavenie, nastavenia systému a financovanie svojich činností. V ČR správa sociálneho poistenia zahŕňa poistné na dôchodkové poistenie, nemocenské poistenie a príspevok na štátnu politiku zamestnanosti. Na Slovensku správa sociálneho poistenia zahŕňa okrem poistného na dôchodkové, nemocenské poistenie a poistenie v nezamestnanosti aj úrazové a garančné poistenie a príspevok do rezervného fondu solidarity. Na účely auditu sú tieto druhy poistného spoločne definované ako „poistné“.

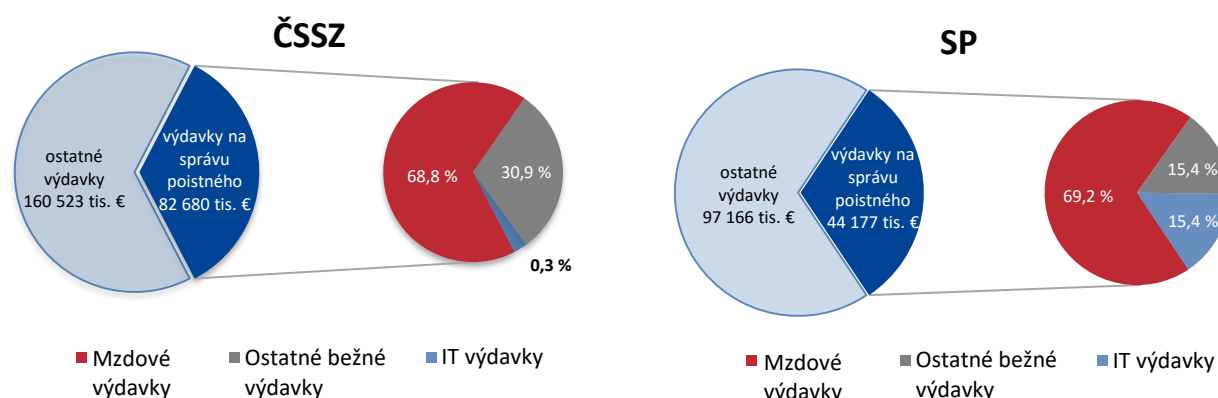
Na účely oboch kontrol predstavovala správa poistného súbor činností súvisiacich najmä s registráciou, výberom poistného, kontrolou dodržiavania povinností platiteľov a vymáhaním pohľadávok. Tento súbor činností sa riadi príslušnými vnútroštátnymi právnymi predpismi.

V rámci vykonaných kontrol a vzájomného porovnania výsledkov boli zistené nasledovné skutočnosti:

- V ČR spravuje poistné Česká správa sociálneho zabezpečenia (ČSSZ), ktorá je organizačnou zložkou štátu spadajúcou pod Ministerstvo práce a sociálnych vecí (MPSV). Vybrané poistné je príjmom štátneho rozpočtu. Na Slovensku spravuje poistné Sociálna poisťovňa (SP), ktorá je samostatným subjektom verejnej správy. Vybrané poistné sa rozdeľuje do fondov podľa druhu poistenia a z týchto fondov sa vyplácajú príslušné dávky. Bilančný rozdiel fondov sa spolu s transferom zo štátneho rozpočtu používajú na krytie deficitu starobného dôchodkového poistenia.
- Poistné, ktoré bolo predmetom kontroly najvyšších kontrolných inštitúcií, je dôležitou zložkou príspevkov na sociálne zabezpečenie. Podiel týchto príspevkov na celkovom zdanení patrí v oboch krajinách k najvyšším v Európe, v roku 2018 predstavoval približne 44 %. Naopak, výdavky na sociálne zabezpečenie v prepočte na ekonomicky aktívne obyvateľstvo sú pod priemerom EÚ.

- Dôchodkové systémy v oboch krajinách sú založené na viacpilierovom princípe. Starobné dôchodkové sporenie (tzv. II. pilier) bolo na Slovensku zavedené v roku 2005 a funguje dodnes. Pôvodne bol vstup pre nových účastníkov trhu práce povinný a v súčasnosti je vstup dobrovoľný bez možnosti výstupu. V ČR bol II. pilier funkčný v období rokov 2013–2015. To, čo bolo odlišné a rozhodujúce pre neúspech II. piliera v ČR, bola zákonná povinnosť poistencov prispievať na svoje sporenie z vlastných zdrojov až do konca aktívneho života, a to dodatočnými 2 % z vymeriavacieho základu, čo na Slovensku nebolo. Na Slovensku bolo v roku 2015 do II. piliera zapojených 50 % všetkých poistencov, zatiaľ čo v Českej republike to boli len 2 %.
- Financovanie a zabezpečenie riadenia a prevádzky ČSSZ a SP sa tiež líši. Rozpočet výdavkov ČSSZ, ktorá patrí do kapitoly MPSV, je súčasťou štátneho rozpočtu a nie je priamo závislý od výberu poistného. SP hospodári s rozpočtom vo výške 2,4 % z vybraného poistného (stanovené zákonom) a jej rozpočet schvaľuje parlament. Celkové prevádzkové výdavky vynaložené na všetky kompetencie (efektívnosť výdavkov) predstavovali 1,31 % vybraného poistného v prípade ČSSZ a 1,85 % v prípade SP.

Podiel výdavkov ČSSZ a SP vynaložených len na správu poistného k celkovým výdavkom ČSSZ a SP v roku 2018 bol v oboch krajinách porovnateľný.

Zdroj: za ČR - monitor.statnipokladna.cz zo dňa 10. 3. 2020, Správa o činnosti ČSSZ za rok 2018, ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR; za SR – SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

- V rokoch 2015–2018 vynaložila ČSSZ na mzdové výdavky na 1 000 eur výberu poistného v priemere o 27 % menej ako SP. Na rozdiel od ČSSZ, SP monitoruje personálne a administratívne zaťaženie v oblasti správy poistného.
- Vymáhanie pohľadávok prebiehalo v ČR a SR odlišne. ČSSZ počas celého obdobia využívala správnu exekúciu a externé vymáhanie. Pri správnej exekúcii mohla ČSSZ využívať viac nástrojov na vymáhanie pohľadávok ako SP. SP vymáhala pohľadávky prostredníctvom externého vymáhania a od roku 2017 aj sama prostredníctvom správneho výkonu. Rozdielna evidencia pohľadávok a spôsob ich vymáhania neumožňuje vzájomne porovnať úspešnosť vymáhania medzi ČSSZ a SP.

- Rozsah kontrolných činností u zamestnávateľov bol v oboch krajinách podobný, ale spôsob plánovania kontrol a najmä ich zameranie na rizikové subjekty sa líšili. To malo zásadný vplyv na efektívnosť kontrolnej činnosti, pričom kontroly vykonávané SP boli podstatne účinnejšie. Aj pri nižšom personálnom zaťažení bol podiel kontrol so zisteniami v SR o 64 percentuálnych bodov vyšší ako v ČR. Cielenosť kontrol v Slovenskej republike sa prejavila aj vo výške nedoplatkov zistených v dôsledku kontrolnej činnosti, ktorá bola takmer o 60 % vyššia ako v Českej republike.
- V SR bola elektronizácia správy poistenia na vyššej úrovni. V ČR bola elektronická komunikácia v oblasti sociálneho zabezpečenia zo strany klientov ČSSZ založená na princípe dobrovoľnosti. ČSSZ mala zároveň nastavený spôsob vedenia spisovej dokumentácie v papierovej podobe, čo zvyšovalo administratívnu náročnosť. V SR boli elektronizované prakticky všetky procesy v oblasti správy poistného, toku dokumentov a správy spisovej dokumentácie. Zamestnávatelia museli komunikovať so SP výlučne elektronicky, čo bolo užívateľsky prívetivejšie a zamestnávatelia mali okamžitú spätnú väzbu k predloženým výkazom. Cenou však boli výrazne vyššie náklady na informačné systémy.

Výsledky koordinovaných kontrol vykonaných NKÚ ČR a NKÚ SR potvrdili zistenia národných kontrol. Na základe dobrej praxe zistenej pri správe poistného obe inštitúcie odporúčajú zamerať kontrolnú činnosť v Českej republike viac na rizikové subjekty a na Slovensku rozšíriť spôsoby vymáhania pohľadávok vykonávané SP.

3. Systém poistného a makroekonomické ukazovatele

Sociálne poistenie je forma zabezpečenia sociálnych potrieb občanov vo všetkých prípadoch, keď nastane sociálna udalosť spojená so stratou príjmu zo zárobkovej činnosti v prípadoch materstva, choroby, staroby, ošetrovania člena rodiny, invalidity alebo straty živiteľa. Cieľom sociálneho poistenia je udržať primeranú životnú úroveň v týchto situáciách.

3.1 Koncepcia a stratégia poistného

V Českej republike

Dôchodkové a nemocenské poistenie v ČR je založené na poistnom princípe, t. j. na pravidelnom platení poistného. Poistné je príjmom štátneho rozpočtu, rovnako ako penále, prirážky k poistnému a pokuty uložené podľa zákona č. 589/1992 Sb.³ Výška poistného je stanovená percentuálnou sadzbou z vymeriavacieho základu. Poistné na sociálne zabezpečenie zahŕňa platby na:

- nemocenské poistenie (NP),
- dôchodkové poistenie (DP),
- príspevok na štátnu politiku zamestnanosti.

³ Zákon č. 589/1992 Sb., o poistnom na sociálne zabezpečenie a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti.

Tabuľka č. 1: Vývoj sadzieb poistného v období 2015–2020 (v %)

účinnosť	sadzba poistného z vymeriavacieho základu v %	celkom	z toho		
			dôchodkové poistenie	štátna politika zamestnanosti	nemocenské poistenie
od 1. 7. 2019	Zamestnávateľ	24,8	21,5	1,2	2,1
	Zamestnanec	6,5^x	-	-	-
	SZČO ⁴	29,2	28,0	1,2	-
1. 1. 2016 - 30. 6. 2019	Zamestnávateľ	25,0	21,5	1,2	2,3
	Zamestnanec	6,5^x	-	-	-
	SZČO	29,2	28,0	1,2	-
1. 1. 2015 - 31. 12. 2015	Zamestnávateľ	25,0	21,5	1,2	2,3
	Zamestnanec	6,5^x	-	-	-
	Zamestnanec, ktorý sa zúčastnil na dôchodkovom sporení (tzv. II. pilier)	3,5^x	-	-	-
	SZČO	29,2	28,0	1,2	-
	SZČO zúčastnená II. piliera	26,2	25,0	1,2	-

Zdroj: ustanovenie § 7 zákona č. 589/1992 Sb., v znení neskorších predpisov v období rokov 2015–2020.

Pozn.: u SZČO zúčastnených na nemocenskom poistení sa od 1. 7. 2019 znížila sadzba poistného na nemocenskom poistení o 0,2 p. b. na 2,1 % z vymeriavacieho základu;

^x sadzba nie je zákonom rozdelená na jednotlivé položky poistného.

Povinnosť platiť poistné majú zamestnávateľia, zamestnanci, ktorí sa zúčastňujú nemocenského poistenia, SZČO a osoby, ktoré sa dobrovoľne dôchodkovo poistili. Zamestnávateľ odvádza poistné za zamestnanca.

Poistné sa vypočíta ako percento z vymeriavacieho základu za referenčné obdobie. Pre zamestnancov je to kalendárny mesiac, za ktorý sa platí poistné. V prípade SZČO je to kalendárny rok a vymeriavací základ na platenie poistného je suma, ktorú si určia, najmenej však 50 % základu dane. Ak je takto určená suma nižšia ako najnižší zákonom stanovený vymeriavací základ, SZČO odvádza poistné z najnižšieho vymeriavacieho základu.

Správu poistného v Českej republike vykonáva najmä ČSSZ⁵, ktorá je podriadená MPSV. ČSSZ je organizačnou zložkou štátu, správnym orgánom a účtovnou jednotkou. Kompetencie ČSSZ upravuje zákon č. 582/1991 Sb.⁶ a zákon č. 187/2006 Sb.⁷ a ako orgán štátnej správy má okrem iného aj kompetencie v oblasti sociálneho zabezpečenia, v rámci ktorých vykonáva nemocenské a dôchodkové poistenie a výber poistného. Zabezpečuje tiež plnenie úloh vyplývajúcich z práva EÚ a medzinárodných zmlúv vrátane oblasti poistného na sociálne zabezpečenie⁸ a vykonáva určené agendy a činnosti v oblasti sociálneho zabezpečenia.

⁴ Samostatne zárobkovo činná osoba (SZČO) (v ČR Osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ) – pozn. prekl.).

⁵ Okrem ČSSZ spravujú poistné v rámci svojho rezortu aj Ministerstvo obrany (vo vzťahu k profesionálnym vojakom), Ministerstvo vnútra (vo vzťahu k príslušníkom Polície ČR, Hasičského a záchranného zboru ČR a príslušníkom ostatných ozbrojených bezpečnostných zborov a bezpečnostných služieb) a Ministerstvo spravodlivosti (vo vzťahu k príslušníkom Váženskej služby ČR).

⁶ Zákon č. 582/1991 Sb., o organizácii a vykonávaní sociálneho zabezpečenia.

⁷ Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenskom poistení.

⁸ Ustanovenie § 5 písm. e) zákona č. 582/1991 Sb.

Štruktúru ČSSZ tvorí ústredie ČSSZ, regionálne pobočky ČSSZ, Okresné správy sociálneho zabezpečenia, Pražská správa sociálneho zabezpečenia a Mestská správa sociálneho zabezpečenia Brno⁹. Ústredie ČSSZ je centrálnou organizačnou jednotkou ČSSZ, s pôsobnosťou v koncepcnej, metodickej, riadiacej, koordinačnej a kontrolnej¹⁰ oblasti a priamym výkonom určených procesov a činností sociálneho zabezpečenia. Pracovisko ČSSZ sú územné organizačné jednotky ČSSZ, ktoré zabezpečujú spoločné činnosti pre všetky OSSZ daného územného obvodu, najmä v oblasti administratívy, hospodárskej a správnej, personálnej správy a prevádzkovej činnosti. OSSZ zabezpečujú výkon procesov a činností v oblasti sociálneho zabezpečenia v súlade s právnymi predpismi a vnútornými organizačnými smernicami ČSSZ a na účely hospodárenia s majetkom štátu vrátane prostriedkov štátneho rozpočtu, účtovníctva, služobných vzťahov štátnych zamestnancov a pracovnoprávných vzťahov majú OSSZ postavenie vnútorných organizačných jednotiek ČSSZ.

ČSSZ zabezpečuje svoju činnosť z verejných zdrojov a ako organizačná zložka štátu hospodári s prostriedkami štátneho rozpočtu, ktoré jej v rámci rozpočtu kapitoly určuje správca kapitoly MPSV. Rozpočtové príjmy ČSSZ zahŕňajú najmä príjmy z poistného, kapitálové príjmy a prijaté transfery. Výdavky rozpočtu ČSSZ zahŕňajú obligatórne výdavky (výdavky na jednotlivé dávky) a ostatné výdavky (najmä mzdové výdavky, výdavky na bežnú prevádzku a kapitálové výdavky).

Tabuľka č. 2: Celkové inkaso poistného a výdavky ČSSZ k 31. 12. rokov 2015–2018 (v tis. €)

	2015	2016	2017	2018
Celkové inkaso poistného	15 332	16 219	17 650	19 404
– z toho: Poistné na dôchodkové poistenie celkom	13 664	14 475	15 736	17 299
Poistné na nemocenské poistenie celkom	1 061 153	1 121 679	1 220 315	1 343
Príspevok na štátnu politiku zamestnanosti	586 920	620 348	674 234	741 186
Prirážky; príslušenstvo; nevyjasnené, neidentifikované a nezaradené príjmy z poist.	20 409	1 824	19 108	19 701
Celkové výdavky na dávky vyplatené ČSSZ	15 923	16 149	16 819	17 782
– z toho: Dávky dôchodkového poistenia celkom	14 986	15 127	15 718	16 461
Dávky nemocenského poistenia celkom	937 219	1 021 721	1 100 703	1 320
Ostatné dávky, ktoré vypláca ČSSZ	67	63	57	53
Celkové prevádzkové výdavky ČSSZ	206 781	213 314	231 991	243 203

Zdroj: Monitor - <https://monitor.statnipokladna.cz/statni-sprava/>.

V rokoch 2015 až 2018 sa situácia v oblasti dostatočnosti inkasa na poistnom zmenila. Kým poistné na nemocenské poistenie a príspevok na štátnu politiku zamestnanosti pokrývali výdavky vynaložené na dávky počas celého kontrolovaného obdobia, inkaso poistného na dôchodkové poistenie pokrývalo výdavky vynaložené na dôchodkové dávky len v rokoch 2017 a 2018. ČSSZ dosiahla v kontrolovanom období viac ako 99 % úspešnosť výberu predpísaného poistného.

⁹ Okresné správy sociálneho zabezpečenia, Pražská správa sociálneho zabezpečenia (PSSZ) a Mestská správa sociálneho zabezpečenia Brno sú ďalej spoločne označované ako OSSZ.

¹⁰ ČSSZ podľa ustanovenia § 5 písm. d) zákona č. 582/1991 Sb. „riadi a kontroluje činnosť okresných správ sociálneho zabezpečenia“ a v oblasti správy poistného na sociálne zabezpečenie má pôsobnosť najmä v koncepcnej, metodickej, riadiacej, koordinačnej a kontrolnej oblasti.

ČR nemá dlhodobú koncepciu alebo stratégiu samostatne zameranú na zabezpečenie správy poistného. MPSV vypracúva dokumenty zamerané na dôchodkové poistenie, nemocenské poistenie a príspevok na štátnu politiku zamestnanosti, ktoré majú skôr analytický ako koncepčný charakter. Poskytujú komplexný pohľad na problematiku sociálneho zabezpečenia v sledovanom období, t. j. opis súčasného stavu nemocenského a dôchodkového systému (napr. základné informácie, štatistiky nemocenského poistenia, štatistiky dôchodkového poistenia, medzinárodné porovnania, alternatívne scenáre vývoja dôchodkového poistenia, predpokladaný vývoj - demografický, ekonomický, súčasný právny stav). Nerieši však zmeny vo výške a zdroji príjmov v prípade ich výpadku. MPSV samostatne nenavrhuje prijať čiastkové zmeny a úpravy v oblasti poistného, pokiaľ nejde o politické zadanie, keďže poistné sa posudzuje spolu s daňami, aby sa nezvyšovalo „celkové daňové zaťaženie“ občanov.

V roku 2008 schválila Vláda ČR program Projektu JIM¹¹, ktorého cieľom bolo vytvorenie jedného inkasného miesta pre príjmy verejných rozpočtov (JIM). V rámci projektu sa mal zjednodušiť a zefektívniť výber daní, ciel a sociálneho a zdravotného poistného. Daňovník ich mal odvádzať na jedno miesto a prostredníctvom jedného formulára, pričom namiesto piatich inštitúcií mal komunikovať s jednou¹². Projekt JIM bol časovo obmedzený a jeho prvý termín spustenia bol stanovený na 1. 1. 2014, potom vláda termín spustenia posunula ešte o rok. Novelou zákona č. 458/2011 Z. z.¹³ účinnou od 31. 12. 2014 sa zo zákona vypustili ustanovenia týkajúce sa JIM a zároveň sa zrušil predpokladaný dátum spustenia 1. 1. 2015. Počas obdobia realizácie projektu 2008–2015 nebol daňový systém v ČR zjednodušený v zmysle „jeden formulár, jedna platba a jedna kontrola“. Projekt nebol oficiálne ukončený a nebolo prijaté žiadne rozhodnutie o ďalšom postupe.

V Slovenskej republike

Na Slovensku je sociálne poistenie upravené zákonom č. 461/2003 Z. z.¹⁴, ktorý sa vzťahuje na všetkých občanov SR okrem policajtov, profesionálnych vojakov a vojakov prípravnej služby. Ich sociálne zabezpečenie je upravené osobitným predpisom. Platiteľom odvodov do SP môže byť zamestnanec; zamestnávateľ; samostatne zárobkovo činná osoba (SZČO); dobrovoľne nemocensky, dôchodkovo a v nezamestnanosti poistená osoba; štát a SP.

Sociálne poistenie sa skladá z piatich základných druhov poistení, ktoré sa od seba odlišujú poistným krytím. Pod poistným krytím sa chápe súbor poistných rizík, ktoré sú príslušným typom poistenia chránené a kryté, a podľa ktorého sa v prípade konkrétnej udalosti stanovuje výška príslušných sociálnych dávok. Sociálne poistenie je povinným verejnoprávnym poistením, ktoré predstavuje najrozsiahlejšiu časť systému sociálneho zabezpečenia občanov (ďalej sa sem radí sociálna podpora a sociálna pomoc). Sociálne poistenie je založené na platení odvodov a poberaní dávok v konkrétnych životných situáciách, čím štát zabezpečuje nielen ochranu veľkej časti obyvateľstva pred mnohými rizikami, ale aj prerozdeľovanie dôchodkov v národnom hospodárstve.

¹¹ Uznesenie vlády ČR zo dňa 3. 11. 2008 č. 1336, o Programe Projektu vytvorenia jedného inkasného miesta pre príjmy verejných rozpočtov.

¹² Finančný úrad, Colní úrad, Česká správa sociálneho zabezpečenia, zdravotná poisťovňa a v prípade pracovného úrazu aj úrazová poisťovňa.

¹³ Zákon č. 458/2011 Z. z., o zmene zákonov súvisiacich so zriadením jedného inkasného miesta a ďalších zmenách daňových a poistných zákonov.

¹⁴ Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

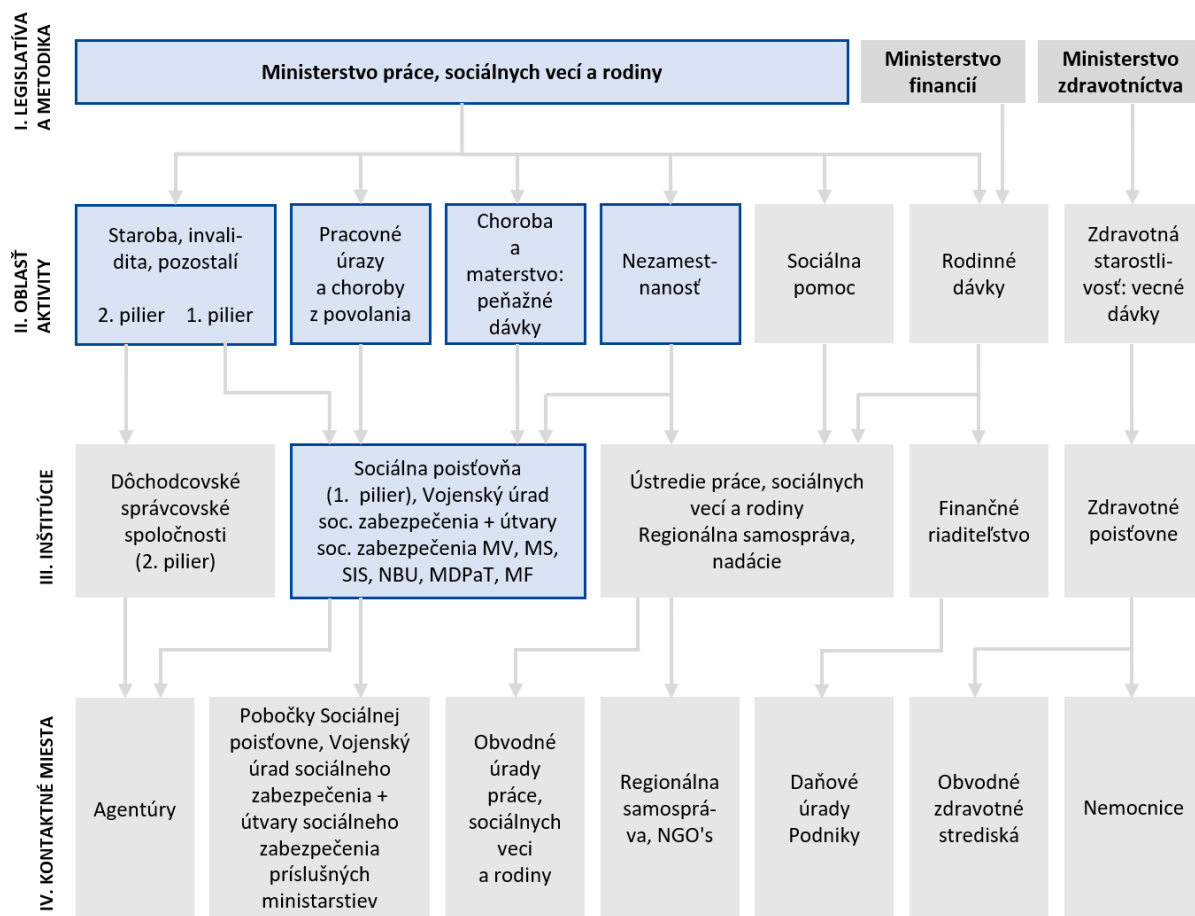
Filozofia nastavenia systému sociálneho poistenia vychádza predovšetkým z kombinácie princípů zásluhovosti, z princípů individuálnej zodpovednosti a z princípů osobnej participácie poistenca na tvorbe zdrojov a primeranej miery solidarity. V rámci sociálneho poistenia sú riešené práve tie sociálne situácie, na ktoré sa môže občan dopredu pripraviť (teda sa poistiť) formou odloženia časti svojej dnešnej spotreby na krytie budúcej nejstej krátkodobej, resp. dlhodobej sociálnej situácie.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR), okrem iných úloh vyplývajúcich mu zo štatútu, tvorí aj štátnu politiku a zabezpečuje výkon štátnej správy a plnenie úloh v oblasti sociálneho poistenia, starobného dôchodkového sporenia, doplnkového dôchodkového sporenia, náhrady príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca a poskytovania vianočného príspevku niektorým poberateľom dôchodku. V rámci tejto pôsobnosti vypracúva na základe sociálno-ekonomických a právnych analýz koncepčné zámery systému sociálneho poistenia, starobného dôchodkového sporenia a doplnkového dôchodkového sporenia, a z vecného hľadiska vypracúva legislatívne zámery návrhov zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov a koordinuje so SP prípravu štruktúry a rozsah výdavkov SP na hospodársku mobilizáciu z prostriedkov štátneho rozpočtu. Sekcia sociálneho poistenia a dôchodkového sporenia MPSVR SR sa venuje analýze systému sociálneho poistenia po vecnej stránke. Ostatným aspektom sociálneho zabezpečenia v gescii MPSVR SR sa analyticky venuje Inštitút sociálnej politiky.

Sociálna poisťovňa bola zriadená 1. 11. 1994 zákonom č. 274/1994 Z. z. o Sociálnej poisťovni ako verejnoprávna inštitúcia poverená výkonom nemocenského poistenia a dôchodkového zabezpečenia, ktoré prevzala od svojej predchodkyne, Národnej poisťovne. Od Slovenskej poisťovne prevzala 1. 4. 2002 aj poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania – úrazové poistenie. Od 1. 1. 2004 vykonáva sociálne poistenie na základe zákona č. 461/2003 Z. z., t. j. nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie – starobné a invalidné, ďalej úrazové poistenie, garančné poistenie a poistenie v nezamestnanosti. Od 1. 1. 2005 Sociálna poisťovňa vykonáva aj činnosti v rámci starobného dôchodkového sporenia – predovšetkým vyberá príspevky, postupuje ich dôchodkovým správcovským spoločnostiam, registruje zmluvy o starobnom dôchodkovom sporení a spravuje centrálny ponukový systém.

Orgánmi dozoru štátu nad činnosťou SP sú MPSVR SR a Ministerstvo financií (MF SR). SP, ako verejnoprávna inštitúcia, nie je podriadená príslušnému ústrednému orgánu štátnej správy, t. j. MPSVR SR. Dozor štátu je vykonávaný v súlade so zákonom č. 461/2003 Z. z. a jeho predmetom je dodržiavanie zákona o sociálnom poistení, dodržiavanie ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov a vnútorných aktov riadenia SP.

Schéma č. 1: Stav organizácie sociálnej ochrany na Slovensku v roku 2018

Zdroj: Stav sociálnej ochrany na Slovensku (Situácia k 1. januáru 2018), dostupné na: https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2020/04/socialna_ochrana_1_1_2018.pdf.

Tabuľka č. 3: Percentuálny podiel odvodov do jednotlivých fondov

(v %)

% , 2018	Zamestnanec	Zamestnávateľ	Spolu zamestnanec a zamestnávateľ	SZČO	Dobrovoľne poistená osoba	Štát	SP
Nemocenské poistenie	1,4	1,4	2,8	4,4	4,4	-	-
Starobné poistenie	4	14	18	18	18	18	18
Invalidné poistenie	3	3	6	6	6	6	-
Úrazové poistenie	-	0,8	0,8	-	-	-	-
Garančné poistenie	-	0,25	0,25	-	-	-	-
Poistenie v nezamestnanosti	1	1	2	-	2	-	-
Rezervný fond solidarity	-	4,75	4,75	4,75	4,75	2	-
SPOLU	9,4	25,2	34,6	33,15	35,15	26	18

Zdroj: SP.

Výber poistného a príspevkov na starobné dôchodkové sporenie je kľúčovou činnosťou pri financovaní systému sociálneho poistenia. Zamestnávateľ odvádza poistné aj za zamestnancov, pričom je to sumárne 34,6 % vymeriavacieho základu (hrubej mzdy). SZČO v porovnaní so zamestnancami neplatia príspevky na úrazové, garančné a poistenie

v nezamestnanosti a majú vyšší príspevok na nemocenské poistenie, pričom je stanovená minimálna a maximálna suma vymeriavacieho základu, ktorá vychádza zo všeobecného vymeriavacieho základu určeného ako 12-násobok priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve zistenej štatistickým úradom za príslušný kalendárny rok. Z vybraného poistného sa vyčleňuje 2,4 % a z vybraných príspevkov na starobné dôchodkové sporenie (II. pilier) 0,25 %, na administratívne náklady SP do správneho fondu.

Tabuľka č. 4: Tvorba fondov SP z poistného, pokút, penále a ostatných príjmov v rokoch 2015–2018

(v tis. €)

Ukazovateľ (tis. €)	2015	2016	2017	2018	index 2018/2015
a	1	2	3	4	4/1 (%)
Tvorba fondov v bežnom roku	7 418 227	7 150 230	7 747 444	8 213 289	110,72
– v tom:					
a) Základný fond nemocenského poistenia	538 090	572 445	620 561	687 583	127,78
b) Základný fond starobného poistenia	4 135 344	3 677 391	3 982 471	4 029 950	97,45
c) Základný fond invalidného poistenia	1 135 671	1 203 020	1 303 033	1 449 611	127,64
<i>Dôchodkové poistenie spolu</i>	<i>5 271 015</i>	<i>4 880 411</i>	<i>5 285 504</i>	<i>5 479 561</i>	<i>103,96</i>
d) Základný fond úrazového poistenia	148 183	157 500	168 583	187 622	126,62
e) Základný fond garančného poistenia	39 715	42 173	46 032	51 810	130,45
f) Základný fond poistenia v nezamestnanosti	343 374	365 611	400 275	445 514	129,75
g) Rezervný fond solidarity	910 868	967 676	1 048 876	1 165 084	127,91
h) Správny fond:	166 982	164 414	177 613	196 115	117,45

Zdroj: Individuálne účtovné závierky SP.

Tabuľka č. 5: Hospodárenie jednotlivých fondov, vznik bilančného rozdielu a deficitu v dôchodkovom poistení v roku 2017

(v tis. €)

2017, tis. €	Tvorba fondov v bežnom roku	Použitie prostriedko v jednotlivých fondov	Bilančný rozdiel v bežnom roku	Prevod zostatku z roku 2016	Riešenie deficitu v dôchodkovom poistení	Bilančný rozdiel k 31.12.2017
	a	b	c = a - b	d	e	f = (c + d + e)
a) Základný fond nemocenského poistenia	620 561	564 812	55 749	55 810	-55 000	56 559
b) Základný fond starobného poistenia	3 982 471	5 838 508	-1 856 037	215 752	1 849 000	208 715
c) Základný fond invalidného poistenia	1 303 033	927 753	375 280	151 708	-360 000	166 988
<i>Dôchodkové poistenie spolu</i>	<i>5 285 504</i>	<i>6 766 261</i>	<i>-1 480 757</i>	<i>367 460</i>	<i>1 489 000</i>	<i>375 703</i>
d) Základný fond úrazového poistenia	168 583	48 425	120 158	21 835	-120 000	21 993
e) Základný fond garančného poistenia	46 032	13 028	33 004	8 327	-32 000	9 331
f) Základný fond poistenia v nezamestnanosti	400 275	167 655	232 620	33 701	-224 000	42 321
g) Rezervný fond solidarity	1 048 876		1 048 876	41 975	-1 058 000	32 851
h) Správny fond	177 613	150 663	26 950	0	0	26 950
SPOLU	7 747 444	7 710 844	36 600	529 108	0	565 708

Zdroj: Správa o hospodárení SP v roku 2017, vlastné spracovanie NKÚ SR.

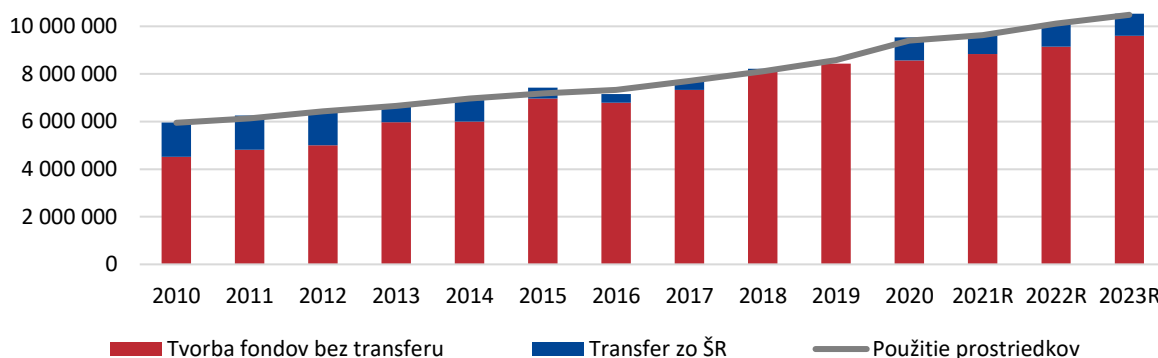
Toky v stĺpcoch možno zjednodušiť tak, že fondy sú tvorené z poistného (stĺpec a) a vyplácajú sa z nich dávky (b). Tvorba a použitie prostriedkov jednotlivých fondov nie sú rovnomerne rozložené a vzniká tak bilančný rozdiel (c). Všetky fondy okrem základného fondu starobného poistenia sú v prebytku a tento prebytok sa spolu so zostatkom z predchádzajúceho roku (d) využije na riešenie deficitu v dôchodkovom sporení (e). Zostatok v podobe bilančného rozdielu ku koncu roka (f) je prevedený do nasledujúceho. Peňažné toky sú tak v priebehu roka vykryté a je zabezpečená platobná schopnosť SP.

Celková tvorba fondov bola v roku 2017 na úrovni 7 747 mil. €, vrátane transferu zo štátneho rozpočtu v sume 415 mil. €, pokút, penále a ostatných príjmov. Najväčšiu časť pokrýva starobné poistenie, s tvorbou 3 982 mil. €, nasledované invalidným poistením a fondom solidarity. Použitie prostriedkov je celkovo 7 711 mil. €, z čoho na starobné poistenie pripadá 5 838 mil. € (75,7 % alebo aj 6,9 % HDP). Bilančný rozdiel fondu starobného poistenia predstavuje -1 856 mil. €, pričom ostatné fondy ho majú pozitívny a celkovo je na úrovni 36 mil. €. Po prevode zostatku z predchádzajúceho roku bol celkový deficit v dôchodkovom poistení na úrovni 1 849 mil. € vykrytý prebytkom ostatných fondov pri dosiahnutí bilančného rozdielu ku koncu roka 209 mil. €.

Deficit v dôchodkovom poistení je riešený z prebytkov ostatných fondov a transferom zo štátneho rozpočtu, ktorého veľkosť závisí, okrem iného, od makroekonomického vývoja ovplyvňujúceho zamestnanosť a tým výber poistného.

Podľa teoreticko-matematických prepočtov SP, bola celková bilancia dôchodkového poistenia bez transferu zo štátneho rozpočtu, štátnych finančných aktív a vykrytí deficitu starobného poistenia z ostatných fondov kumulatívne od roku 2004 do roku 2017 na úrovni -24,9 mld. €.

Graf č. 1: Tvorba fondov SP a transfer zo štátneho rozpočtu od roku 2010 (v tis. €)

Zdroj: Účtovné závierky a rozpočet SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

Celková tvorba a použitie fondov v jednotlivých rokoch sú viac-menej vyrovnané. Od roku 2010 postupne rástli z úrovne 6 mld. € na 8,5 mld. € v roku 2019. V tomto roku, ako jedinom za sledované obdobie, nebol SP poskytnutý transfer zo štátneho rozpočtu, pričom v rokoch 2010 až 2012 transfer osciloval okolo 1,4 mld. € a následne postupne klesal.

Tabuľka č. 6: Objem skutočne vybraného poistného v rokoch 2015–2018 podľa údajov z účtovnej závierky (v tis. €)

Ukazovateľ (tis. €)	2015	2016	2017	2018	Index 2018/2015
a	1	2	3	4	4/1
Príjmy celkom	7 418 227	7 150 230	7 747 444	8 213 289	110,72
a) poistné od ekonomicky aktívneho obyvateľstva (EAO)	5 916 654	6 328 018	6 858 393	7 407 735	125,20
– v tom: zamestnanec	1 612 052	1 724 393	1 881 385	2 054 644	127,46
zamestnávateľ	3 979 185	4 264 800	4 628 138	5 004 118	125,76
povinne poistená SZČO	314 436	328 460	338 726	338 376	107,61
dobrovoľne poistená osoba	10 981	10 365	10 144	10 597	96,50
b) štát (napr. materská/rodičovská, osobní asistenti)	205 640	211 504	221 926	253 350	123,20
c) Sociálna poisťovňa (napr. úrazová renta)	2 662	2 731	2 863	3 016	113,30
d) pokuty a penále	19 010	15 153	16 494	15 066	79,25
e) dlžné poistné	220 801	205 461	205 725	399 401	180,89
f) ostatné príjmy (najmä transfer zo štát. rozp.)	469 094	382 218	436 381	129 288	27,56
g) príjmy z otvorenia II. piliera	566 900	1	35	32	0,01
h) príspevky na SDS ¹⁵ zaplatené po uplynutí 60 dní	3 912	4 001	4 323	3 856	98,57
i) príjmy správneho fondu z príspevkov na SDS (EAO)	1 049	1 100	1 254	1 496	142,61
j) príjmy správneho fondu z príspevkov na SDS (štát)	49	43	49	48	97,96
k) príjmy správneho fondu z otvorenia II. piliera	12 456	0	1	1	0,01

Zdroj: Individuálne účtovné závierky SP.

Tabuľka č. 7: Úspešnosť výberu poistného ako pomer uhradeného poistného a ich predpisu

Rok	Úhrada predpísaného poistného, príspevkov na SDS, pokút a penále v €	Predpis poistného, príspevkov na SDS, pokút a penále v €	Úspešnosť v %	Postúpené a odpísané pohľadávky v €
2015	6 577 651 638,89	6 547 560 966,64	100,46	108 534 144,15
2016	6 991 534 402,74	7 070 082 010,55	98,89	28 836 748,36
2017	7 582 481 991,37	7 687 227 875,92	98,64	27 430 075,77
2018	8 234 301 703,44	8 101 960 587,07	101,63	385 507 070,84

Zdroj: SP.

Príjmy z výberu poistného mali v rokoch 2015–2018 výrazne rastúci trend. Nárast príjmov v roku 2018 v porovnaní s rokom 2015 predstavoval v absolútnom vyjadrení viac ako 440 mil. €, čo bol nárast o 10,7 p. b. Rozhodujúci podiel na tomto vývoji mal výber poistného od ekonomicky aktívneho obyvateľstva (nárast medzi rokmi 2015 a 2018 predstavuje 25 p. b.), ktorý bol ovplyvnený priaznivým vývojom ekonomiky a s tým súvisiacim rastom zamestnanosti a tiež rastom priemernej mzdy v hospodárstve.

¹⁵ Starobné dôchodkové sporenie (SDS).

Inštitút finančnej politiky MF SR vykonáva prognózu sociálnych odvodov z fiškálneho hľadiska na aktuálnej aj hotovostnej báze. Ako externé vstupy sú využívané mesačné údaje o plnení sociálnych odvodov od SP, makroekonomická prognóza trhu práce a vlastné kvantifikácie legislatívnych opatrení. Krátkodobá prognóza je založená na ročnej sume sociálnych odvodov (poistného a príspevkov SDS) na základe minuloročnej skutočnosti očistenej o staré legislatívne vplyvy, indexované medziročným rastom mzdovej bázy, prirátanie novej legislatívy, kvartálne zmeny mzdovej bázy, priebežné úpravy podľa skutočného plnenia sociálnych odvodov a expertné odhady a korekcie. Strednodobá prognóza vychádza z očistených ročných súm sociálnych odvodov a medziročných rastov mzdovej bázy, samostatných vplyvov legislatívnych zmien, s dôrazom na aktuálne plnenie, pričom hotovostné je zjednodušeným odhadom mesačného časového posunu. Dlhodobá prognóza je súčasťou analýzy dlhodobej udržateľnosti dôchodkového systému, nie je vykonávaná bodovo a vychádza z AWG¹⁶ projekcie pracovnej sily, priemernej mzdy a nezamestnanosti.

Systematickou zmenou pri správe sociálneho poistenia (poistného na sociálne zabezpečenie) by malo byť zjednotenie výberu daní, cieľ a poistných odvodov prostredníctvom programu UNITAS (konceptia schválená v máji 2008), ktorý sa mal realizovať v dvoch základných fázach, a to ako UNITAS I a UNITAS II. Cieľom I. fázy programu UNITAS I bola reforma daňovej správy, optimalizácia colnej správy a zlúčenie Daňového riaditeľstva SR a Colného riaditeľstva do Finančného riaditeľstva SR (FR SR). Cieľom II. fázy programu UNITAS II malo byť následné pripojenie výberu poistných odvodov do novovytvorenej finančnej správy, ktorej základným atribútom mala byť jednoduchosť, prehľadnosť, efektivita, účinnosť a udržateľnosť systému a zjednodušenie a sprehľadnenie procesov spojených s daňovými a odvodovými povinnosťami pre daňové subjekty a tým zníženie bremena byrokracie a záťaže pre občanov a podnikateľov.

Riadením a koordináciou postupu tejto reformy bolo poverené MF SR. Riadiaci výbor UNITAS II. na MPSVR SR je poradným orgánom štátneho tajomníka II a tvorí prierezové pracovné zoskupenie zástupcov MPSVR SR, MF SR a SP. Predmetom rokovaní riadiaceho výboru boli činnosti súvisiace s preddavkovým platením poistného na sociálne poistenie a povinných príspevkov na SDS a ročného zúčtovania v sociálnom poistení. Vo vzťahu ku správe sociálneho poistenia predpokladá Konceptia reformy daňovo-odvodového systému zavedenie superhrubej mzdy, jedného sociálneho odvodu vo výške 19 %, zrušenie fondového hospodárenia Sociálnej poisťovne, zavedenie ročného zúčtovania sociálnych odvodov a ďalšie úpravy. Zároveň sa predpokladá vnútorné rozčlenenie Sociálnej poisťovne na oblasť správy poistného a dávkovú agendu s následným presunom správy poistného na finančnú správu.

Z uvedených zmien týkajúcich sa správy poistného bolo pripravené na zavedenie do praxe ročné zúčtovanie, ako efektívny nástroj na obmedzenie odvodovej optimalizácie subjektov, platiteľov poistného. Konceptia predpokladala jeho vykonávanie v roku 2013 za zdaňovacie obdobie roka 2012. Aktuálny stav je taký, že SP vykoná ročné zúčtovanie prvýkrát v roku 2024 za zúčtovacie obdobie roku 2023.

Hodnotenie zavedenia ročného zúčtovania bolo súčasťou Revízie výdavkov na politiky trhu práce a sociálne politiky, vypracovanej analytickým tímom Útvoru hodnoty za peniaze MF SR, pričom bol celkový pozitívny vplyv (úspora) na rozpočet kvantifikovaný na úrovni 49 mil. €, bez kvantifikácie nákladov, negatívneho vplyvu na rozpočet verejnej správy (RVS). SP odhaduje vlastné náklady spojené so zavedením a výpočtom ročného zúčtovania na úrovni cca 10 mil. €.

¹⁶ Working Group on Ageing Populations and Sustainability.

Príslušná novela zákona č. 461/2003 Z. z., ktorej predmetom bolo okrem ročného zúčtovania aj súbežné poberanie dávky materského, uvádza v doložke vplyvov celkový pozitívny vplyv na RVS vo výške 60 mil. € a negatívny vplyv novely zákona č. 461/2003 Z. z. na RVS na úrovni 32 mil. €.

Počas rokov 2015–2018 nastal minimálny pokrok v implementácii projektu UNITAS vo vzťahu ku správe sociálneho poistenia. Z plánovaných opatrení bolo legislatívne zavedené ročné zúčtovanie v sociálnom poistení a to s 11-ročným oneskorením oproti koncepcii a v podobe minimálne sa približujúcej k cieľom UNITAS. Platnosť programu UNITAS a jeho súčasná minimálna implementácia v oblasti sociálneho poistenia predstavujú do budúcnosti riziko nenaplnenia jeho hlavných cieľov a neistotu pri strategickom rozvoji systému správy sociálneho poistenia.

3.2 Právna úprava v oblasti poistného

Oblasť poistného je upravená v rámci právnej úpravy EÚ (viď. Príloha č. 1) a v rámci národných právnych predpisov.

Európske predpisy nenahrádzajú vnútroštátne pravidlá, ale len určujú, akým spôsobom budú ovplyvňovať migrujúce osoby, aby nedošlo k zhoršeniu ich postavenia. Úprava nemocenského a dôchodkového poistenia je v kompetencii členských štátov, pričom sa dodržiavajú základné zásady koordinácie uvedené v príslušných nariadeniach. Na európskej úrovni sa realizuje elektronická výmena údajov medzi krajinami EÚ, tzv. projekt EESSI, ktorý nahrádza papierové informačné toky elektronickým prenosom štruktúrovaných elektronických dokumentov (SED) prispôbených stykom v rôznych oblastiach sociálneho zabezpečenia. Krajiny a ich inštitúcie sa k EESSI pripájali postupne v súlade s platnými pravidlami, ktoré sú rovnaké pre všetkých účastníkov.

V Českej republike

V ČR je právna úprava správy poistného sústredená najmä v nasledujúcich národných právnych predpisoch:

Zákon č. 582/1991 Sb. upravuje organizáciu a vykonávanie sociálneho zabezpečenia. Sociálne zabezpečenie podľa tohto zákona zahŕňa:

- organizačné usporiadanie sociálneho zabezpečenia,
- pôsobnosť orgánov sociálneho zabezpečenia,
- úlohy občanov a zamestnávateľov pri vykonávaní sociálneho zabezpečenia,
- konania v súvislosti s dôchodkovým poistením,
- konania týkajúce sa poistného na sociálne zabezpečenie a príspevkov na štátnu politiku zamestnanosti.

Zákon č. 589/1992 Sb. upravuje poistné na sociálne zabezpečenie.

Zákon č. 155/1995 Sb.¹⁷ upravuje dôchodkové poistenie v prípade staroby, invalidity a smrti živiteľa rodiny. Upravuje tiež organizáciu a vykonávanie poistenia, povinnosti poistených osôb, príjemcov dávok a zamestnávateľov a ich zodpovednosť v poistení.

Zákon č. 187/2006 Sb. upravuje nemocenské poistenie v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti, nariadenej karantény, tehotenstva a materstva, starostlivosti otca o dieťa po jeho narodení, ošetrovania alebo starostlivosti o člena domácnosti, poskytovania dlhodobej starostlivosti a organizáciu a vykonávanie poistenia.

V rokoch 2015–2019 boli v oblasti poistného vykonané legislatívne zmeny v nasledujúcich zákonoch:

Tabuľka č. 8: Počet legislatívnych zmien v oblasti poistného

zákon	celkový počet zmien	z toho na návrh MPSV
zákon č. 589/1992 Sb.	12	3
zákon č. 582/1991 Sb.	22	9
zákon č. 155/1995 Sb.	18	8
zákon č. 187/2006 Sb.	19	7

Zdroj: NKÚ ČR.

Prevažná väčšina zmien sa týkala dávok nemocenského poistenia a zmien technického charakteru. Iba dve legislatívne zmeny uvedené nižšie sa týkali správy poistného a ich vplyv na štátny rozpočet sa prejavil mimo kontrolovaného obdobia.

Zákonom č. 259/2017 Sb.¹⁸ sa preddavky na poistné za SZČO stali splatnými od 1. 1. 2019 v mesiaci, za ktorý boli stanovené. Okrem zmeny dátumu splatnosti preddavkov na poistné boli ostatné zmeny najmä technického charakteru.

Vplyv zmien zákona na štátny rozpočet

Podľa dôvodovej správy mali tieto zmeny viesť k dodatočným príjmom do štátneho rozpočtu v roku 2019 vo výške približne 73,9 mil. €. SZČO boli povinné v januári 2019, t. j. v mesiaci zavedenia nového systému, uhradiť dve platby, a to za predchádzajúci mesiac (december 2018) aj za aktuálny mesiac (január 2019).

NKÚ ČR overil vplyv na príjmy z poistného v súvislosti so zmenou platenia preddavkov na poistné SZČO porovnaním inkasa poistného SZČO v roku 2018 a v roku 2019.

Tabuľka č. 9: Výška príjmov poistného SZČO k 31. 12. rokov 2018 a 2019 (v tis. €)

Položka (kód)	Položka (názov)	2018	2019	medziročný nárast 2018/2019
1613	Poistné na dôchodkové poistenie od SZČO	1 033 472	1 179 272	145 800
1621	Príspevky na štátnu politiku zamestnanosti od SZČO	44 292	50 540	6 249
2361	Poistné na nemocenské poistenie od SZČO	8 508	10 416	1 909
Celkové poistné na DP, NP a príspevok na štátnu politiku zamestnanosti od SZČO		1 086 271	1 240 229	153 957

Zdroj: <https://monitor.statnipokladna.cz/>; údaje zo dňa 10. 8. 2020.

¹⁷ Zákon č. 155/1995 Sb., o dôchodkovom poistení.

¹⁸ Zákon č. 259/2017 Sb., ktorým sa mení zákon č. 589/1992 Sb., o poistnom na sociálne zabezpečenie a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti, v znení neskorších predpisov, a ďalšie súvisiace zákony.

Z tabuľky je zrejmé, že inkaso príjmov z poistného zaplateného SZČO v roku 2019 bolo približne o 154 mil. € vyššie ako v roku 2018. Ide o viac ako dvojnásobný medzročný nárast, keďže inkaso zahŕňa aj dodatočné príjmy v dôsledku zmeny zálohových platieb vo výške 73,9 mil. €. MPSV v dôvodovej správe uviedlo, že zálohové platby boli poskytnuté v súvislosti so zjednodušením systému platenia poistných sociálnych odvodov u SZČO.

Okrem toho sa podľa dôvodovej správy a RIA¹⁹ k návrhu zákona č. 259/2017 Sb. mali legislatívne zmeny premietnuť najmä do administratívnych nákladov ČSSZ. Odhadované náklady na softvérovú úpravu lokálnych aplikácií na správu údajov ČSSZ a OSSZ predstavovali cca. 1 mil. €, ČSSZ však v skutočnosti vynaložila zhruba 0,9 mil. €.

Zákonom č. 32/2019 Sb.²⁰ sa od 1. júla 2019 znížila sadzba poistného na nemocenské poistenie pre zamestnávateľa z 2,3 % na 2,1 % z dôvodu zrušenia karenčnej doby (zamestnávateľ vypláca zamestnancovi náhradu mzdy, platu alebo odmeny od prvého dňa dočasnej pracovnej neschopnosti).

Vplyv zmien zákona na štátny rozpočet

Podľa dôvodovej správy k návrhu zákona č. 32/2019 Sb. sa mali znížiť príjmy z poistného na nemocenské poistenie o necelých 101 mil. € ročne. Vzhľadom na to, že bilancia príjmov a výdavkov štátu na nemocenské poistenie skončila v rokoch 2010 až 2016 s priemerným ročným prebytkom 136 mil. € a za rok 2017 mal dosiahnuť takmer 109 mil. €, predkladatelia tohto návrhu zákona považovali navýšenie štátnych výdavkov na verejné zdravotníctvo za prijateľné.

ČSSZ vynaložila 155 € na úpravu softvéru v súvislosti so znížením sadzby poistného na nemocenské poistenie plateného zamestnávateľom od 1. 7. 2019. MPSV však zatiaľ nevyhodnotilo vplyv na príjmy do štátneho rozpočtu, keďže išlo o ročný odhad zníženia štátneho rozpočtu a zákonná zmena nadobudla účinnosť v polovici roka 2019. MPSV vyhodnocuje legislatívne zmeny v správach o stave a vývoji systému dôchodkového a nemocenského poistenia, ktoré vypracováva v dvojročných intervaloch. MPSV očakáva, že v rámci analýzy v roku 2021 posúdi vplyv zrušenia karenčnej doby.

V Slovenskej republike

Legislatívne prostredie definujúce sociálne zabezpečenie a sociálne poistenie sa od vzniku SR výrazne menilo. Zásadná legislatívna zmena sa udiala v roku 2004, keď sa začal uplatňovať z hľadiska sociálneho poistenia najvýznamnejší zákon č. 461/2003 Z. z., ktorý vymedzil sociálne poistenie, upravil jeho rozsah, právne vzťahy pri vykonávaní sociálneho poistenia, jeho financovanie, dozor štátu nad jeho vykonávaním, a konanie vo veciach sociálneho poistenia a konanie vo veciach vymáhania pohľadávok.

Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého bolo upravené zriadenie a postavenie orgánov štátnej správy v oblasti sociálnych vecí a rodiny a služieb zamestnanosti. Zákonom č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov bol do systému dôchodkového zabezpečenia, implementovaný

¹⁹ Regulatory Impact Assessment – hodnotenie dopadov regulácie (RIA).

²⁰ Zákon č. 32/2019 Sb., ktorým sa mení zákon č. 262/2006 Sb., zákonník práce, v znení neskorších predpisov, a niektoré ďalšie zákony.

II. pilier dôchodkového zabezpečenia. Touto zmenou sa stanovil systém starobného dôchodkového zabezpečenia ako kombinácie starobného poistenia a starobného dôchodkového sporenia. Zákomom č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov bolo zriadené doplnkové dôchodkové sporenie (III. pilier).

Tabuľka č. 10: 28 analyzovaných novelizácií zákona č. 461/2003 Z. z. prijatých počas rokov 2015–2018

Rok	2015	2016	2017	2018	SPOLU
Počet novelizácií, z toho:	12	4	6	6	28
– priame novelizácie	2	1	3	2	8
Počet technických novelizácií	1	0	1	0	2
Počet netechnických novelizácií	11	4	5	6	26
Pozitívny vplyv na RVS v €	429 201	7 405 723	2 888 662	59 914 602	70 638 188
Pozitívny vplyv na SP v €	338 052	7 405 723	2 023 776	71 537 921	81 305 472
Negatívny vplyv na RVS v €	111 323 925	451 425 012	557 054 825	31 878 600	1 151 682 362
Negatívny vplyv na SP v €	28 796 554	338 765 384	561 625 068	31 878 600	961 065 606

Zdroj: NKÚ SR, Vplyv sa spravidla vyčísluje na nasledujúce tri roky.

Právny rámec sociálneho poistenia na Slovensku sa vyznačuje častými legislatívnymi zmenami (novelizácie, úpravy súm, nálezy Ústavného súdu). Doložky vplyvov v rámci legislatívneho procesu poskytujú zväčša dostatok informácií vecného charakteru, no v 2/3 sledovaných prípadov, z toho pri dvoch najvýznamnejších zmenách, neobsahovali vyčíslenie vplyvov na rozpočet. Ak takéto vyčíslenie bolo, znamenalo v priemere negatívny vplyv jednej novelizácie na RVS vo výške 120 mil. €. Náklady na implementáciu legislatívnych zmien do informačných systémov SP pre výber a správu poistného boli za roky 2015–2018 celkovo 14,2 mil. €. Z celkových 28 novelizácií zákona č. 461/2003 Z. z. sa polovica týkala správy poistného, z čoho na podrobnú analýzu bolo v rámci kontroly NKÚ SR vybraných 5 legislatívnych zmien ovplyvňujúcich výber a správu poistného:

Štvrté otvorenie II. piliera

Štvrté otvorenie II. piliera predstavuje najvýznamnejšiu legislatívnu zmenu z hľadiska vplyvu na rozpočet. Dôvodová správa nevyčísluje očakávaný dopad, aj keď na základe predchádzajúcich otvorení to bolo možné, minimálne v relatívnom vyjadrení prepočítanom napríklad na 10 000 poistencov. Celkovo počas štvrtého otvorenia opustilo II. pilier 158 310 sporiteľov, čo predstavuje takmer 10,8 % všetkých sporiteľov a 19 288 ich vstúpilo (1,3 %). Do I. piliera bolo prevedených 579 mil. €. z nasparených prostriedkov, čo zodpovedá 9 % čistej kumulovanej hodnoty majetku dôchodkových fondov k 31. 12. 2014. Zároveň bol transfer do SP zo štátneho rozpočtu v roku 2015 nižší o 448 mil. € oproti roku 2014. *(podrobnejšie v časti 4.1. Právna úprava a ukazovatele dôchodkového systému)*

Výber poistného od SZČO

Vybraná legislatívna zmena sa zaoberá znížením administratívnej záťaže SZČO a dobrovoľne poistených osôb, pričom ide o príklad spätnej väzby, iniciatívy SP a MPSVR SR v rámci legislatívneho procesu. SP na základe automatického vzniku/zániku roly SZČO zasiela oznámenia o vzniku, zmene vymeriavacieho základu alebo zániku poistného vzťahu do aktivovanej elektronickej schránky poistenca. Celkové IT náklady na implementáciu novelizácie boli 1,48 mil. €. *(podrobnejšie v časti 5.3. Efektívnosť výdavkov vynaložených na správu poistného)*

Pohľadávky voči zdravotníckym zariadeniam

Pohľadávky SP voči zdravotníckym zariadeniam v pôsobnosti Ministerstva zdravotníctva SR (MZ SR) a transformovaným zdravotníckym zariadeniam sú špecifickým druhom pohľadávok, ktoré v roku 2017 tvorili takmer tretinu zo všetkých pohľadávok. SP vo vzťahu k pohľadávkam zdravotníckych zariadení nevyužila všetky možnosti na ich vymozenie. Voči súkromným zdravotníckym zariadeniam SP pohľadávky na poistnom nevidovala. Aj napriek oddĺženiu pohľadávky stále vznikajú. *(podrobnejšie v časti 6.1. Postupy pri vymáhaní a odpise pohľadávok)*

Správny výkon

Správny výkon je spôsob vymáhania pohľadávok, ktorý priamo vykonáva a riadi SP, pričom je v zmysle novely zákona č. 461/2003 Z. z. týmto spôsobom oprávnená vymáhať svoje pohľadávky od 1. 7. 2017. Vymáhanie správnym výkonom sa môže uskutočniť voči fyzickej osobe prikázaním pohľadávky z účtu v banke, zrážkami zo mzdy alebo zrážkami z dávok vyplácaných SP a voči právnickej osobe prikázaním pohľadávky z účtu v banke. Pri správnom výkone sa zvýšila úspešnosť vymáhania oproti predchádzajúcim spôsobom t. j. súdnym exekútorom a mandátnej správe. Počiatočné IT²¹ náklady vo výške 2,2 mil. € sa prostredníctvom zvýšenej úspešnosti vymáhania vrátili SP v prvých dvoch rokoch od spustenia. *(podrobnejšie v časti 6.1. Postupy pri vymáhaní a odpise pohľadávok)*

Dobrovoľná vojenská príprava

Sociálna poisťovňa implementuje množstvo legislatívnych zmien. Pri schvaľovaní zavedenia dobrovoľnej vojenskej prípravy sa predpokladal vznik výdavkov iba v rámci rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany SR. Napriek tomu táto legislatívna zmena vyvolala aj vznik výdavkov v SP. Celkovo sa dobrovoľnej vojenskej prípravy v rokoch 2016–2019 zúčastnilo 297 poistencov, za ktorých bolo uhradené poistné necelých 70 tis. €. Plánovaný maximálny počet občanov zapojených do dobrovoľnej vojenskej prípravy bol naplnený na necelú polovicu. Výdavky na zavedenie novej roly poistenca štátu „dobrovoľného vojaka“ do informačného systému (IS) SP vo výške 126 tis. € sa na vybranom poistnom nevrátili.

3.3 Porovnanie a identifikácia rozdielov

Ciele systémov sociálneho poistenia v ČR a SR sú v zásade rovnaké. Organizácie zabezpečujúce správu poistného však majú odlišné právne postavenie a odlišné je aj nastavenie systémov. ČSSZ je organizačnou zložkou štátu, ktorá je podriadená MPSV a vybrané poistné na sociálne poistenie je príjmom štátneho rozpočtu. Prevádzkové výdavky ČSSZ sú súčasťou výdavkov kapitoly MPSV a priamo nesúvisia s vybraným poistným. SP je nezávislým subjektom verejnej správy, vyberá poistné do fondov, z ktorých sa vyplácajú dávky a v prípade deficitu sa dorovnávajú zo štátneho rozpočtu. SP je financovaná z podielu vybraného poistného.

²¹ Informačné technológie (IT)

Na Slovensku bola oblasť správy poistného v rokoch 2015 až 2018 novelizovaná zákonom č. 461/2003 Z. z. 13-krát. Táto skutočnosť na Slovensku zvyšuje náklady SP na implementáciu zmien, najmä v oblasti IT, zvyšuje administratívne náklady zamestnávateľov a zvyšuje riziko právnej neistoty poistencov. V ČR neboli v kontrolovanom období vykonané žiadne podobné novelizácie.

Stratégia SR v oblasti poistného vychádza z projektu UNITAS zameraného na zjednotenie výberu daní, ciel a poistných odvodov. V období rokov 2015 - 2018 došlo k minimálnemu pokroku v implementácii programu UNITAS v súvislosti so správou poistného. Podobný projekt sa mal v ČR realizovať prostredníctvom Jedného inkasného miesta. Jeho realizácia však bola v roku 2014 zákonom zrušená.

3.4 Makroekonomické ukazovatele príjmov a výdavkov na sociálne zabezpečenie

Systémy sociálneho zabezpečenia a sociálneho poistenia sa v jednotlivých krajinách líšia. Európska únia a jej štatistický úrad Eurostat podávajú správy a poskytujú vybrané ukazovatele. S cieľom podporiť nepretržitú výmenu informácií o sociálnej ochrane medzi členskými štátmi EÚ bol vytvorený vzájomný informačný systém o sociálnom zabezpečení, ktorý je k dispozícii na adrese <https://www.missoc.org/>. Databáza obsahuje podrobné informácie o systémoch sociálneho zabezpečenia v 32 rôznych krajinách vrátane ich financovania.

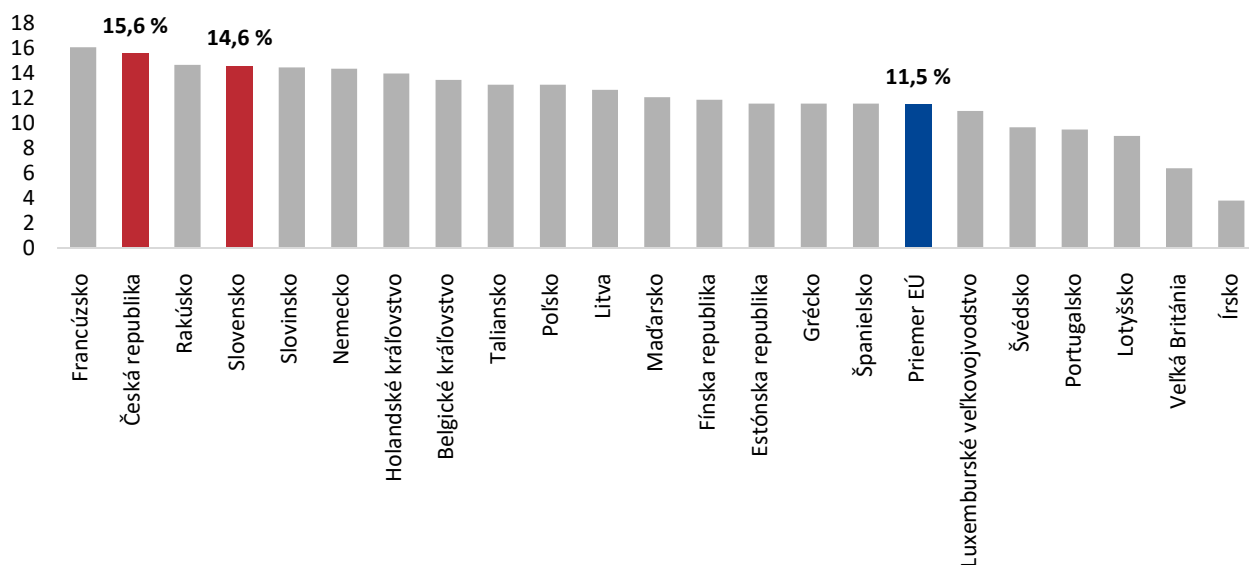
Tabuľka č. 11: Prehľad o príjmoch a výdavkoch systémov sociálneho zabezpečenia vybraných štátov EÚ za rok 2017

Štát	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo (EAO)	Príjmy na sociálne zabezpečenie	Výdavky na dávky sociálneho zabezpečenia	Podiel príjmov na sociálne zabezpečenie a výdavkov na dávky sociálneho zabezpečenia
	v tis.	na 1 EAO, tis. €	na 1 EAO, tis. €	%
Bulharsko	3 278	2,93	2,61	111,88
Rumunsko	8 812	3,24	3,00	108,02
Lotyšsko	946	4,23	4,15	101,88
Litva	1 408	4,94	4,33	114,17
Maďarsko	4 565	4,95	4,97	99,74
Poľsko	16 919	5,62	5,41	103,91
Slovensko	2 726	5,99	5,49	109,18
Chorvátsko	1 807	6,11	5,57	109,75
Estónska republika	665	5,58	5,63	99,08
Česká republika	5 248	7,14	6,58	108,60
Malta	226	8,06	7,97	101,10
Cyprus	417	9,59	8,70	110,15
Portugalsko	4 972	10,39	9,29	111,84
Slovinsko	1 011	9,49	9,47	100,19
Grécko	4 701	10,18	9,55	106,65
Španielsko	22 558	11,56	11,85	97,54
EÚ	240 637	18,78	17,22	109,07
Írsko	2 282	21,24	18,62	114,05
Veľká Británia	32 215	21,60	19,13	112,91
Taliansko	25 340	20,36	19,21	105,94
Nemecko	42 094	24,37	21,98	110,90
Holandské kráľovstvo	8 805	27,84	23,10	120,50
Rakúsko	4 433	24,22	23,90	101,32
Belgické kráľovstvo	4 940	26,56	24,54	108,25
Francúzsko	29 288	26,90	24,85	108,25
Fínska republika	2 635	26,73	25,77	103,73
Švédsko	5 190	28,44	26,10	108,97
Dánske kráľovstvo	2 870	36,56	31,37	116,54
Luxemburské veľkoveľkovoľvodstvo	286	47,98	42,77	112,17

Zdroj: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_rec_sumt/default/table?lang=en.

Pozn.: údaj za EÚ a podiel na príjmoch a sociálnych výdavkoch podľa vlastného výpočtu; posledné známe úplné údaje sú za rok 2017.

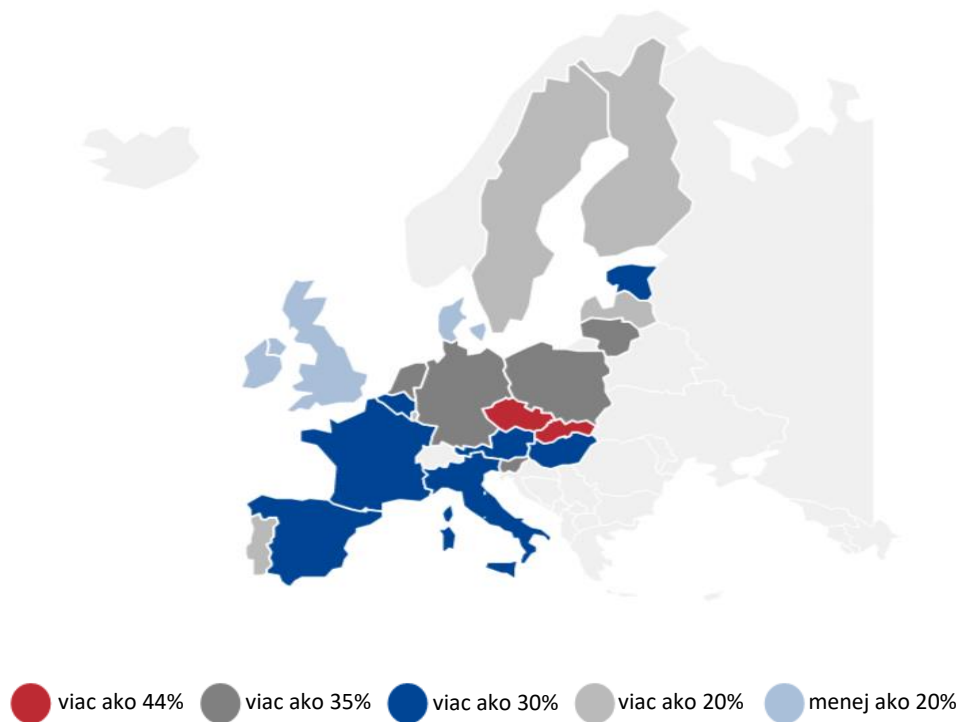
Príjmy a výdavky na jednotlivé systémy sociálneho zabezpečenia boli najnižšie v prepočte na ekonomicky aktívnych obyvateľov v Bulharsku, Rumunsku, pobaltských štátoch a krajinách V4. Najvyššie boli v Luxembursku a severských štátoch. Podiel príjmov na sociálne zabezpečenie a výdavkov na dávky sociálneho zabezpečenia sa medzi jednotlivými krajinami líšil. Odchýlky mohli byť čiastočne spôsobené aj odlišnosťami v systémoch a následne aj v spôsoboch a implementácií vykazovania do porovnávania. Sociálne zabezpečenie v tomto prípade nepozostávalo len zo sociálneho poistenia, ale spadalo sem aj zdravotné poistenie či rôzne rodinné dávky.

Graf č. 2: Podiel príspevkov na sociálne zabezpečenie na HDP v roku 2018 (v %)

Zdroj: <https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=REV&lang=en>.

Pozn.: spracovanie NKÚ ČR, zdroj obsahuje údaje len za uvedené krajiny, vykazovanie príspevkov a výdavkov na sociálne zabezpečenie sa medzi Eurostatom a OECD mierne líši.

Ďalšou možnosťou porovnania je prostredníctvom podielu vybraných odvodov, príspevkov na sociálne zabezpečenie na HDP jednotlivých krajín. Česká republika spolu so Slovenskom boli vysoko nad priemerom EÚ, keď vyšší podiel malo len Francúzsko. Obdobné závery poskytuje aj nasledujúce schéma znázorňujúce podiel príspevkov na sociálne zabezpečenie k celkovému zdaneniu. Ten mali ČR a SR najväčšie zo sledovaných európskych krajín, na úrovni 44,1 %. Naopak výdavky sociálneho zabezpečenia na EAO boli v ČR aj na Slovensku pod priemerom EÚ, a napriek tomu systémy sociálneho zabezpečenia nevytvárali dlhodobé prebytky.

Schéma č. 2: Podiel príspevkov na sociálne zabezpečenie k celkovému zdaneniu v EÚ v roku 2018

Zdroj: <https://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?datasetcode=REV&lang=en>, dáta exportované ku dňu 20. 2. 2020.
Interaktívna verzia schémy: <https://infogram.com/1p0l1lz0vz2mxdce6ykqvizklrbnnveqjlr?live>.

4. Dôchodkové systémy

4.1 Právna úprava a ukazovatele dôchodkového systému

V Českej republike

Dôchodkové poistenie, tzv. I. pilier

Dominantným zdrojom financovania súčasných dôchodkov je povinné dôchodkové poistenie, tzv. I. pilier, ktorý spravuje ČSSZ. Tento dávkovo definovaný štátny systém dôchodkového zabezpečenia je založený na princípe priebežného financovania, t. j. dôchodky sa financujú z aktuálneho výnosu poistného, ktoré sú povinné platiť všetky osoby vykonávajúce zárobkovú činnosť zakladajúcu účasť na dôchodkovom poistení.

Základným zákonom upravujúcim nároky na povinné dôchodkové poistenie v prípade staroby, invalidity a úmrtia žiteľa rodiny je zákon č. 155/1995 Sb., ktorý bol prijatý v júni 1995 s účinnosťou od roku 1996. O nároku na dôchodok, jeho výške a vyplácaní rozhoduje ČSSZ, okrem prípadov, keď sú na rozhodovanie príslušné orgány sociálneho zabezpečenia ministerstiev obrany, vnútra a spravodlivosti (v prípade príslušníkov ozbrojených síl a zborov).

Zákon č. 203/2017 Sb.²² stanovil dôchodkový vek na 65 rokov pre poistencov narodených po roku 1971. Tým sa ukončilo neobmedzené zvyšovanie veku odchodu do dôchodku (zmeny veku odchodu do dôchodku nad touto hranicou už budú výsledkom pravidelného procesu preskúmania). Zákonom č. 191/2018 Sb.²³ sa zvýšila aj základná sadzba dôchodku z 9 % na 10 % priemernej mzdy. Počas kontrolovaného obdobia sa dôchodok priebežne valorizoval vrátane mimoriadnych zvýšení.

²² Zákon č. 203/2017 Sb., ktorým sa mení zákon č. 155/1995 Sb., o dôchodkovom poistení, v znení neskorších predpisov, a ďalšie súvisiace zákony.

²³ Zákon č. 191/2018 Sb., ktorým sa mení zákon č. 155/1995 Sb., o dôchodkovom poistení, v znení neskorších predpisov.

Dôchodkové sporenie, tzv. II. pilier

Dôchodkové sporenie bolo zavedené 1. 1. 2013 zákonom č. 426/2011 Sb.²⁴, zákonom č. 397/2012 Sb.²⁵ a zákonom č. 399/2012 Sb.²⁶, pričom bolo individualizované pre každého účastníka a založené na princípe sporenia. Jeho zavedenie bolo úzko spojené s fungovaním dôchodkového poistenia, t. j. štátnym systémom dôchodkového zabezpečenia.

Druhý dôchodkový pilier bol dobrovoľný pre každého občana Českej republiky. Po vstupe do druhého piliera účastníci odvádzali do I. piliera len 25 % (resp. 3,5 % priamo zamestnanec a 21,5 % zamestnávateľ) zo svojho vymeriavacieho základu (namiesto pôvodných 28 %) a tieto 3 %, zvýšené o ďalšie 2 % zo strany účastníka, teda spolu 5 %, účastník posielal do dôchodkového fondu vybranej súkromnej dôchodkovej spoločnosti, s ktorou uzatvoril zmluvu o starobnom dôchodkovom sporení, na základe ktorej si zvolil stratégiu sporenia. Zamestnávateľ odpočítal zrážku poistného v mene účastníka - zamestnanca a vykázal odpočítané príspevky na dôchodok. Po zaregistrovaní zmluvy o dôchodkovom sporení už nebolo možné od zmluvy o dôchodkovom sporení odstúpiť.

Registráciu zmlúv účastníkov dôchodkového sporenia zabezpečovala Finančná správa Českej republiky (FS ČR), ktorá bola zodpovedná aj za výber poistného od účastníkov sporenia a následný prevod prostriedkov na účty dôchodkových spoločností.

Odhadované náklady na zavedenie II. piliera neboli vyčíslené, keďže na základe výnimky podľa článku 3 procesných pravidiel Všeobecných zásad hodnotenia dopadov regulácie nebola pre návrhy zákonov zavádzajúcich II. pilier vypracovaná RIA.

Schválením zákona č. 163/2015 Sb.²⁷ sa začal proces ukončovania II. piliera a od 1. 7. 2015 doň nemohli vstupovať noví účastníci. Dňa 1. 1. 2016 nadobudli účinnosť zákony č. 376/2015 Sb.²⁸ a č. 377/2015 Sb.²⁹, ktorými sa zrušil II. pilier a začal sa proces vyrovnania nárokov účastníkov na dôchodkové sporenie.

Likvidácia dôchodkových fondov sa uskutočnila vyplatením prostriedkov účastníka:

- prevodom na účet, prípadne poštovou poukážkou účastníkovi;
- prevodom na dôchodkové pripoistenie alebo doplnkové dôchodkové sporenie účastníka (*III. pilier*);
- prevodom na účet správcu poistného a následne na osobný daňový účet účastníka, ak účastník nereagoval na výzvu dôchodkovej spoločnosti na výber spôsobu zúčtovania prostriedkov. Účastník má ešte možnosť požiadať FS ČR do 31. 12. 2022 o vrátenie, ak tak neurobí, príspevky účastníka sa stanú príjmom štátneho rozpočtu.

Ak by si účastník želel zachovať percentuálny výmeru štátneho dôchodku, mohol si doplatiť poistné do I. piliera.

²⁴ Zákon č. 426/2011 Sb., o dôchodkovom sporení.

²⁵ Zákon č. 397/2012 Sb., o poistnom na dôchodkové sporenie.

²⁶ Zákon č. 399/2012 Sb., o zmene zákonov v súvislosti; s prijatím zákona o poistnom na dôchodkové sporenie.

²⁷ Zákon č. 163/2015 Sb., ktorým sa mení zákon č. 426/2011 Z.z., o dôchodkovom poistení, v znení neskorších predpisov.

²⁸ Zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení dôchodkového sporenia.

²⁹ Zákon č. 377/2015 Sb., ktorým sa menia niektoré zákony v súvislosti s prijatím zákona o ukončení dôchodkového sporenia.

Tabuľka č. 12: Počet poistencov s dôchodkovým poistením k 31. 12. rokov 2013–2015

rok	počet poistencov s dôchodkovým poistením celkom		počet poistencov s dôchodkovým sporením (z celkového počtu poistencov s dôchodkovým poistením)	
	zamestnanci	SZČO	zamestnanci	SZČO
2013	4 275 544	692 753	64 362	15 646
2014	4 328 561	676 188	65 687	16 041
2015	4 421 888	675 700	67 402	16 433

Zdroj: MPSV.

Ku dňu ukončenia systému dôchodkového sporenia (31. 12. 2015) bol pomer počtu účastníkov zapojených do II. piliera k počtu poistencov s dôchodkovým poistením 1,64 %.

Tabuľka č. 13: Peňažné prostriedky vložené účastníkmi do II. piliera dôchodkového sporenia**(v tis. €)**

rok	SZČO	zamestnanci	dobrovoľní platcovia	spolu
2013	406	13 319	0,74	13 726
2014	3 857	47 960	3,50	51 820
2015	4 583	50 416	5,40	55 004
2016	5 219	7 682	0,58	12 902

Zdroj: Ministerstvo financií Českej republiky (MF ČR).

Výška transferov do dôchodkových spoločností za obdobie rokov 2013 - 2016 predstavovala celkom 133 mil €. za 83 835 účastníkov. Po uzatvorení II. piliera dôchodkové spoločnosti previedli na účet správcu poistného nesplatené prostriedky v celkovej výške 7 295 tis. € za 7 943 účastníkov, z toho:

- 518 účastníkov doplatilo poistné do I. piliera v celkovej výške 629 tis. €;
- 6 051 účastníkov si vyzdvihlo k 31. augustu 2020 poistné v celkovej výške 6 284 tis. €, napriek tomu, že pôvodne nereagovali na výzvu dôchodkovej spoločnosti na výber spôsobu vyrovnania;
- 1 374 účastníkov si k 31. 8. 2020 stále nevyzdvihlo poistné v celkovej výške 383 tis. €.

MPSV, ČSSZ ani MF ČR nedisponujú informáciami o počte účastníkov ukončeného II. piliera, ktorí požiadali o presun poistného do III. piliera alebo im bolo poistné vyplatené už na základe výzvy dôchodkových správcovských spoločností, nakoľko to bolo podľa zákona č. 426/2011 Sb. v kompetencii dôchodkových správcovských spoločností.

V roku 2012 MF ČR v rámci svojej kapitoly vynaložilo na zavedenie centrálného registra zmlúv, úpravu a vývoj softvéru v súvislosti so zavedením, prevádzkou a následným zrušením II. piliera takmer 2,3 mil. €. Na obstaranie hardvéru, obstaranie alebo úpravu softvéru v súvislosti so zavedením, prevádzkou a následným zrušením II. piliera vynaložila ČSSZ necelých 1,1 mil. €.

Tabuľka č. 14: Inkaso poistného na dôchodkové poistenie v rokoch 2012–2017 (v tis. €)

RP	Názov RP	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1612	Poistné na DP od zamestnancov	2 708 433	2 713 046	2 783 316	2 939 722	3 140 430	3 421 319
1613	Poistné na DP od SZČO	869 965	828 041	817 106	871 453	915 992	974 170
2362	Dobrovoľné poistné na DP	5 077	5 371	5 977	6 800	7 799	9 526

Zdroj: monitor.statnipokladna.cz, ku dňu 7. 12. 2020.

NKÚ ČR zistil, že zavedenie a zrušenie II. piliera malo vplyv na inkaso poistného od SZČO, ktoré sa v rokoch 2012 až 2014 znížilo o 6 % a v rokoch 2015 až 2017 sa o rovnaké percento zvýšilo. V inkase poistného na dôchodkové poistenie od zamestnancov a dobrovoľného poistného na dôchodkové poistenie neboli zaznamenané žiadne významné medziročné rozdiely.

Doplňkové penzijné sporenie, tzv. III. pilier

Sporenie sa realizuje prostredníctvom zákona č. 42/1994 Sb.³⁰, pričom existuje aj možnosť iných individuálnych foriem zabezpečenia prostredníctvom produktov komerčných poisťovní. Ide tu najmä o zákon č. 277/2009 Sb. o poisťovníctve. Doplňkové penzijné sporenie je modifikáciou pôvodného doplnkového penzijného pripoistenia so štátnym príspevkom a možným príspevkom zamestnávateľa. Nevyplácajú sa dôchodky, ale penzie. Súčasťou právnej úpravy súvisiacej so zavedením a zrušením II. piliera boli aj čiastočné zmeny v III. pilieri, t. j. doplnkovom penzijnom sporení. Týkali sa najmä umožnenia vstupu detí do systému a uvoľnenia niektorých investičných limitov s cieľom umožniť vyššie zhodnotenie finančných prostriedkov účastníkov.

Doplňkové penzijné sporenie je v súčasnosti v podstate jediným systémom individuálneho starobného sporenia. Medzi ďalšie zmeny v III. pilieri patrí zvýšenie daňovej podpory od roku 2017.

Tabuľka č. 15: Počet účastníkov a výška spravovaných prostriedkov dôchodkovými fondmi k 31. 12. rokov 2015–2019

Položka	2015	2016	2017	2018	2019
Počet účastníkov	4 708 943	4 518 832	4 452 007	4 437 008	4 441 429
Spravované prostriedky v tis. €	13 705 267	14 889 524	16 088 941	17 378 620	18 934 888

Zdroj: <https://www.apfcr.cz/ctvrtletni-vysledky/>.

Pozn.: údaje zahŕňajú typy dôchodkového sporenia - doplnkové pripoistenie, transformované fondy, účastnícke fondy, doplnkové penzijnom sporenie.

Do konca septembra 2020 MPSV neprijalo a nepredložilo vláde žiadny komplexný návrh dôchodkovej reformy, ktorý by riešil najmä dôchodkový systém a otázky zdrojov príjmov v prípade deficitu dôchodkového systému. Príjmy dôchodkového systému sú predmetom diskusií Komisie pre spravodlivé dôchodky, ktorá vznikla v súvislosti s Programovým vyhlásením vlády ČR z júna 2018. Zámerom bolo vytvoriť funkčnú diskusnú platformu na vypracovanie konsenzuálnych návrhov na zabezpečenie budúcich príjmov seniorov.

³⁰ Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijnom pripoistení so štátnym príspevkom a o zmenách niektorých zákonov súvisiacich s jeho zavedením.

V Slovenskej republike

Najvýznamnejšou časťou systému sociálneho zabezpečenia spravovaného SP je dôchodkové poistenie. SR pristúpila po roku 2003 k rozsiahlej reforme dôchodkového systému, v dôsledku čoho sa jednopilierový systém so stanovenými dávkami PAYG (pay as you go – systém priebežného financovania s medzigeneračným prerozdelením) zmenil na systém postavený na troch samostatných pilieroch:

I. pilier – povinné dôchodkové poistenie

Dávkovo definované a priebežne financované poistenie spravované SP. Dôchodkové poistenie tvoria dva samostatné osobitne financované podsystémy:

- starobné poistenie: poistenie na zabezpečenie príjmu v starobe a pre prípad úmrtia,
- invalidné poistenie: poistenie pre prípad poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v dôsledku dlhodobého nepriaznivého zdravotného stavu poistenca a pre prípad úmrtia.

II. pilier – starobné dôchodkové sporenie (SDS)

Starobné dôchodkové sporenie predstavuje kapitalizačný, t. j. II. pilier dôchodkového systému, ktorý je príspevkovo definovaný. To znamená, že výška dôchodkovej dávky bude závisieť od zaplatených príspevkov do II. piliera a ich zhodnotenia. SDS má spolu s dôchodkovým poistením (I. pilierom) zabezpečiť sporiteľovi príjem v starobe a pozostalým v prípade jeho úmrtia. Osoby, ktoré boli aspoň raz dôchodkovo poistené (I. pilier), sa môžu rozhodnúť pre vstup do II. piliera do dovŕšenia veku 35 rokov. Sociálna poisťovňa je povinná do 180 dní od vzniku prvej účasti na dôchodkovom poistení, vzniknutej po 31. 12. 2012, písomne informovať dotknutú osobu (tzv. „prvopoistenca“) o jej práve na uzatvorenie zmluvy o starobnom dôchodkovom sporení.

Možnosti vstupu a výstupu sporiteľov do II. piliera sa viackrát menili, vrátane tzv. otvorení II. piliera. Na začiatku bol vstup povinný pre všetkých novo vstupujúcich na trh práce a momentálne je vstup dobrovoľný a vystúpenie nie je možné. Po vstupe do II. piliera sa povinné odvody na dôchodkové poistenie v celkovej výške 18 % rozdeľujú na dve časti. Prvou je poistné na primerane krátený dôchodok z I. piliera, ktorý vypláca SP a druhou sporenie na dôchodok z II. piliera, ktorého suma závisí od zaplatených príspevkov ako aj ich zhodnotenia a od zvoleného spôsobu poberania dôchodku zo SDS.

Výber povinných príspevkov na SDS je centralizovaný a realizuje sa prostredníctvom SP, ktorá je povinná postúpiť ich sporiteľovej dôchodkovej správcovskej spoločnosti (DSS), ktorá ich v podobe dôchodkových jednotiek pripíše na osobné dôchodkové účty sporiteľov v dôchodkových fondoch (DF). SP ako odplatu za výber dostáva 0,25 % z vybraných príspevkov na SDS.

SP zriadila a spravuje Centrálny informačný ponukový systém (CIPS), ktorý slúži na sprostredkovanie ponúk dôchodkov pre sporiteľov. Systém zabezpečuje transparentnosť sprostredkovania ponúk dôchodkov a znižuje administratívnu záťaž sporiteľa, ktorý dostane všetky ponuky na jednom mieste v rovnakom čase. Využitie tohto systému prostredníctvom SP alebo DSS je povinné a bezplatné pre každého sporiteľa žiadajúceho o dôchodok z II. piliera. Sporiteľ ako výstup z tohto systému dostane ponukový list (poštou alebo elektronicky), v ktorom nájde všetky záväzné ponuky dôchodkov (vo všetkých jeho variantoch), ktoré mu za

jeho nasporenú sumu dokázu poisťovne a DSS ponúknuť. Platnosť týchto ponúk je 30 kalendárnych dní od ich vyhotovenia.

III. pilier – doplnkové dôchodkové sporenie

Doplnkové dôchodkové sporenie je dobrovoľný, tzv. tretí pilier dôchodkového systému, fungujúci nezávisle a oddelene od SP a DSS, v ktorom sú finančné prostriedky účastníkov spravované doplnkovou dôchodkovou spoločnosťou. V sporiacej fáze platia účastníci, prípadne zamestnávateľia za svojich zamestnancov – účastníkov, príspevky na doplnkové dôchodkové sporenie, ktoré môžu účastníci investovať v jednom alebo viacerých príspevkových fondoch vybranej doplnkovej dôchodkovej spoločnosti. Vo výplatnej fáze sa po ukončení sporenia z doplnkového dôchodkového sporenia účastníkovi vyplácajú dávky.

Výška mesačných príspevkov účastníka na doplnkové dôchodkové sporenie je dohodnutá v účastníckej zmluve. Výška príspevkov zamestnávateľa, ktorý platí príspevky za svojich zamestnancov – účastníkov, je súčasťou zamestnávateľskej zmluvy uzatvorenej medzi zamestnávateľom a doplnkovou dôchodkovou spoločnosťou. Platenie príspevkov zamestnávateľa a ich výšku možno dohodnúť v kolektívnej zmluve alebo ich zamestnávateľ dohodne so splnomocnenými zástupcami zamestnancov.

Vybrané ukazovatele II. piliera

Počas posledných rokov bolo v II. pilieri priemerne 1,4 mil. sporiteľov, čo zodpovedá približne 50 % podielu všetkých poistencov. II. pilier bol od svojho založenia celkovo 4 krát otvorený – bolo umožnené sporiteľom vystúpiť a vstúpiť. Spolu s vystúpením boli z II. piliera presunuté aj nasporené sumy naspäť do prvého piliera, do SP. Počas jednotlivých otvorení II. piliera bolo prenesených späť do I. piliera celkovo 1,1 mld. €, pričom viac než polovica tejto sumy pripadá na posledné otvorenie v roku 2015. V rámci posledného otvorenia vystúpilo aj najviac sporiteľov 151 tis. a najviac vstúpilo pri treťom otvorení v rokoch 2012/2013. Celkovo z II. piliera vystúpilo 416 tis. sporiteľov, čo zodpovedá 28 % všetkých sporiteľov. Do II. piliera bol umožnený aj vstup sporiteľov, ktorých bolo celkovo 82 tis. alebo 5,5 % všetkých sporiteľov.

Tabuľka č. 16: Počty vystupujúcich a vstupujúcich sporiteľov vrátane sumy prevedenej do SP

Dátum otvorenia	Suma prevedená naspäť do SP v jednotlivých rokoch (v tis. €)	Počet sporiteľov	
		Vystupujúci	Vstupujúci
1. 1. 2008 - 30. 6. 2008	132 294	107 755	20 785
15. 11. 2008 - 30. 6. 2009	108 801	66 900	13 128
1. 9. 2012 - 31. 1. 2013	284 060	90 483	27 437
15. 3. 2015 - 15. 6. 2015	579 429	151 232	20 780
Spolu	1 104 584	416 370	82 130

Zdroj: SP.

Tabuľka č. 17: Sumarizácia finančných tokov a odplát DSS za celé obdobie fungovania II. piliera

(tis. €, %)	Ročne postúpené príspevky na SDS	Ročná zmena čistej hodnoty DF*	Suma prevedená naspäť (otvorenia II. piliera)	Odplaty DSS ³¹	Odoslané z II. piliera na dôchodky	Podiel odplaty DSS na čistej hodnote majetku DF **
2005	300 330	-	-	3 188	-	-
2006	609 999	1 702 576	-	10 514	-	0,62%
2007	749 792	-	-	17 938	-	-
2008	815 192	528 640	132 294	22 837	-	1,02%
2009	736 728	668 315	108 801	20 365	-	0,70%
2010	843 741	818 318	-	19 621	-	0,53%
2011	839 953	873 521	-	23 593	-	0,51%
2012	804 858	885 948	284 060	31 301	-	0,57%
2013	413 629	261 092	-	31 088	-	0,54%
2014	437 966	663 941	-	46 778	-	0,73%
2015	444 626	-99 747	579 429	38 178	2 018	0,61%
2016	465 361	639 035	-	37 132	2 263	0,53%
2017	525 086	657 174	-	39 390	2 691	0,52%
2018	628 105	461 054	-	38 444	14 284	0,48%
SPOLU	8 615 364	8 059 867	1 104 584	380 367	21 256	0,60%

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR na základe predložených údajov MPSVR SR, SP a informácií dostupných na stránke Národnej banky Slovenska.

* 2005 až 2007 spolu, prepočet z SKK konverzným kurzom

** údaj spolu zodpovedá geometrickému priemeru ročných podielov odplaty, 2005 až 2007 je rovnako priemerom

Ročná zmena čistej hodnoty dôchodkových fondov je daná viacerými parametrami. Okrem výšky postúpených príspevkov je to samotná výnosnosť jednotlivých fondov, odplaty DSS a tiež sumy prevedené naspäť v rámci jednotlivých otvorení II. piliera, ktoré v roku 2015 zapríčinili negatívnu ročnú zmenu čistej hodnoty.

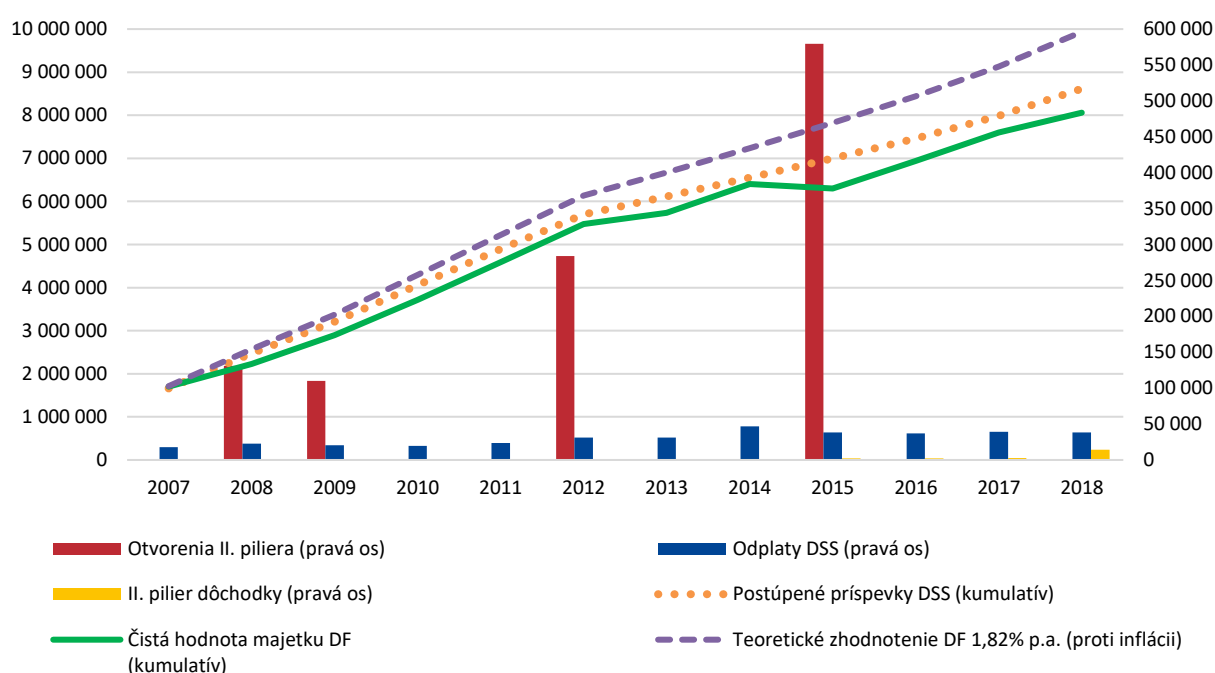
Príspevky na SDS vyberá SP spoločne s poistným a následne ich preposiela do príslušných DSS, ktoré ich zhodnocujú. Od vzniku II. piliera bolo takto postúpených 8,6 mld. €, pričom medziročný vývoj je ovplyvnený tiež legislatívnou zmenou medzi rokmi 2012 a 2013, keď súčasťou tretieho otvorenia II. piliera bola okrem iného znížená príspevková sadzba na SDS z dovtedajších 9 % na 4 % a súčasne bola znížená tvorba SF na 0,25 % z príspevkov na SDS, ktorá platí dodnes.

V rámci kontroly NKÚ SR bol vykonaný podrobný prepočet nákladov SP na správu poistného, ktoré dosahovali 0,5 % z vybraného poistného a príspevkov na SDS. Procesne je správa poistného a príspevkov SDS nedeliteľná. SP ich vyberá spoločne a až následne delí do fondov a postupuje do DSS. Skutočné prepočítané náklady vo výške 0,5 % sú dvojnásobné oproti zákonne stanovenej odplate pre SP vo výške 0,25 %. Poplatky sporiteľov pre DSS sa delia na odplatu za správu, odplatu za vedenie účtu a odplatu za zhodnotenie. Celkový podiel odplaty na čistej hodnote DF dosahuje hodnotu 0,60 %.

³¹ Výnos odplát spolu – číselné informácie za roky 2005 až 2009 vychádzajú z údajov z výročných správ a ročných správ o hospodárení s vlastným majetkom jednotlivých DSS. Údaje za roky 2010 až 2015 sú zozbierané na základe výkazov NBS v štruktúre podľa Vyhlášky NBS č. 545/2009 Z. z. o ročných správach a polročných správach predkladaných DSS. Údaje za roky 2016 až 2018 sú zostavené na základe Opatrenia NBS č. 229/2016 Z. z. o ročných správach a polročných správach predkladaných DSS.

Zhodnocovanie sporených príspevkov na dôchodky ovplyvňuje investičná stratégia fondov, ktoré si sporiteľ – budúci dôchodca vybral. V roku 2018 bol najväčší podiel spravovaných príspevkov v najmenej rizikových, zároveň aj mierne výnosných (v porovnaní s ostatnými investičnými možnosťami), dlhopisových garantovaných dôchodkových fondoch (77,8 %). Vysoký podiel však nebol prirodzenou voľbou sporiteľov, ale dôsledok zmenenej legislatívy, podľa ktorej museli o presun do iného fondu požiadať písomne svoju DSS. Nasledovali ich výnosnejšie, no výrazne rizikovejšie akciové a indexové negarantované dôchodkové fondy s podielom 11,8 % a 9,4 %. Útvar hodnoty za peniaze MF SR vo svojej analýze³² uvádza, že priemerný ročný výnos fondov DSS bol v období 2012–2016 (vážený majetkom v jednotlivých fondoch) 2,12 % v nominálnom a 0,85 % v reálnom vyjadrení.

Graf č. 3: II. pilier na Slovensku

Zdroj: MPSVR SR, vlastné spracovanie NKÚ SR.

Graf je doplnený o hypotetickú úroveň majetku dôchodkového fondu pre scenár, v ktorom sú všetky postúpené príspevky zhodnotené na úrovni 1,82 p. a. (fialová krivka). To zodpovedá dlhodobému priemernému výnosu dlhopisových garantovaných fondov. Ročne postúpené príspevky na SDS sú prepočítané zloženým úročením, pričom hypotetická úroveň nie je znížená o postúpené príspevky späť do I. piliera a o odplaty pre DSS. Takéto zhodnotenie je približne na úrovni cielenia inflácie Európskej centrálnej banky a zodpovedá tak základnému účelu dôchodkového sporenia v podobe ochrany pred infláciou, znížením kúpnej sily peňazí v čase.

Dôchodky z druhého piliera sa začali vyplácať v roku 2015. Sporiteľov, ktorí sa za roky 2015–2018 rozhodli pre výplatu svojich nasporených dôchodkov z II. piliera, bolo spolu 2 815, čo zodpovedá 0,19 % všetkých sporiteľov v II. pilieri. Celkovo bolo za roky 2015–2018 prevedené na výplatu dôchodkov z II. piliera 21,3 mil. €, čo zodpovedá 0,26 % čistej kumulovanej hodnoty majetku dôchodkových fondov. Najväčší podiel sporiteľov sa rozhodol pre programový výber či už vo forme postupného alebo jednorazového vyrovnania (možnosť

³² https://www.mfsr.sk/files/archiv/uhp/3370/76/Revizia_vydavkov_na-praca.pdf s. 68.

naraz si vybrať všetky nasporené prostriedky pokiaľ je dôchodok z I. piliera vyšší ako referenčná suma, ktorá v roku 2018 bola 432,40 €). Druhou najpreferovanejšou formou vyplácania bol v rokoch 2015–2018 doživotný dôchodok bez kombinácie, pre ktorý sa rozhodlo 28,6 % sporiteľov. Ďalšími využívanými alternatívami bol doživotný dôchodok s pozostalostným krytím a dočasné dôchodky.

SP má vytvorený základný fond príspevkov na SDS, ktorý je určený na postúpenie týchto príspevkov na bežný účet príslušnej DSS. Základný fond garančného poistenia (ZFGP) je okrem dávok garančného poistenia určený aj na úhradu príspevkov na SDS nezaplatených zamestnávateľom do základného fondu príspevkov na SDS a to v lehote do 60 dní odo dňa splatnosti týchto príspevkov. Väčšina, takmer 94 %, postúpených príspevkov na SDS je za ekonomicky aktívne obyvateľstvo, ďalšie 4 % pochádzajú od poistencov štátu, zo SP a z penále a posledné 2 % sú uhradené zo ZFGP, čo zodpovedá priemerne 11 mil. € ročne. Zamestnávateľia následne po uplynutí 60 dní uhradili priemerne 4 mil. € ročne, čo zodpovedá priemernej návratnosti na úrovni 35 %, pričom tieto prostriedky sú vrátené do ZFGP.

Tabuľka č. 18 Postúpené príspevky na SDS vrátane vykryvania z fondu garančného poistenia SP

(v tis. €)

	2015	2016	2017	2018	2019
Postúpené príspevky na SDS spolu	444 626	465 360	525 083	628 104	737 164
príspevky postúpené za ekonomicky aktívne ob. (EAO)	413 923	435 644	494 419	593 261	692 139
príspevky postúpené za štát, SP, penále	21 666	19 543	19 924	21 313	27 318
uhradené príspevky zo ZFGP	9 037	10 173	10 740	13 530	17 707
Príspevky od zamestnávateľov po uplynutí 60 dní	3 912	4 001	4 323	3 856	5 124
Návratnosť [%]	43,3%	39,3%	40,3%	28,5%	28,9%

Zdroj: SP.

4.2 Porovnanie a vyhodnotenie

V ČR bolo dôchodkové sporenie, tzv. II. pilier, zavedené v roku 2013 a zrušené v roku 2015, pričom likvidácia sa začala v roku 2016. Po zrušení II. piliera v ČR existovali dva spôsoby vyplácania prostriedkov: vyplatenie nasporených prostriedkov účastníkovi alebo prevod do III. piliera. Účastníci mohli tiež zaplatiť chýbajúce poistné do I. piliera.

Na Slovensku bolo starobné dôchodkové sporenie zavedené v roku 2005 a s niekoľkými zmenami funguje dodnes. Medzi najvýznamnejšie zmeny na Slovensku patria štyri otvorenia II. piliera, v rámci ktorých mohli sporitelia voľne vystupovať a vstupovať. Na Slovensku sa pri vystúpení z II. piliera nasporené prostriedky automaticky previedli do SP, I. piliera. Pôvodne bol vstup do II. piliera pre nových účastníkov trhu práce povinný, v súčasnosti je však dobrovoľný a vystúpenie z neho nie je možné.

V ČR tvorili príspevky do II. piliera 5 % vymeriavacieho základu, z toho 3 % pochádzali od zamestnávateľa na úkor príspevku do I. piliera a 2 % z vlastných zdrojov účastníka. Povinná platba z vlastných zdrojov mohla byť jedným z dôvodov nízkej účasti v II. pilieri v ČR. Na Slovensku sa pôvodné rozdelenie poistného do I. piliera a príspevkov do II. piliera SDS vo výške 9 % a 9 % z vymeriavacieho základu zmenilo v priebehu jeho trvania na 14 % a 4 %, pričom sa postupne zvyšoval príspevok (a znižovalo poistné) o 0,25 % ročne. Sporiteľ neprispieval do II. piliera z vlastných zdrojov. Pomer sporiteľov v II. pilieri k poistencom v I. pilieri bol v roku 2015 v ČR 1,64 % a na Slovensku 49,95 %.

V ČR bola za výber príspevkov do II. piliera zodpovedná Finančná správa ČR. Na Slovensku vykonáva správu príspevkov do II. piliera SP a následne ich postupuje správčovským spoločnostiam. Za to má zo zákona nárok na odmenu vo výške 0,25 %, pričom prepočítané náklady boli 0,5 % z vybraných príspevkov.

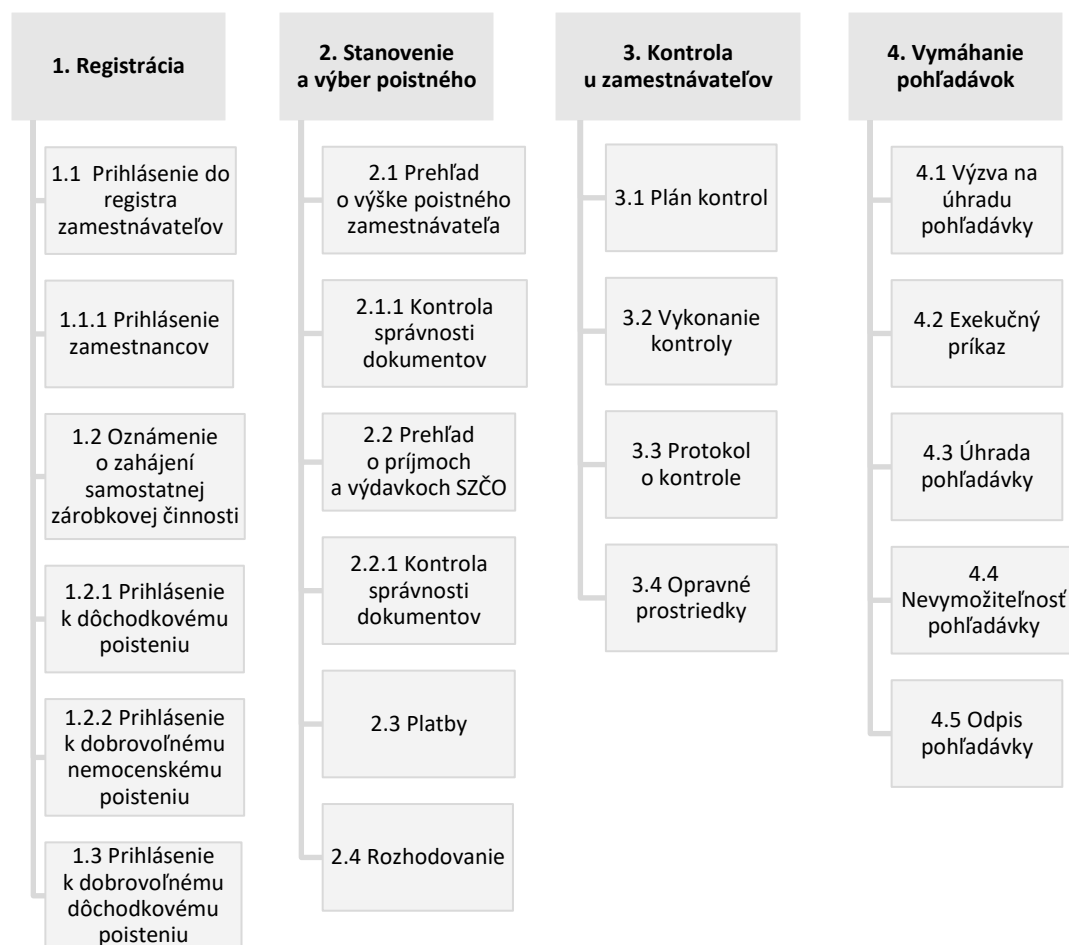
5. Efektívnosť správy poistného

5.1 Kľúčové procesy správy poistného

V Českej republike

ČSSZ má jednotlivé procesy správy poistného popísané vo svojich interných organizačných materiáloch. NKÚ ČR zistil, že niektoré metodické materiály obsahovali najmä opisy jednotlivých častí procesov bez ďalších väzieb a nadväzností. V záujme vytvorenia komplexného obrazu o správe poistného a podrobného popisu procesov vrátane jednotlivých úkonov, NKÚ ČR získal od kontrolovaných OSSZ relevantné väzby a nadväznosti.

Schéma č. 3: Hlavné procesy správy poistného v ČR

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ ČR.

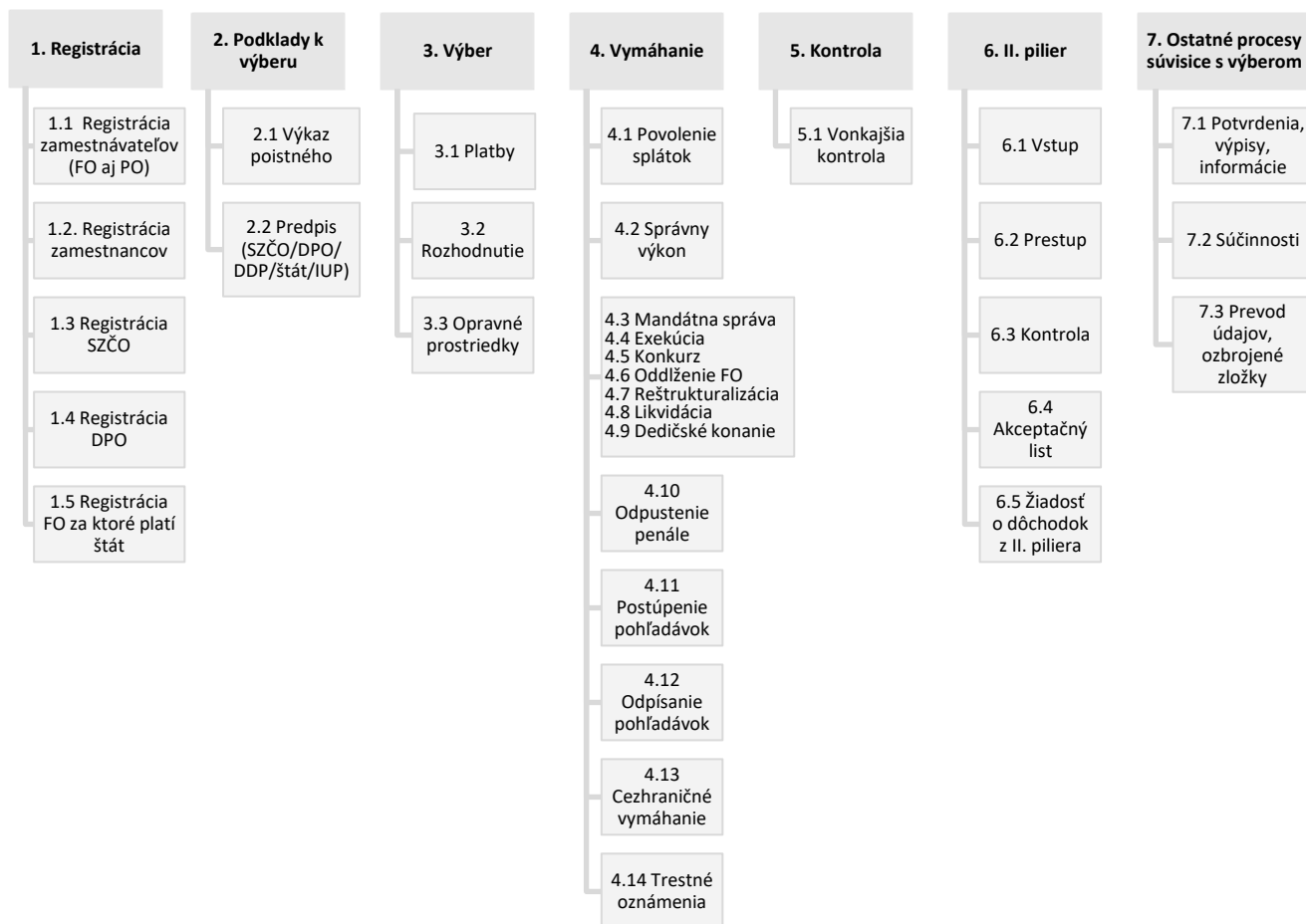
Pre riadenie organizácie vytvorila ČSSZ dokument „Strategické ciele ČSSZ na obdobie 2014–2020“, ktorého súčasťou je aj koncepcia správy poistného. V dokumente boli stanovené strategické ciele, ktoré sa mali dosiahnuť prostredníctvom konkrétnych cieľov, na ktorých plnenie boli každoročne vyhlasované prioritné úlohy a stanovené kľúčové ukazovatele výkonnosti (KPI) na meranie a hodnotenie ich výkonnosti. Kontrolou NKÚ ČR zistil, že cieľový stav bol splnený najmä v oblasti proklientského prístupu a predkladania podnetov na zmenu legislatívy. Na druhej strane NKÚ ČR zistil rezervy v plnení cieľového stavu špecifických cieľov v oblastiach stanovenia KPI pre činnosti súvisiace so správou poistného a elektronizáciou agend, vrátane vytvorenia elektronického administratívneho spisu a dokončenia centralizácie aplikačného programového vybavenia pre dôchodkové poistenie SZČO.

V Slovenskej republike

Efektívnosť správy poistného závisí od efektívnosti práce pri riadení procesov správy poistného a od stupňa elektronizácie všetkých procesov. V rámci projektu Elektronické služby Sociálnej poisťovne bola vykonaná analýza procesov a zároveň boli spracované procesné modely pre konkrétne oblasti a činnosti správy sociálneho poistenia. SP priebežne vykonáva analýzu procesov správy sociálneho poistenia a následne definuje zásadné strategické zámery a ťažiskové oblasti rozvoja inštitúcie vyplývajúce zo spoločensko-ekonomických požiadaviek.

Riešenia zamerané na zvyšovanie efektívnosti a kvality výkonu činností pri správe sociálneho poistenia boli priebežne premietané do Strategických zámerov činnosti Sociálnej poisťovne, ktorých plnenie bolo pravidelne ročne vyhodnocované.

Schéma č. 4: Hlavné procesy SP pri správe poistného

Zdroj: Schéma - NKÚ SR, podklady – analýzy SP.

Z pohľadu hlavnej činnosti SP ako inštitúcie zmeranej na výber a správu poistného sú tieto činnosti zabezpečované procesmi a definovanými administratívnymi úkonmi, ktoré sú v súčasnosti cca na 98 % elektronizované a sú prepojené na životné situácie klientov. Na základe vykonaných externých analýz a vlastnej analytickej činnosti SP boli identifikované ako negatívne faktory vplývajúce na efektívnosť procesov sociálneho poistenia najmä:

- nestabilná legislatíva (časté a rýchle zmeny v legislatíve),
- závislosť na externom prostredí v oblasti IT (výdavky na zapracovanie legislatívnych zmien do IS, udržiavanie systémov, licenčné poplatky),
- nevyhnutnosť koordinácie procesov v IS,
- nedostatočná spolupráca iných inštitúcií pri riešení problémov (sťažené získavanie údajov z registrov, osobitne z registra právnických osôb),
- vplyv vonkajšieho prostredia na vznik pohľadávok (neplnenie odvodových povinností zamestnávateľov, SZČO),
- sťažená obnova ľudských zdrojov (fluktuácia zamestnancov hlavne v útvaroch rozhodovania o dôchodkových veciach, posudkoví lekári),

- absencia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce s kvalifikačným predpokladom na výkon práce sociálneho poistenia.

NKÚ SR pozitívne hodnotí prijatie a vyhodnocovanie Akčných plánov boja proti zneužívaniu sociálneho systému a podvodom v Sociálnej poisťovni (AP), ktoré definujú možné riziká negatívneho správania subjektov v oblasti sociálneho poistenia a zároveň navrhujú spôsoby riešenia na odstránenie tohto javu. Vyhodnocovanie akčného plánu prebieha každoročne, je predkladané na zasadnutie dozornej rady SP a následne sú implementované opatrenia. Pre procesy podkladov k výberu a výber poistného bolo ako hlavné riziko identifikované vyhýbanie sa odvodovej povinnosti, a to najmä:

- účelové nepredkladanie výkazov poistného a príspevkov na SDS zamestnávateľom,
- účelové neodvádzanie poistného a príspevkov na SDS platiteľom poistného,
- neodvedenie poistného zrazeného zamestnancovi,
- účelové nedodržiavanie splatnosti poistného,
- účelové uvádzanie nesprávnych údajov zamestnávateľom vo výkaze poistného a príspevkov,
- účelové uhrádzanie poistného vo výške neodvedeného poistného za zamestnancov v prípadoch, kde je vedené trestné stíhanie a nezaplatenie poistného za zamestnávateľa s účelom ukončiť trestné stíhanie.

Pre proces vymáhania boli definované možné riziká:

- subjektívna diferenciacia postupu a výberu subjektu pri vymáhaní pohľadávky,
- uprednostňovanie vybraných exekútorov pri prideľovaní (lukratívnych) exekučných titulov na vymáhanie pohľadávky (AP účinný do 14. 8. 2017),
- neodvedenie vymoženej sumy exekútorom v určenej lehote a preukázateľnosť trov exekučného konania (AP účinný do 14. 8. 2017).

5.2 Administratívna a personálna náročnosť správy poistného

V Českej republike

Zmenšovanie počtu úkonov na dosiahnutie požadovaného výsledku alebo zjednodušenie ich vykonávania, napr. automatizovaným spracovaním prostredníctvom aplikačného programového vybavenia (APV), znižuje administratívnu náročnosť jednotlivých procesov. ČSSZ však nesledovala a nevyhodnocovala výkonnosť jednotlivých OSSZ ani administratívnu náročnosť jednotlivých procesov a úloh v oblasti správy poistného a neprijala opatrenia, na základe ktorých by dochádzalo k jej zníženiu.

NKÚ ČR zisťoval administratívnu náročnosť vybraných ukazovateľov registračného procesu subjektov a procesu stanovenia poistného za celú ČSSZ³³. Údaje o čase potrebnom na spracovanie vybraných dokumentov³⁴ získal NKÚ ČR od kontrolovaných subjektov. Zo získaných údajov potom NKÚ ČR vypočítal priemerný čas potrebný na spracovanie vybraného ukazovateľa, ktorý bol ovplyvnený aj spôsobom predloženia príslušného dokumentu. Preto sa

³³ Vybrané boli ukazovatele, pre ktoré mala ČSSZ k dispozícii údaje za všetky SZČO v členení podľa spôsobu podania.

³⁴ Čas potrebný na spracovanie dokladu je čas potrebný na spracovanie dokladu, ak by bol predložený miestne príslušnej OSSZ bez chýb a nedostatkov (tzv. ideálna situácia).

čas potrebný na podanie určil pre podania v papierovej forme, pre elektronické podania zaslané prostredníctvom dátovej schránky alebo na elektronickú adresu podateľne a pre elektronické podania zaslané vo formáte dátovej vety (ePodanie), ktorá ako jediná umožňovala automatizované spracovanie dokumentu v prípade centralizovaného APV.

Tabuľka č. 19: Priemerný čas spracovania tlačív predložených bez chýb alebo nedostatkov v procese registrácie

Spôsob podania tlačiva	papierová forma	dátová schránka / elektronická adresa podateľne	ePodanie
Spôsob spracovania	manuálny	manuálny + tlač	manuálny + tlač
Prihláška do registra zamestnávateľov	23 min	23 min	23 min
Oznámenie o zahájení samostatnej zárobkovej činnosti	8 min	14 min	14 min

Zdroj: ČSSZ.

Spracovanie tlačiva „*Prihláška do registra zamestnávateľov*“, ktoré bolo podané bez chýb a nedostatkov, trvalo v kontrolovanom období rovnako dlho bez ohľadu na formu podania, keďže išlo vždy o manuálne spracovanie zamestnancami oddelenia nemocenského poistenia jednotlivých OSSZ.

Na rozdiel od agendy zamestnávateľov je agenda SZČO pre dôchodkové poistenie vedená len v lokálnych aplikáciách, ktoré nie sú vzájomne prepojené. Zamestnanci oddelenia SZČO vykonávali väčšinu úloh manuálne, a to aj v prípade elektronických podaní. Spracovanie elektronicky zaslaných formulárov „*Oznámenie o zahájení samostatnej zárobkovej činnosti*“ (dátová schránka, elektronická adresa podateľne, ePodanie) bolo z tohto dôvodu približne dvakrát časovo náročnejšie, keďže zahŕňalo úkony vedúce k získaniu papierového formulára na manuálne spracovanie. Ďalším dôsledkom vedenia agendy SZČO v lokálnych aplikáciách je skutočnosť, že pri každej zmene miestnej príslušnosti subjektu nová OSSZ prideliuje nový variabilný symbol.

Tabuľka č. 20: Priemerný čas spracovania tlačív predložených bez chýb alebo nedostatkov v procese stanovenia poistného

Spôsob podania tlačiva	papierová forma	dátová schránka / elektronická adresa podateľne	ePodanie
Prehľad zamestnávateľa ³⁵	Spôsob spracovania	manuálny	automaticky
	Čas spracovania	2 min	automaticky
Prehľad SZČO ³⁶	Spôsob spracovania	manuálny	automaticky + tlač kontrola a potvrdenie správnosti údajov
	Čas spracovania	6 min	7 min

Zdroj: ČSSZ.

³⁵ Formulár „Prehľad o výške poistného“ (Prehľad zamestnávateľa).

³⁶ Formulár „Prehľad o príjmoch a výdavkoch“ (Prehľad SZČO).

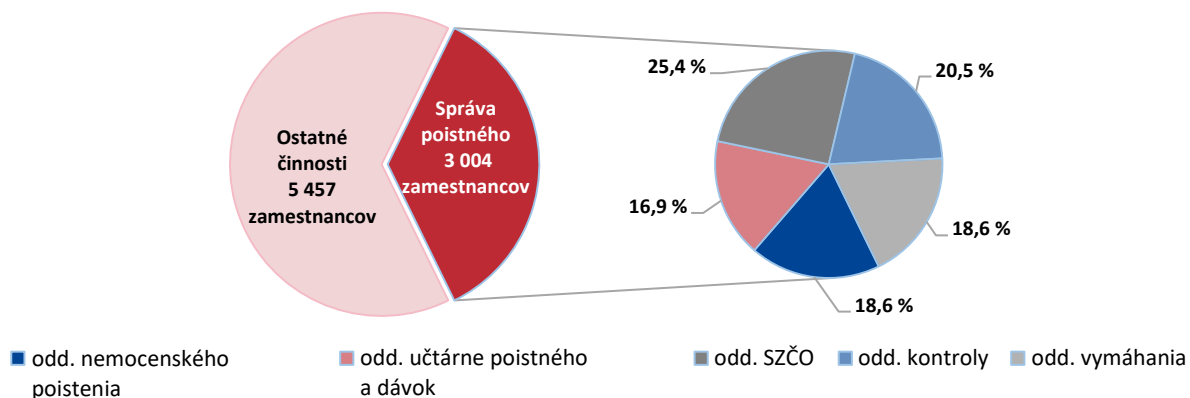
Priemerný čas spracovania prehľadu SZČO, ktoré boli podané bez chýb alebo nedostatkov, sa líšil podľa formy podania. Dôvodom vyššej časovej a administratívnej náročnosti spracovania výkazov SZČO v papierovej forme bolo ich manuálne spracovanie v lokálnom APV na rozdiel od automatizovaného spracovania elektronicky predkladaných prehľadov zamestnávateľov prostredníctvom centralizovaného programového vybavenia.

SZČO je povinná oznámiť príslušnej OSSZ dátum začatia (zmeny, ukončenia) samostatnej zárobkovej činnosti. Okrem toho je povinná do jedného mesiaca od uplynutia lehoty na podanie daňového priznania k dani z príjmov fyzickej osoby podať prehľad o príjmoch SZČO za príslušný kalendárny rok na predpísanom tlačive. V prehľade musí SZČO okrem iného uviesť údaje o vymeriavacom základe (totožne s daňovým priznaním) na platenie poistného na dôchodkové poistenie a príspevku na štátnu politiku zamestnanosti, najnižšom mesačnom vymeriavacom základe na platenie preddavkov na poistné a úhrne preddavkov na poistné. SZČO, ktorá vykonáva hlavnú zárobkovú činnosť, je povinná platiť preddavky na poistné za kalendárny mesiac, v ktorom túto činnosť vykonávala.

V prípade nepredloženia výkazu SZČO si OSSZ vyžiadala od príslušného daňového úradu údaje o vymeriavacom základe alebo údaje o príjmoch a výdavkoch SZČO a na základe poskytnutých informácií určila pravdepodobnú výšku poistného. V kontrolovanom období prebiehala spolupráca medzi ČSSZ a FS ČR len formou žiadostí a odpovedí, keďže ČSSZ nemala s FS ČR nastavené pravidelné zasielanie všetkých informácií o vymeriavacích základoch SZČO. V roku 2018 vykonávalo svoju činnosť viac ako 1 011 tis. SZČO, no vzhľadom na dobrovoľnú účasť na nemocenskom poistení sa na ňom zúčastnilo necelých 94 tis. SZČO.

V roku 2018 mala ČSSZ celkom 8 844 systemizovaných miest. Priemerný prepočítaný evidenčný počet zamestnancov bol 8 461, z čoho vyplýva priemerný počet 383 voľných pracovných miest, t. j. približne 4 % neobsadenosť. ČSSZ nesledovala samostatne výdavky vynaložené na zamestnancov vykonávajúcich správu poistenia, keďže zamestnanci vykonávajú okrem činností spojených so správou poistenia v rôznej miere aj činnosti, ktoré so správou poistenia nesúvisia. Z tohto dôvodu NKÚ ČR vykonal vlastný výpočet kvalifikovaného odhadu počtu týchto zamestnancov. Podrobný postup získania kvalifikovaného odhadu je uvedený v prílohe č. 2. Podiel zamestnancov jednotlivých oddelení na celkovom počte zamestnancov zaoberajúcich sa len správou poistenia je znázornený v nasledujúcom grafe.

Graf č. 4: Evidenčný počet zamestnancov ČSSZ v roku 2018

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

ČSSZ v kontrolovanom období sledovala iba obsadenosť systemizovaných miest a mieru fluktuácie zamestnancov.

Tabuľka č. 21: Stav personálnych kapacít ČSSZ v rokoch 2015–2018

k 31. 12.	2015	2016	2017	2018
Plán systemizovaných miest	8 614	8 598	8 702	8 844
Priemerný prepočítaný evidenčný počet zamestnancov	8 573	8 361	8 350	8 461
Obsadenosť systemizovaných miest v %	99,53%	97,24%	95,95%	95,67%
Fluktuácia v %	11,16%	11,00%	13,30%	11,21%

Zdroj: Správa o činnosti ČSSZ za rok 2018, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

Celková fluktuácia zamestnancov ČSSZ v kontrolovanom období bola vyššia ako 11 %. Fluktuácia ČSSZ bola odôvodnená neuspokojivou personálnou situáciou najmä v pražskom regióne, kde platové ohodnotenie nemôže konkurovať súkromnému sektoru.

Vzhľadom na skutočnosť, že ČSSZ nesledovala a nevyhodnocovala zaťaženosť zamestnancov vykonávajúcich činnosti v jednotlivých procesoch správy poistenia, NKÚ ČR preveril údaje o výkonnostných ukazovateľoch, ktoré mala ČSSZ k dispozícii v členení podľa jednotlivých OSSZ. Na základe týchto údajov NKÚ ČR zistil, že pracovné zaťaženie zamestnancov bolo v jednotlivých OSSZ nerovnomerné.

V Slovenskej republike

Podstatná časť procesov správy sociálneho poistenia – registrácia, výber a vymáhanie poistného, vrátane vonkajšej kontroly je realizovaná na úrovni pobočiek SP, ktorých činnosť metodicky riadi ústredie SP. V roku 2018 mala SP zriadených 36 pobočiek a v rámci územnej pôsobnosti pobočiek bolo zriadených spolu 44 vysunutých pracovísk. Pre výber a vymáhanie poistného na jednotlivých pobočkách sú vecne príslušné útvary 700 – útvar poistného a 1100 – útvar vymáhania pohľadávok. Ako metodická a analytická podpora pre výber a vymáhanie poistného pôsobia na Ústredí SP tri odbory: odbor poistného, odbor pohľadávok a odbor správy aplikácií poistného a pohľadávok. Na uvedených odboroch na ústredí pracovalo v rokoch 2015–2018 v priemere 87 zamestnancov a na pobočkách 1 573.

SP každoročne vyhodnocuje efektivitu pobočiek na základe stanovených kritérií vedením SP za jednotlivé oblasti a podľa jednotlivých cieľov. Každá z jednotlivých oblastí má stanovené ciele/ukazovatele, ktoré sa majú dosiahnuť a tieto boli ku koncu roka SP vyhodnocované. Ukazovatele v oblasti ekonomiky majú v hodnotení najvyššiu váhu a sú zamerané predovšetkým na úspešnosť a efektívnosť výberu poistného. V roku 2018 bolo pre pobočky stanovených 10 kritérií, ktorých váha bola rozdelená podľa oblastí činnosti nasledovne:

- oblasť ekonomiky – max. 45 % z celkového hodnotenia pobočky
- oblasť nemocenského, úrazového a garančného poistenia – max. 20 % z celkového hodnotenia pobočky
- oblasť dôchodkového poistenia – max. 20 % z celkového hodnotenia pobočky
- oblasť komunikácie s klientmi – max. 15 % z celkového hodnotenia pobočky.

SP sleduje zaťaženosť zamestnancov na pobočkách a výsledky využíva na porovnanie počtu zamestnancov na jednotlivých útvaroch v rámci pobočkovej siete a má zavedený systém sledovania a porovnávania údajov o počte spracovaných dokumentov, na základe ktorého optimalizuje počty zamestnancov v jednotlivých útvaroch a pobočkách. V 2018 pre činnosti útvarov poistného pobočiek boli sledované ukazovatele:

- Počet RLFO³⁷, RLZ³⁸, MVP³⁹, VP⁴⁰, generovaných IČ cudzincov (váha 30 %)
- Počet prijatých platieb a spracovaných vratiek (váha 19 %)
- Vydané rozhodnutia na poistnom, penále, pokutách, obnovy konania a o vrátení poistného (váha 23 %)
- Počet spracovaných žiadostí – formulár o výkone práce v zahraničí (PD A1) (váha 8 %)
- Počet vykonaných vonkajších kontrol (váha 5 %)
- Ostatné (oznámenia SZČO, poistenci, výzvy, potvrdenia, akceptačné karty,...) (váha 15 %)

Pre porovnanie výkonu vybraných činností útvarov vymáhania pohľadávok pobočiek to boli ukazovatele ohľadom počtu úkonov v roku 2018 pre:

- Správny výkon (váha 80 %)
- Splátkové kalendáre (váha 5 %)
- Neukončené exekučné konania (váha 5 %)
- Konkurzy a oddĺženia (váha 5 %)
- Iné (trestné, regresy) (váha 5 %)

Najkomplexnejší pohľad na administratívnu náročnosť procesov v rámci SP predstavuje projekt pod názvom „Optimalizácia procesov Sociálnej poisťovne“, ktorý realizovala SP od mája 2018 v súlade s Metodikou optimalizácie procesov vo verejnej správe. Projekt vypracoval externý projektový tím spoločnosti Centire s.r.o. s tým, že využil existujúce procesné modely a vytvoril kompletný zoznam procesov SP. Projekt sa realizoval prostredníctvom elektronického zberu dát o výkone procesov zamestnancami SP a to elektronickým dotazníkom. Na základe dotazníka boli identifikované procesy vykonávané zamestnancami, rozdelenie pracovného času zamestnanca tzv. FTE⁴¹; na vybrané procesy a zber individuálnych početností výstupov procesov. Samotná procesná analýza zahŕňala všetky procesy všetkých zamestnancov SP.

Následne bola vykonaná analýza stavu, ktorou sa zisťovala časová náročnosť procesov na zdroje, analýza kapacít a vyťaženosť jednotlivých pracovných pozícií na základe počtu výstupov a časového trvania vykonávaných procesov, výkony procesov organizačného útvaru vo väzbe na kompetenčné nastavenia útvaru vyplývajúceho z organizačného poriadku a návrh operatívnych a legislatívnych opatrení. Na základe analýzy bol spracovaný Návrh implementačného plánu úloh/projektov, ktorý obsahoval celkom 37 opatrení. Plán obsahoval úlohy a opatrenia s konkrétnym výstupom a termínom začatia a dĺžky trvania realizácie zmeny. Každé opatrenie bolo podrobne rozpracované a následne boli vyčíslené

³⁷ Registračný list fyzickej osoby (RLFO).

³⁸ Registračný list zamestnávateľa (RLZ).

³⁹ Mesačný výkaz poistného a príspevkov (MVP).

⁴⁰ Výkaz poistného a príspevkov (VP).

⁴¹ FTE – Full Time Equivalent je jednotka, ktorou sa vyjadruje miera zapojenia pracovníka na konkrétnu prácu/pracovný proces, pričom 1 FTE je ekvivalent plného pracovného úväzku jedného zamestnanca na celý rok – človekorok.

predpokladané úspory časového fondu (FTE). Podstatná časť opatrení bola smerovaná na vybavovanie dávkových agend a čiastočne aj na procesy registrácie, elektronickej komunikácie s klientom (email, SMS a pod.).

Tabuľka č. 22: Vzorka vybraných typov dokumentov spracovaných v procese registrácie

Počet spracovaných dokumentov v procese registrácie	2015		2016		2017		2018	
	Manuálne	Elektronicky	Manuálne	Elektronicky	Manuálne	Elektronicky	Manuálne	Elektronicky
Registrácia zamestnancov (vznik, zmena, zánik)	56 854	3 816 801	40 544	3 729 965	32 375	3 734 494	26 586	3 685 750
Spracovanie údajov o registrácií oprávnení SZČO	10 303	43 300	19 811	64 427	23 578	50 768	17 576	793 875 ⁴²
Registrácia zamestnávateľov (FO aj PO)	50 670	30 569	46 619	38 721	32 735	48 648	29 354	51 118
Registrácia FO, za ktorú platí štát	101 216	0	109 637	0	126 325	0	25 702	191 899
Výzvy ohľadom registračnej povinnosti	2 121	0	1 160	0	1 119	0	528	0
Dohody o poskytovaní elektronických služieb	-	-	-	-	-	-	48 890	-
Spolu	221 164	3 890 670	217 771	3 833 113	216 132	3 833 910	148 636	4 722 642

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

Dôležitou povinnosťou poistencov pre riadne vykonávanie sociálneho poistenia je splnenie si registračných povinností v SP. Povinnosti SZČO, zamestnávateľa a ďalších právnických osôb vymedzujú príslušné ustanovenia zákona č. 461/2003 Z. z. Evidované fyzické osoby v právnom vzťahu na základe pracovného pomeru a dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru predstavujú cca 80% podiel na celkovej registrácií poistencov, ostatné typy poistenia sú na úrovni v priemere 3,5 % a dobrovoľne poistené osoby predstavujú 0,38 % registrácií. Výber poistného sa vykonáva takmer na 98 % elektronicky. Manuálne zásahy sú v podstatnej miere vyvolané opravami registrácií, na základe oznámenia samotných odvádzateľov, nájdených nezrovnalostí v registri právnických osôb / v údajoch zaslaných z registrov iných orgánov (SZČO).

⁴² Za rok 2018 boli preložené údaje zo strany SP na základe výberovej podmienky, kedy bol určený dátum poslednej modifikácie t. j. zásah užívateľa do spracovania pri spracovaní elektronicky doručených podaní tak, že do počtu boli zahrnuté podania, ktoré boli do SP doručené aj pred rokom 2018 a spracované boli v tom istom roku. Nakoľko SP nevedie evidenciu prijatých elektronických podaní – oprávnení na výkon SZČO a daňových priznaní, pre účel vyhodnotenia boli predložené zásahy užívateľa iba podľa dátumu modifikácie.

Tabuľka č. 23: Vzorka vybraných typov dokumentov súvisiacich s výberom poistného

Počet spracovaných vybraných dokumentov súvisiacich s výberom poistného	m.j.	2015	2016	2017	2018
Mesačný výkaz poistného a príspevkov (MVP)	počet v ks	2 127 939	2 181 927	2 210 530	2 225 178
Výkaz poistného a príspevkov (VP)	počet v ks	85 056	83 026	83 778	83 100
Rozhodnutie – predpísanie poistného	počet v ks	252 234	227 151	174 938	97 853
Rozhodnutie o vrátení preplatku	počet v ks	0	173	301	200
Rozhodnutie – penále	počet v ks	169 005	89 438	192 389	114 702
Rozhodnutie o pokute	počet v ks	7 957	7 895	6 890	6 365

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

MVP/VP sú SP zasielané elektronicky a ich ďalšie spracovanie vrátane platieb je plne automatizované. Administratívna záťaž zamestnancov vzniká hlavne z dôvodu zistenej chybovosti, resp. nepodania alebo oneskoreného podania MVP/VP. V týchto prípadoch zamestnanci SP vydávajú rozhodnutia na riešenie identifikovaného problému - rozhodnutia na predpis poistného, vrátenie preplatku na poistnom, vyrubenie penále resp. pokuty. SP nevedela rozčleniť počet manuálne a elektronicky spracovaných dokumentov za oblasť výberu poistného (tak ako pri registrácii).

Z dlhodobého hľadiska SP konštatuje prínos elektronizácie v oblasti výberu poistného, v rámci nastavenia vnútorných procesov, najmä v oblastiach predtým podliehajúcim manuálnemu spracovaniu údajov. Pozitívnym príkladom hodnotí SP oblasť príjmu a spracovania údajov od zamestnávateľov (odvádzateľov poistného), zasielajúcich zákonom stanovené dokumenty pri plnení ich oznamovacích povinností, ktorej elektronizácia spôsobila elimináciu chýb a možnosť alokácie ľudskej pracovnej sily na iné oblasti (orientované na rozhodovacie procesy a prácu s klientom). Negatívnym faktorom, ovplyvňujúcim efektívnosť a prínos elektronizácie SP vyhodnotila nejednotnú implementáciu elektronizácie procesov partnerských orgánov (nielen orgánov verejnej moci) zasielajúcich vstupné údaje, potrebné pre výkon samotného sociálneho poistenia. Rôzna úroveň implementácie má v niektorých vnútorných procesoch SP za následok nutnosť spracovania údajov rôznym spôsobom (manuálne aj elektronicky), i keď sa jedná o rovnaký výsledok procesu. SP následne vykazuje pomerne vysokú chybovosť, z čoho vyplýva vyššia prácnosť pri odstraňovaní nezrovnalostí a predlžovanie celkového času daného procesu. Elektronizácia procesov umožnila platiteľom sociálneho poistenia plniť si povinnosti efektívnejšie. V oblastiach, kde existovali manuálne procesy (predkladanie dokumentov v papierovej podobe) priniesla klientom SP elektronizácia procesov jednoduchšie, rýchlejšie plnenie povinností. Elektronizácia vnútorných procesov priniesla klientom SP aj okamžitú spätnú väzbu (výstup kontrol).

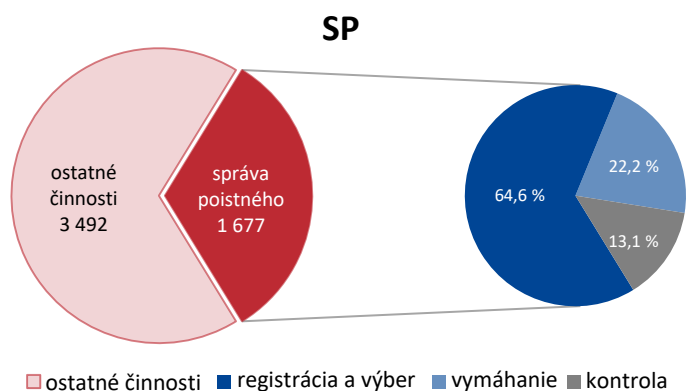
V súlade so zákonom o e-Governmente realizuje Sociálna poisťovňa príjem a expedíciu podaní aj prostredníctvom elektronickej schránky na portáli www.slovensko.sk. SP po preverení, že klient má zriadenú elektronickej schránku, zasiela podania výlučne v elektronickej podobe. Celkovo bolo SP v roku 2018 do elektronickej schránky doručených 463 165 podaní (z toho ústrediu 286 663 podaní a pobočkám 176 502 podaní) a odoslaných bolo 487 911 elektronickej podaní (z toho ústredie odoslalo do elektronickej schránok 249 577 podaní, pobočky 238 334 podaní).

Tabuľka č. 24: Prehľad o počte elektronických podaní cez portál www.slovensko.sk

Ukazovateľ	m.j.	2015	2016	2017	2018
počet podaní doručených elektronicky	počet ks	0	717	463 312	463 165
počet dokumentov odoslaných SP elektronicky	počet ks	44	5069	295 788	487 911

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

Pri analýze personálnej náročnosti správy SP využíva controlling ako riadiaci nástroj – nástroj, pomocou ktorého sa môžu zabezpečiť, transformovať, kompletizovať a modelovať informácie o výsledkoch organizácie do takej podoby, aby boli v ich riadiacej práci efektívne využité v prospech budúcich cieľov. Ide o špecifický ekonomický nástroj analýz a rozborovania vybraných ekonomických, personálnych a mzdových ukazovateľov SP. Limit počtu zamestnancov pre organizačné zložky SP, t. j. pre organizačné útvary v ústredí poisťovne a pre každú pobočku SP sa určuje aj v súlade so zostavovaním rozpočtu SP na príslušný kalendárny rok či na základe hodnotenia vykonávaných činností.

Graf č. 5: Evidenčný počet zamestnancov SP v roku 2018

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

Fluktuáciu zamestnancov SP priebežne sleduje a vyhodnocuje na konci každého kalendárneho roka v snahe udržať ročnú mieru fluktuácie na nízkej úrovni. V prípade zvýšenej fluktuácie počas sledovaného obdobia SP vykonáva podrobnú analýzu so zameraním sa na hlavné príčiny odchodu zamestnancov a v spolupráci s vedúcimi zamestnancami dotknutých organizačných útvarov prijíma opatrenia na jej zníženie. Proces minimalizovania fluktuácie v SP začína už pri výbere zamestnancov do pracovného pomeru. Dôvodom skončenia pracovného pomeru v SP bol najmä odchod do starobného dôchodku alebo výpoveď zo strany zamestnancov z dôvodu vysokého pracovného nasadenia a nízkeho mzdového ohodnotenia. SP sa snaží vytvárať dostatočné podmienky na stabilizáciu zamestnancov. Vykazovaná miera fluktuácie dosahuje priemernú hodnotu 8,3 %.

Tabuľka č. 25: Počty zamestnancov a fluktuácia v SP v rokoch 2015–2018

Ukazovateľ	Obdobie			
	2015	2016	2017	2018
Plánovaný počet zamestnancov	5 106	5 106	5 206	5 279
Skutočnosť k 31.12.	5 094	5 097	5 185	5 195
Priemerný prepočítaný počet zamestnancov*	5 064,5	5 070,79	5 158,63	5 168,56
Uzatvorený pracovný pomer k 31. 12. (kumulatív za rok)	390	397	550	462
Skončený pracovný pomer k 31. 12. (kumulatív za rok)	431	397	419	452
Obsadenosť systematizovaných miest v %	99,19%	99,31%	99,09%	97,91%
% fluktuácie	8,51 %	7,83 %	8,12 %	8,75 %

Zdroj: SP, * Priemerný evidenčný počet zamestnancov prepočítaný na plne zamestnaných k 31. 12. ako skutočný počet zamestnancov na pracovisku bez pracovného voľna, bez náhrady mzdy, materskej dovolenky, rodičovskej dovolenky a pod.

5.3 Efektívnosť výdavkov vynaložených na správu poistného

Efektívnosť výdavkov vyjadruje pomer celkových prevádzkových výdavkov vynaložených na všetky činnosti organizácie k celkovému výberu poistného a vyjadruje sa v percentách. Efektívnosť mzdových výdavkov vynaložených na správu poistného (efektívnosť správy poistného) vyjadruje vzájomný vzťah medzi inkasom poistného a mzdovými výdavkami vynaloženými len na zamestnancov vykonávajúcich činnosti súvisiace so správou poistného, t. j. vyjadruje výšku mzdových výdavkov vynaložených na 1 000 € inkasa poistného. Čím nižšia je výsledná hodnota, tým vyššia je efektívnosť.

V Českej republike

Vo svojich výročných správach o činnosti ČSSZ informuje o vývoji prevádzkových nákladov ČSSZ vo vzťahu k celkovým príjmom ČSSZ, ale nijako ich nehodnotí ani nekomentuje. ČSSZ uviedla, že monitoruje pomer celkových prevádzkových nákladov k celkovému inkasu poistného a úspešnosť výberu predpisu poistného na sociálne zabezpečenie na základe údajov z controllingu pre strategické rozhodovanie, riadenie činností a procesov, ktoré poskytuje ČSSZ. ČSSZ ďalej uviedla, že „*používa controlling na monitorovanie a riadenie nákladov ČSSZ. Hlavným kritériom klasifikácie nákladov je rozdelenie nákladov podľa činností ČSSZ, a to na hlavné činnosti a činnosti v oblasti služieb. Okrem toho controlling umožňuje členenie nákladov podľa nákladových druhov a do určitej miery aj podľa organizačných útvarov. Hlavné činnosti ČSSZ sú nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, SZČO, výber poistného, vymáhanie pohľadávok, kontrolná činnosť, lekárska posudková služba.*“

Pomer výdavkov vynaložených na správu poistného k celkovým príjmom z poistného ČSSZ nesleduje, preto NKÚ ČR pristúpil k nižšie uvedeným variantom výpočtu pomeru výdavkov vynaložených na dosiahnutie príjmov na poistnom, aby overil vlastné výkazníctvo ČSSZ (tabuľka č. 26 - efektívnosť výdavkov) a zistil efektívnosť správy poistného (tabuľka č. 27).

Tabuľka č. 26: Efektívnosť výdavkov v rokoch 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
Celkové inkaso poistného k 31. 12. v tis. €	15 332 962	16 219 285	17 650 652	19 404 678
Celkové prevádzkové výdavky ČSSZ v tis. €	206 781	213 314	231 991	243 203
Efektívnosť výdavkov v %	1,35%	1,32%	1,31%	1,25%

Zdroj: monitor.statnipokladna.cz, ku dňu 10. 3. 2020; ČSSZ.

Pomer výdavkov vynaložených na dosiahnutie príjmov na poistnom sa medzi rokmi 2015 a 2018 zlepšil o 0,1 p. b.

NKÚ ČR v rámci výpočtu efektívnosti správy poistného vychádzal z rozdelenia výdavkov podľa činností ČSSZ, ktorá však bola schopná uviesť výdavky vynaložené iba na celé hlavné činnosti, a nie na jednotlivé procesy, subprocessy a úkony. NKÚ ČR pre výpočet efektívnosti správy poistného zvolil metódu tzv. prepočítaného koeficientu, ktorá je založená na rozdelení zamestnancov podľa ich pracovnej náplne (viď kapitola č. 5.2). Touto metódou sa zistil počet zamestnancov ČSSZ, ktorí vykonávali činnosti spojené so správou poistného, ktorý sa potom vynásobil priemernými mzdovými výdavkami na jedného zamestnanca ČSSZ v príslušnom roku.

Tabuľka č. 27: Výpočet efektívnosti správy poistného v rokoch 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
Celkové mzdové výdavky ČSSZ (platy a podobné a súvisiace výdavky) v €	130 016 618	137 214 450	146 874 910	160 298 929
Priemerný prepočítaný evidenčný počet zamestnancov ČSSZ	8 573	8 361	8 350	8 461
Priemerné mzdové výdavky vynaložené na 1 zamestnanca ČSSZ v €	15 166	16 411	17 590	18 946
Počet zamestnancov ČSSZ vykonávajúcich činnosti spojené so správou poistného	2 945	2 895	2 939	3 004
Celkové mzdové výdavky vynaložené na zamestnancov vykonávajúcich činnosti spojené so správou poistného v tis. €	44 663 355	47 510 565	51 696 450	56 912 656
Celkové inkaso poistného k 31. 12. v tis. €	15 332 961 583	16 219 284 610	17 650 651 848	19 404 678 046
Efektívnosť správy poistného (mzdové výdavky vynaložené na správu poistného na 1 000 € inkasa poistného v €)	2,91	2,93	2,93	2,93

Zdroj: monitor.statnipokladna.cz, dátum 10. 3. 2020; Správa o činnosti ČSSZ za rok 2018, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

Efektívnosť správy poistného sa medzi rokmi 2015 a 2016 mierne zhoršila o 0,02 p. b. a v nasledujúcich rokoch kontrolovaného obdobia sa už nezmenila.

V Slovenskej republike

Výberom a správou poistného sa z celkových 5 143 zamestnancov SP zaoberalo 1 658 zamestnancov, čo zodpovedá podielu 32 %. Prepočítané osobné náklady na týchto zamestnancov potom zodpovedajú 0,40 % celkového výberu alebo inak povedané z každých vybraných 1 000 € ide na mzdy a ďalšie personálne náklady zamestnancov zaoberajúcich sa správou poistného 4 €. Prepočítané bežné výdavky na správu poistného ďalej zodpovedajú 0,18 % celkového výberu alebo 1,78 € z každých vybraných 1 000 €. Súčasťou výdavkov Správneho fondu (SF) sú aj výdavky na IT, pričom v kapitole 8 ohľadom elektronizácie sa nachádza prepočet výdavkov na IT týkajúce sa správy poistného.

Tabuľka č. 28: Správny fond SP, skutočné výdavky na prevádzku a prepočet efektívnosti týchto výdavkov

ukazovateľ (tis. €, %)	2015	2016	2017	2018	priemer
tvorba fondov (celkový výber)	7 418 227	7 150 230	7 747 444	8 213 289	7 632 298
tvorba SF	166 982	164 414	177 613	196 115	176 281
výdavky SF (čerpanie)	128 782	132 724	150 663	153 203	141 343
– z toho: kapitálové	3 196	2 593	5 243	6 155	4 297
bežné	125 586	130 131	145 420	147 048	137 046
– z toho: osobné	86 043	91 032	97 616	104 811	94 876
podiel tvorby SF na celkovom výbere	2,25%	2,30%	2,29%	2,39%	2,31%
podiel čerpania SF na celkovom výbere	1,74%	1,86%	1,94%	1,87%	1,85%
podiel kapitálových výdavkov na celkovom výbere	0,04%	0,04%	0,07%	0,07%	0,05%
podiel bežných výdavkov na celkovom výbere	1,69%	1,82%	1,88%	1,79%	1,79%
podiel osobných výdavkov na celkovom výbere	1,16%	1,27%	1,26%	1,28%	1,24%
Počet zamestnancov spolu	5 094	5 097	5 185	5 195	5 143
Počet zamestnancov správy poistného	1 656	1 634	1 674	1 668	1 658
osobné výdavky na 1 zamestnanca SP	16,89	17,86	18,83	20,18	18,44
osobné výdavky na správu poistného	27 972	29 183	31 516	33 653	30 581
podiel osobných výdavkov na správu na celkovom výbere	0,38%	0,41%	0,41%	0,41%	0,40%
podiel osobných výdavkov na správu na 1 000 € výberu	3,77	4,08	4,07	4,10	4,00
bežné bez osobných výdavkov na 1 zamestnanca SP	7,76	7,67	9,22	8,13	8,2
bežné bez osobných výdavkov na správu poistného	12 855	12 534	15 434	13 561	13 596
podiel bežných výdavkov (bez osobných) na 1 000 € výberu	1,73	1,75	1,99	1,65	1,78
podiel bežných výdavkov (bez osobných) na celkovom výbere	0,17%	0,18%	0,20%	0,17%	0,18%

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

SP má na svoje fungovanie vyčlenené prostriedky prostredníctvom Správneho fondu, ktorý je tvorený predovšetkým z 2,4 % vybraného poistného a 0,25 % vybraných príspevkov na SDS. Každoročne je čerpanie SF nižšie ako jeho tvorba, pričom čo SP ušetrí na svojej prevádzke ja následne prevedené do rezervného fondu odkiaľ je potom vyrovnávaný deficit starobného poistenia (dôchodky). Počas rokov 2015–2018 bola priemerná tvorba SF na úrovni 2,31 % celkového výberu a čerpanie 1,85 %, z čoho necelých 1,8 p. b. predstavovali bežné výdavky a necelých 0,06 p. b. kapitálové výdavky.

NKÚ SR vykonal v rámci kontroly v SP aj podrobnejší, položkový prepočet výdavkov na správu sociálneho poistenia, z ktorého vyplýva, že celkové náklady na výber poistného sú na úrovni 0,50 % vybraného poistného a príspevkov na SDS. Polovicu z toho predstavujú mzdové výdavky 0,25 p. b., ostatné výdavky sú vo výške 0,16 p. b. a zvyšok pripadá na IT výdavky 0,09 p. b. IT výdavky sú ďalej rozdelené na výdavky spojené s legislatívnymi zmenami na úrovni 0,05 p. b., interné požiadavky na úpravu IT systémov 0,03 p. b. a paušál za IT systémy na správu poistného 0,01 p. b.

Výber poistného od SZČO

Významnou zmenou pre SZČO bola novela zákona č. 461/2003 Z. z, ktorej cieľom bolo zníženie administratívnej záťaže SZČO. Do 31. 12. 2014 platilo, že SZČO bola povinná prihlásiť sa na povinné nemocenské a dôchodkové poistenie a odhlásiť sa z neho do ôsmich dní od vzniku, resp. zániku jej povinného poistenia, čo vykonávala prostredníctvom tlačiva RLFO – prihláška/odhláška a SP nebola povinná oznamovať SZČO vznik poistenia, sumu vymeriavacieho základu ako aj výšku poistného na sociálne poistenie.

S účinnosťou od 1. 1. 2015 sa vypustila povinnosť SZČO prihlásiť sa a odhlásiť sa z povinného nemocenského a dôchodkového poistenia a rozšírili sa povinnosti SP o písomné oznámenie o vzniku povinného nemocenského poistenia a povinného dôchodkového poistenia SZČO, vymeriavacom základe na platenie poistného, dátume splatnosti poistného a údajoch týkajúcich sa úhrady poistného na sociálne poistenie. SP mala súčasne povinnosť voči SZČO v lehote 20 dní od vzniku jej povinného poistenia oznámiť túto skutočnosť. Zmeny nastali aj vo výpočte vymeriavacieho základu povinne nemocensky poistenej a povinne dôchodkovo poistenej SZČO. Zo strany SP bolo povinnosťou zabezpečiť nevyhnutné procesné, prevádzkové a systémové opatrenia IS v súvislosti s JVP a EKP pre SZČO. Celkové IT náklady na implementáciu novely boli 1,48 mil. €.

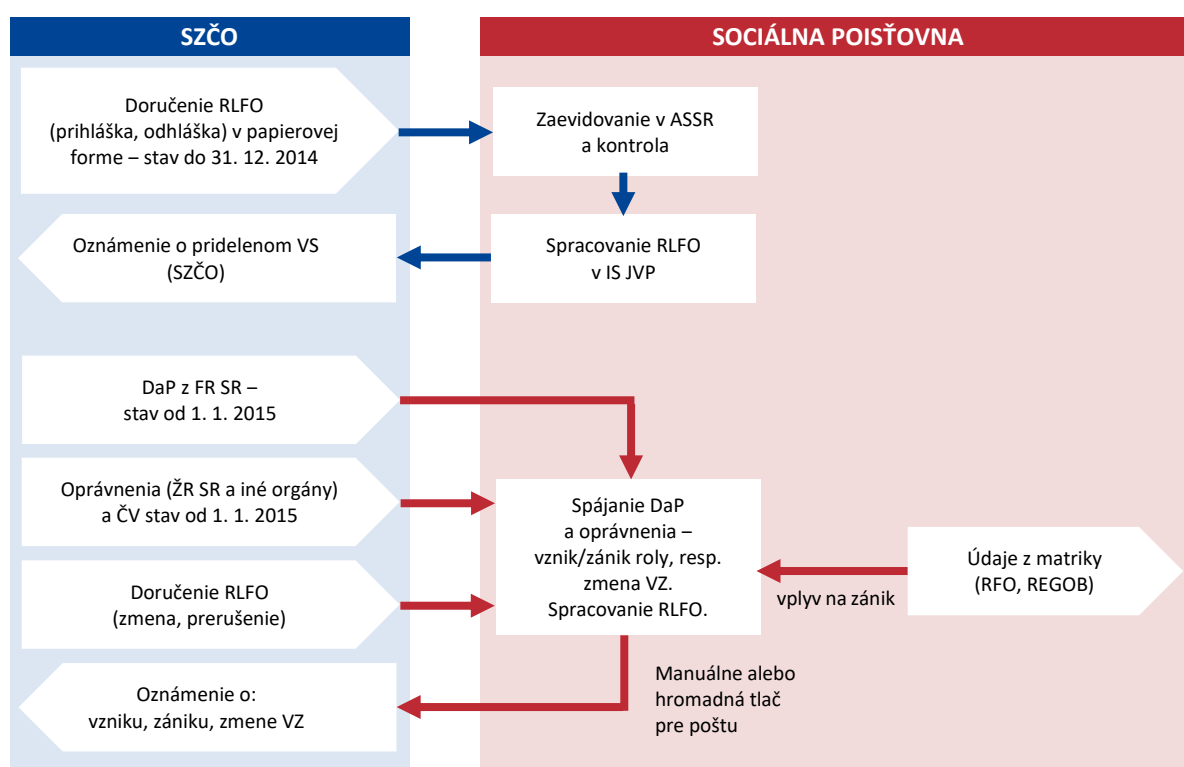
Tabuľka č. 29: Registrácie roly/typu SZČO a počet manuálne a elektronicky spracovaných dokumentov

Obdobie/ Ukazovateľ	Počet všetkých SZČO	Počet SZČO NP a DP	Spôsob spracovania dokumentov pre SZČO		Počet registrácii (vznik/zmena/zánik)		
			Manuálne	Elektronicky	Vznik	Zmena	Zánik
2015	484 349	220 997	10 303	43 300	35 013	78 703	28 806
2016	480 921	213 429	19 811	64 427	36 504	343 528	38 616
2017	487 594	209 421	23 578	50 768	37 817	335 632	37 044
2018	489 594	211 205	26 755	789 351	41 949	x	35 412
Priemerný počet	485 615	213 763	20 112	236 962	37 821	252 621	34 970

Zdroj: Finstat, SP.

Cieľom SP pri registrácii je zaevidovať SZČO do registra poistencov a sporiteľov a do registra odvádzateľov. Rola SZČO od roku 2015 vzniká automaticky po prekročení zákonom stanovenej výšky príjmu uvedenej v daňovom priznaní za predchádzajúci kalendárny rok a na základe oprávnenia na výkon samostatnej zárobkovej činnosti alebo čestného vyhlásenia o vykonávaní samostatnej zárobkovej činnosti. Rola SZČO zaniká v SP automaticky, pri nedosiahnutí zákonom stanovenej výšky príjmu v daňovom priznaní, na základe zániku oprávnenia na výkon samostatnej zárobkovej činnosti alebo na základe doručeného čestného vyhlásenia o nevykonávaní samostatnej zárobkovej činnosti. Registráciu SZČO vykonáva SP aj na základe prevzatých údajov zo živnostenského registra a iných registrov SR, ktoré oprávňujú fyzickú osobu vykonávať zárobkovú činnosť, resp. ktoré vykonávajú svoju činnosť bez oprávnenia (napr. športovci, umelci). Takéto údaje o vzniku, alebo zániku (prerušení) SP získava automatizovane priebežne počas roka či už z registrov alebo z Finančnej správy, ktorej údaje tiež využíva pri určovaní vymeriavacieho základu.

Schéma č. 5: Procesná mapa pre úkony spojené s registráciou SZČO

Zdroj: SP.

5.4 Porovnanie a vyhodnotenie

ČSSZ nemá stanovený procesný postup ako SP. Nastavenie procesu v ČR neumožňuje nezávislé monitorovanie a hodnotenie výdavkov vynaložených zamestnancami, ktorí vykonávajú správu poistného.

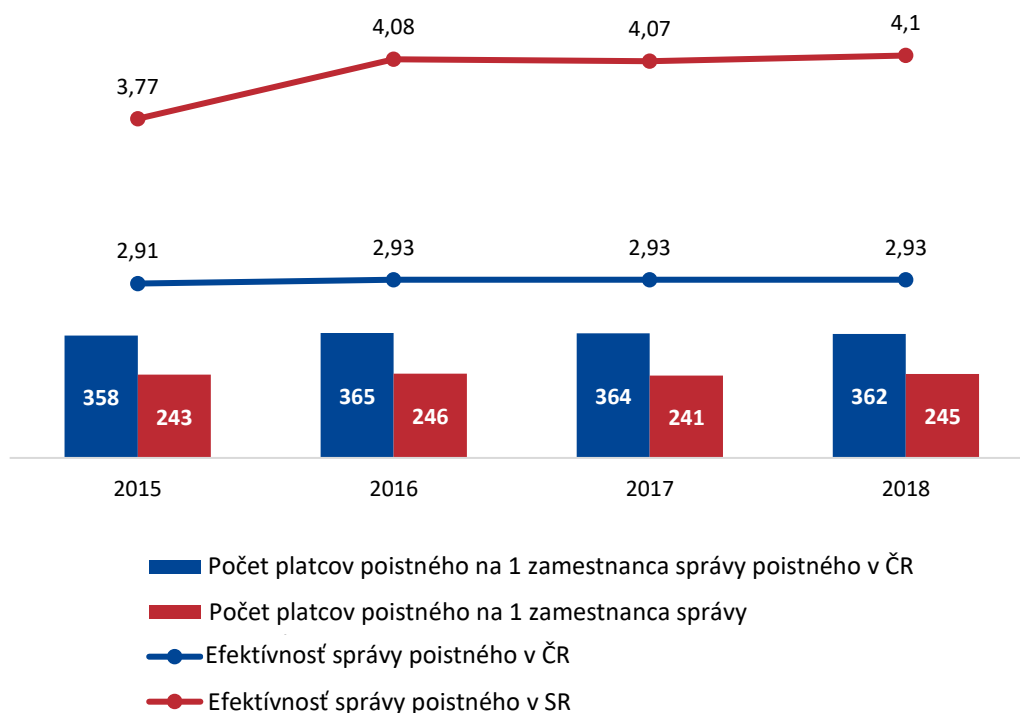
ČSSZ nemá stanovené kľúčové ukazovatele výkonnosti pre kritické činnosti súvisiace so správou poistného. SP riadi procesy správy poistného prostredníctvom odvetvových ukazovateľov, stratégií a akčných plánov (napr. plnenie rozpisu rozpočtov príjmov z poistného, pokút a penále, úspešnosť výberu poistného, úspešnosť správneho výkonu pri vymáhaní).

ČSSZ nesleduje administratívnu náročnosť a pracovnú záťaž zamestnancov vykonávajúcich činnosti súvisiace so správou poistného. SP vypracovala komplexnú procesnú analýzu a stratégiu implementácie. SP tiež monitoruje pracovné zaťaženie zamestnancov v jednotlivých pobočkách, na základe čoho optimalizuje personálne zdroje.

V ČR je zamestnávateľ len platiteľom poistného, zatiaľ čo v SR je vzhľadom na existenciu garančného poistenia zamestnávateľ aj poistencom. V porovnaní s ČR sa v SR vyberá poistné aj za poistencov štátu.

V kontrolovanom období bola efektívnosť výdavkov v ČSSZ priemerne 1,31 % a v SP 1,85 %. Výsledky efektívnosti nie sú porovnateľné, pretože sú ovplyvnené rozsahom spravovaných druhov poistenia.

Graf č. 6: Vývoj efektívnosti správy poistného v rokoch 2015–2018 (v €)

Zdroj: za ČR - monitor.statnipokladna.cz, dátum 10. 3. 2020; Správa o činnosti ČSSZ za rok 2018, ČSSZ; za SR – SP; vlastný výpočet NKÚ ČR a NKÚ SR (viď príloha č. 3).

Efektívnosť správy poistného v ČR bola v priemere o 1,07 € výdavkov na 1 000 € inkasa poistného lepšia ako v SR. Môže to byť spôsobené tým, že na jedného zamestnanca ČSSZ vykonáva činnosti súvisiace so správou poistného o 48 % viac platiteľov poistného ako v SP, hoci informatizácia správy poistného v SP je na lepšej úrovni ako v ČSSZ.

Efektívnosť správy poistného ovplyvňuje aj legislatívne nastavenie poistného pre SZČO. V ČR musí každá SZČO vykonávajúca hlavnú činnosť platiť minimálne preddavky na dôchodkové poistenie. V SR sa povinnosť platiť preddavky odvíja od zákonom stanovenej hranice príjmu z podnikateľskej činnosti, ktorá sa vzťahuje na 44 % všetkých SZČO. V ČR majú možnosť neplatenia preddavkov na dôchodkové poistenie len SZČO s vedľajšou podnikateľskou činnosťou. V ČR je účasť na nemocenskom poistení pre SZČO dobrovoľná a predstavuje približne 9 % všetkých registrovaných SZČO. V SR je SZČO automaticky dôchodkovo a súčasne aj nemocensky poistená, ak má zákonnú povinnosť platiť preddavky na sociálne poistenie.

V ČR musia SZČO podávať ročné prehľady SZČO, v ktorých vypočítajú výšku svojich preddavkov na nasledujúce obdobie. V prípade nepredloženia ročných prehľadov SZČO bola spolupráca medzi ČSSZ a FS ČR založená len na individuálnom vyžiadaní údajov z daňových priznaní. Samotné spracovanie žiadostí bolo administratívne a personálne náročnejšie ako pravidelné poskytovanie informácií o vymeriavacích základoch SZČO zo strany FS ČR. V SR určuje SP povinnosť platiť preddavky SZČO na základe pravidelne zasielaných údajov z daňových priznaní, ktoré poskytuje Finančná správa.

6. Správa pohľadávok zo sociálneho poistenia

6.1 Postupy pri vymáhaní a odpise pohľadávok

V Českej republike

Príslušnosť na vymáhanie pohľadávok vo veciach poistného, vrátane oprávnenia vykonávať správny výkon rozhodnutia, je daná OSSZ ustanovením § 6 ods. 4 písm. r) zákona č. 582/1991 Sb. Na rozhodovanie a riadenie pohľadávok sa vzťahujú príslušné ustanovenia zákona č. 589/1992 Sb., zákona č. 582/1991 Sb. a príslušné ustanovenia zákona č. 500/2004 Sb., správny poriadok, za použitia zákona č. 280/2009 Sb., daňový poriadok. Na exekúciu, vyberanie a evidenciu peňažných operácií sa uplatňuje postup pre správu daní podľa daňového poriadku. Vymáhanie pohľadávok v rámci OSSZ vykonáva oddelenie vymáhania pohľadávok a exekučných zrážok (oddelenie vymáhania).

Oddelenie vymáhania vedie evidenciu pohľadávok a vydáva rozhodnutia o ich vymáhaní vrátane rozhodnutí o povolení splátok dlhu a o konaní o odpustení penále, pripravuje podklady pre trestné konanie v prípade neplnenia povinností platiteľov poistného a predkladá ich príslušným orgánom na ďalšie konanie a podáva trestné oznámenia.

Exekučnými titulmi sú výkazy nedoplatkov vydané účtovným oddelením v prípade zamestnávateľov, vykonateľné platobné výmery vydané oddelením SZČO alebo kontrolným oddelením v prípade zistenia nedoplatkov na poistnom pri kontrolnej činnosti, vykonateľné rozhodnutia o povinnosti vrátiť preplatky na dávkach dôchodkového a nemocenského poistenia.

Výkaz nedoplatkov vydáva účtovné oddelenie u každého zamestnávateľa najmenej raz ročne, aj keď je nulový. Výkaz nedoplatkov, ktorý nie je nulový, sa zašle dlžníkovi a jeho rovnopis sa odovzdá oddeleniu vymáhania. V prípade nezaplatenia sa nedoplatok po 14 dňoch automaticky postúpi do aplikácie na vymáhanie. Výkazy nedoplatkov doručené prostredníctvom fikcie sa do aplikácie na vymáhanie pohľadávok zadávajú ručne. Dlh na poistnom a penále nepresahujúci v úhrne 100 Kč sa nepredpisuje na úhradu a účtovné oddelenie ho odpisuje na ťarchu voči príslušnej OSSZ.

Pred zahájením vymáhania môže OSSZ zaslať dlžníkovi výzvu na zaplatenie nedoplatku v náhradnej lehote, ktorá sa generuje automaticky. Toto oznámenie sa zasiela do dátovej schránky alebo poštou. Ak daňovník nezaplatí svoje dlhy ani po upozornení, OSSZ začne skúmať možnosti uspokojenia pohľadávky. Exekúcia⁴³ sa môže vykonávať týmito spôsobmi:

- prikázaním pohľadávky z účtu;
- zrážkami zo mzdy;
- prikázaním inej peňažnej pohľadávky (napr. pohľadávky zo zmluvy o pôžičke, zmluvy o dielo);
- zaistením iných majetkových práv (napr. obchodného alebo družstevného podielu);
- predajom hnutel'ného a nehnuteľného majetku.

Ak správna exekúcia, ktorú vykonala OSSZ, nebola úspešná alebo ju nebolo možné vykonať, OSSZ mohla podať návrh na vykonanie exekúcie súdnym exekútorom. Zvyčajne išlo o prípady, v ktorých OSSZ identifikovala iný majetok dlžníka (hnuteľný alebo nehnuteľný), ktorý by mohol byť zabavený. Pohľadávky odovzdali súdnym exekútorom na vymáhanie s tým, že OSSZ nebudú účtovať trovy exekúcie ani požadovať preddavky na exekúciu. Ďalšou podmienkou bolo, aby sa uskutočnené platby bezodkladne previedli na účet príslušnej OSSZ.

ČSSZ pri svojej činnosti využívala aj inštitút záložného práva, ako nástroja právneho zabezpečenia pohľadávok. Záložné právo sa mohlo použiť na zabezpečenie aj premlčanej pohľadávky, ktorej existencia sa uplynutím premlčacej lehoty nezmenila. OSSZ zriadili záložné právo bezprostredne po zistení vlastníctva nehnuteľného majetku dlžníkov bez ohľadu na výšku dlžnej sumy, keďže zriadenie záložného práva aj v prípade menších pohľadávok zvyčajne viedlo k ich úhrade. V kontrolovanom období bolo každoročne dobrovoľne uhradených v priemere 46 % pohľadávok, pri ktorých bolo prijaté rozhodnutie o zriadení záložného práva.

Pohľadávky OSSZ sa vymáhali tiež prihlasovaním a uplatňovaním pohľadávok v konkurznom konaní, v dedičskom konaní, v likvidácii a dražbách.

Tabuľka č. 30: Štruktúra pohľadávok v rokoch 2015–2018 (v tis. €)

	2015	2016	2017	2018
Celkové kumulované pohľadávky k 31. 12. (bez nedobytných pohľadávok)	2 381 966	2 330 706	2 302 571	2 283 790
– z toho: voči odhláseným platcom	1 542 284	1 520 474	1 490 361	1 458 208
voči neodhláseným platcom	793 079	770 321	774 242	787 491
v splátkovom režime	46 603	39 912	37 968	38 091
Celkové nedobytné pohľadávky kumulované k 31. 12.	869 964	844 172	782 485	715 673
Celkom odpísané pohľadávky v roku (od 1. 1. do 31. 12.)	174 226	124 810	111 768	109 667

Zdroj: ČSSZ.

⁴³ Exekúcia je posledným úkonom správneho konania a nie je zahájená automaticky po vzniku podkladu na vymáhanie.

Celkovú výšku kumulovaných pohľadávok ČSSZ ovplyvňuje skutočnosť, že časom nezanikajú. Pri pohľadávkach nedochádza k preklúzii, ale iba k premlčaniu práva predpísať a vymáhať pohľadávky. V praxi teda ČSSZ vymáha aj pohľadávky, pri ktorých už uplynula premlčacia doba, ale dlžník nenamietol ich premlčanie. V rokoch 2015 až 2018 klesol celkový objem nedobytných pohľadávok o 18 %, najmä v dôsledku uplynutia 10-ročnej lehoty na ich evidenciu.

OSSZ môže odpísať pohľadávku len vtedy, ak je úplne nedobytná. Dlh právnických osôb, ktoré boli vymazané z obchodného registra, sa vždy považuje za nevymožiteľný, ak dlh neprešiel na ich právnych nástupcov. V prípade fyzických osôb je dlh vždy nedobytný, ak dlžník zomrie a zároveň jeho práva a povinnosti neprešli na dedičov alebo ak bola osoba vyhlásená za nezvestnú. Okrem toho sú nedobytné napr. pohľadávky:

- v prípade ktorých by vymáhanie nebolo úspešné alebo by náklady na vymáhanie presiahli jeho výsledok;
- fyzických osôb, v prípade ktorých OSSZ prešetrovaním zistila a zdokumentovala nemajetnosť;
- osoby, ktorým súd priznal oslobodenie od platenia dlhu po oddĺžení;
- právnických osôb, ktoré dokončili reštrukturalizáciu.

Nedobytné pohľadávky sa evidujú na samostatnom (podsúvahovom) účte a nie sú zahrnuté do celkovej sumy kumulovaných pohľadávok ČSSZ. OSSZ tieto pohľadávky naďalej monitoruje, pretože aj keď sú odpísané pre nedobytnosť, neznamená to, že ich nemožno v budúcnosti úplne alebo čiastočne uspokojiť. OSSZ pravidelne kontrolujú, či sa v prípade dlžníka neobjavili nové skutočnosti, ktoré by umožnili opätovné vymáhanie pohľadávok.

Tabuľka č. 31: Správne exekúcie v rokoch 2015–2018

		2015	2016	2017	2018
Exekučné tituly					
Vystavené exekučné tituly pred postúpením na vymáhanie celkom v roku	počet	224 104	208 268	210 340	201 682
Exekučné tituly uhradené pred postúpením na vymáhanie*	počet	39 400	28 108	36 853	32 202
Podiel exekučných titulov uhradených pred postúpením na vymáhanie na vystavených exekučných tituloch	%	17,6	13,5	17,5	16
Exekučné tituly postúpené na vymáhanie (vymáhané pohľadávky) v roku celkom	počet	184 704	180 160	173 487	169 480
	v tis. €	382 946	383 688	346 079	369 798
Uhradené pohľadávky bez riadenia celkom	v tis. €	66 900	68 546	75 420	81 447
Výzvy					
Výzvy na úhradu pohľadávky	počet	149 986	149 786	144 037	134 688
Úplne alebo čiastočne uhradené pohľadávky po výzve	počet	67 606	71 963	70 946	71 561
	v tis. €	62 288	67 153	66 915	69 999
Podiel počtu výzev na úhradu pohľadávky k počtu exekučných titulov postúpených na vymáhanie	%	81,2	83,1	83	79,5
Podiel počtu uhradených pohľadávok po výzve k počtu výzev na úhradu pohľadávok	%	45,1	48	49,3	53,1
Exekučné príkazy					
Vydané exekučné príkazy celkom	počet	73 784	79 274	77 922	76 080
Uhradené exekučné príkazy celkom	počet	51 035	59 310	62 869	67 148
	v tis. €	50 565	54 184	54 539	57 171
Uhradené (vymožené) pohľadávky celkom	v tis. €	179 752	189 884	196 873	208 618

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

Pozn.: *exekučné tituly uhradené pred odovzdaním na vymáhanie predstavujú rozdiel medzi počtom exekučných titulov vydaných pred odovzdaním na vymáhanie a počtom exekučných titulov odovzdaných na vymáhanie.

Z týchto údajov vyplýva, že pred postúpením exekučného titulu oddeleniu vymáhania, t. j. už na základe vydaného exekučného titulu, bolo ročne uhradených v priemere 16 % pohľadávok. ČSSZ často využívala inštitút výzvy na zaplatenie pohľadávky, a to buď v prípade dlžníkov, u ktorých sa tento postup osvedčil už v minulosti, alebo u ktorých dlh z poistenia vznikol po prvýkrát. V kontrolovanom období OSSZ zaslali viac ako 578 tis. výzev na zaplatenie v súvislosti s 82 % exekučných titulov predložených na vymáhanie. V prípade menej ako polovice pohľadávok nebolo potrebné začať ich vymáhanie vydaním exekučného príkazu, pretože boli uhradené na základe výzvy.

Tabuľka č. 32: Podiel vymožených pohľadávok k výške pohľadávok vymáhaných v rokoch 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
Pohľadávky voči neodhláseným platcom v tis. € (vymáhateľné pohľadávky)	793 079	770 321	774 242	787 491
Vymáhané pohľadávky v roku v tis. €	382 946	383 688	346 079	369 798
Vymožené pohľadávky v roku v tis. €	179 752	189 884	196 873	208 618
Podiel vymáhaných pohľadávok na vymáhateľných v %	48,3%	49,8%	44,7%	47,0%
Podiel vymožených pohľadávok na vymáhaných v %	46,9%	49,5%	56,9%	56,4%

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

Pozn.: vymáhané pohľadávky sú exekučné tituly postúpené na vymáhanie.

Podiel výšky vymožených pohľadávok k výške pohľadávok vymáhaných predstavoval za kontrolované obdobie priemerne 52 %.

Na základe výpočtu vlastného kvalifikovaného odhadu počtu zamestnancov oddelenia vymáhania pohľadávok, ktorí sa zaoberajú výlučne správou poisťného, NKÚ ČR vypočítal výdavky vynaložené na 1 000 € vymožených pohľadávok.

Tabuľka č. 33: Výška mzdových výdavkov vynaložených na 1 000 € vymožených pohľadávok v rokoch 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
Počet zamestnancov oddelenia vymáhania vykonávajúcich činnosti spojené so správou poisťného	563	549	559	558
Priemerné mzdové výdavky vynaložené na 1 zamestnanca ČSSZ v €	15 166	16 411	17 590	18 946
Mzdové výdavky vynaložené na zamestnanca oddelenia vymáhania v €	8 538 458	9 009 639	9 832 810	10 571 868
Výška mzdových výdavkov vynaložených na 1 000 € vymožených pohľadávok v €	47,5	47,4	50,0	50,7

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

V rokoch 2015 až 2018 vynaložila ČSSZ na 1 000 € vymožených pohľadávok o vyše tri eurá viac, hoci počet zamestnancov oddelenia vymáhania pohľadávok klesol o päť. Dôvodom medziročného nárastu bola skutočnosť, že rast mzdových výdavkov prevýšil rast vymožených pohľadávok o 8 p. b.

Tabuľka č. 34: Výkonnostné ukazovatele správy poisťného – vymáhanie

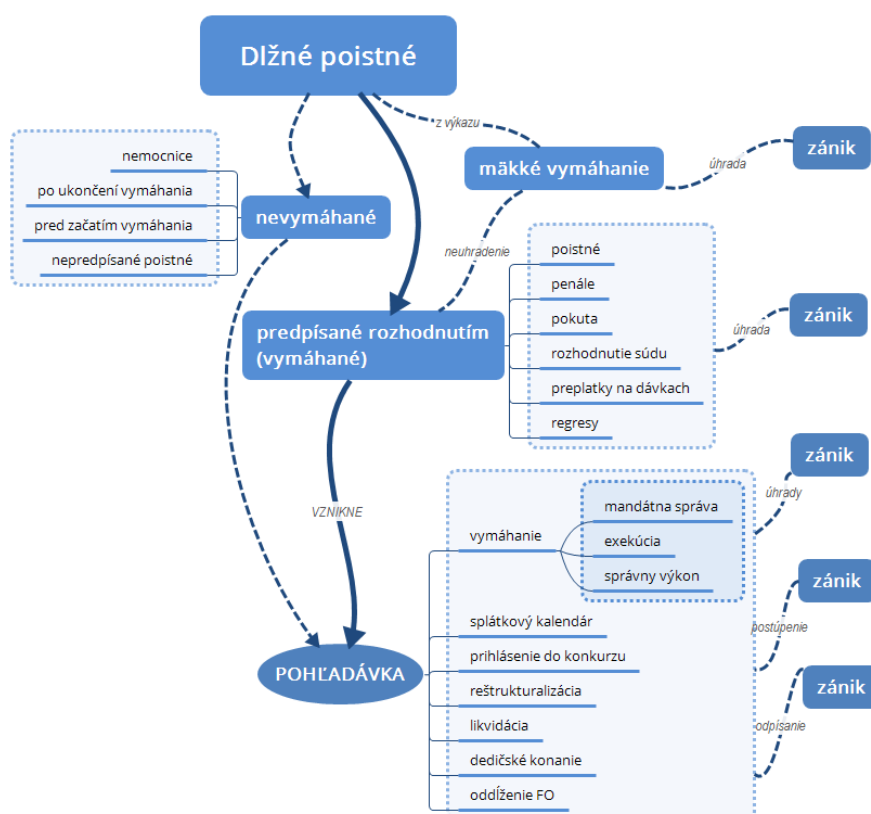
	2015	2016	2017	2018
Počet zamestnancov oddelenia vymáhania vykonávajúcich činnosti spojené so správou poisťného	563	549	559	558
Postúpené exekučné tituly v období 1. 1. - 31. 12. (vymáhané pohľadávky)	184 704	180 160	173 487	169 480
Počet postúpených exekučných titulov na 1 zamestnanca oddelenia vymáhania vykonávajúceho činnosti spojené so správou poisťného	328	328	310	304

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

V Slovenskej republike

SP eviduje voči odvádzateľom a platiteľom poistného pohľadávky, ktoré vznikli nesplnením si svojej odvodovej povinnosti načas alebo v nižšej sume. Zahŕňajú dlžné poistné (nepredpísané – poistné na základe výkazu alebo prihlášky, predpísané – plnenie uložené rozhodnutím), neuhradené pokuty a penále a preplatky na dávkach a regresných náhradách.

Schéma č. 6: Životný cyklus pohľadávky v SP

Zdroj: schéma NKÚ SR.

Tabuľka č. 35: Vývoj príjmov z bežného a dlžného poisteného v období rokov 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
Dlžné poistné (tis. €)	220 801	205 461	205 725	399 401
Bežné poistné vrátane príspevkov na SDS (tis. €)	6 335 538	6 768 763	7 358 389	8 006 348
Spolu	6 556 339	6 974 224	7 564 114	8 405 749
Podiel dlžného poistného na celkovom	3,37%	2,95%	2,72%	4,75%

Zdroj: SP.

Príjem z bežného poisteného predstavuje včasnú úhradu poistného na základe podaných výkazov a úhrada poistného na základe predpísaného rozhodnutia alebo vymoženého zákonnými spôsobmi sa nazýva príjem z dlžného poisteného. Nezaplatením poistného načas alebo v nižšej sume vznikne odvádzateľovi poistného nedoplatok, ktorý SP predpisuje rozhodnutím, v ktorom vyzve odvádzateľa/platiteľa na zaplatenie dlžného poistného v konkrétnej lehote a poučí aj o možnosti odvolania sa. Poistné rozhodnutím nepredpisuje iba vtedy, ak je dlžná suma nižšia ako 5 €. Rozhodnutím sa predpisuje aj penále a ukladá pokuta. Rozhodnutie, ktorým bolo uložené plnenie sa po nadobudnutí právoplatnosti a vykonateľnosti

stáva exekučným titulom, ktorý je podkladom na vymáhanie. Exekučným titulom môže byť aj rozhodnutie súdu, napr. v prípade regresnej náhrady.

Tabuľka č. 36: Prehľad predpísaného poistného, penále a uložených pokút v období rokov 2015–2018

	Poistné		Penále		Pokuty		Suma spolu
	Počet	Suma (€)	Počet	Suma (€)	Počet	Suma (€)	
2015	252 234	269 648 255,25	169 005	41 034 418,38	7 957	561 173,31	311 243 846,94
2016	227 151	272 741 476,23	89 438	29 391 319,90	10 669	731 123,90	302 863 920,03
2017	174 938	274 535 220,33	192 389	43 971 281,63	6 889	501 625,09	319 008 127,05
2018	97 853	286 306 405,33	114 702	174 665 052,09	6 365	594 337,93	461 565 795,35

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

Najväčší objem predpísaných pohľadávok tvorilo dlžné poistné. Výrazný nárast predpísaného penále v roku 2018 bol zapríčinený dopenalizovaním zdravotníckych zariadení, ktoré bolo následne postúpené na spoločnosť Debitum, a. s. Pokuty boli uložené z dôvodu neplnenia si povinností ustanovených zákonom (nepredkladanie výkazov poistného, neodvážanie poistného, nedodržanie splatnosti poistného, uvádzanie nesprávnych údajov vo výkazoch, uhrádzanie poistného vo výške neodvedeného poistného za zamestnancov v prípadoch, kde je vedené trestné stíhanie). Dlžné poistné nie je možné odpustiť. Právo predpísať poistné sa premlčí za desať rokov odo dňa jeho splatnosti. Právo predpísať poistné sa nepremlčuje, ak nebola splnená prihlasovacia alebo odhlasovacia povinnosť odvádzateľa poistného.

Tabuľka č. 37: Štruktúra pohľadávok podľa typu v období rokov 2015–2018 (v tis. €)

	Stav k 31.12. v tis. €	2015	2016	2017	2018
1.	Pohľadávky celkom	702 698	786 090	878 579	778 756
1.1	Pohľadávky na základe výkazu, prihlášky (nepredpísané poistné)	60 002	93 939	96 736	137 709
1.2	Pohľadávky na základe rozhodnutia (predpísané poistné)	642 696	692 151	781 862	641 047
1.2.1	Poistné	464 238	502 721	571 567	438 156
1.2.2	Penále	158 093	166 176	184 892	174 709
1.2.3	Pokuty	1 817	1 834	1 731	1 739
1.2.4	Poplatky	1	1	1	1
1.2.5	Regresy	1 476	1 698	1 901	2 955
1.2.6	Pohľadávky na dávkach	11 985	13 632	14 969	16 223
1.2.7	Ostatné	5 087	6 089	6 784	7 264

Zdroj: SP.

Celkový objem evidovaných nedoplatkov dosiahol v roku 2017 medziročný nárast o cca 12 % a v roku 2018 medziročný pokles o cca 11 %. Objem poistného predpísaného rozhodnutím (1.2.1) na celkovom objeme evidovaných pohľadávok (1.) sa v období 2015 až 2018 pohyboval v intervale 56 % až 66 %. Objem penále (1.2.2) na celkovom objeme evidovaných pohľadávok (1.) dosahoval úroveň 21 % až 22 %. Objem nepredpísaných pohľadávok (1.1) na celkovom objeme evidovaných pohľadávok (1.) sa pohyboval v intervale 8 % až 17 %.

Tabuľka č. 38: Štruktúra pohľadávok podľa spôsobov vymáhania v období rokov 2015–2018

(tis. €)	2015		2016		2017		2018	
Pohľadávky celkom	702 697,8	100%	786 089,7	100%	878 579,5	100%	778 755,7	100%
- vymáhané pohľadávky	434 533,1	61,84%	430 713,4	54,8%	406 648,3	46,3%	441 461,3	56,7%
Správny výkon	-		-		47 454,2	5,4%	130 983,5	16,8%
Exekúcie	311 147,8	44,28%	300 276,6	38,20%	262 625,2	29,89%	223 528,1	28,7%
Mandátna správa	55 126,9	7,85%	65 307,0	8,31%	21 375,9	2,43%	-	
Konkurzy	34 915,3	4,97%	45 716,9	5,82%	58 435,5	6,65%	72 271,2	9,28%
Vyrovnanie reštrukturalizácia	8 834,8	1,26%	8 653,4	1,10%	6 746,0	0,77%	4 697,6	0,60%
Likvidácia	2 096,1	0,30%	3 112,1	0,40%	3 437,3	0,39%	3 385,3	0,43%
Dedičské konanie	1 682,2	0,24%	1 900,6	0,24%	2 516,5	0,29%	2 881,5	0,37%
Povolené splátky	15 625,9	2,22%	1 357,1	0,17%	828,0	0,09%	2 149,6	0,28%
Iné spôsoby vymáhania	5 104,1	0,73%	4 389,7	0,56%	3 229,6	0,37%	1 564,5	0,20%
- nevymáhané pohľadávky	268 164,7	38,2%	355 376,3	45,2%	471 931,2	53,7%	337 294,4	43,3%
Zdravotnícke zariadenia	157 939,2	22,5%	208 389,4	26,5%	271 279,0	30,9%	148 612,9	19,1%
Po ukončení vymáhania	35 768,3	5,1%	40 191,3	5,1%	70 902,4	8,1%	41 138,4	5,3%
Pred začatím vymáhania	14 455,7	2,1%	12 856,5	1,6%	33 014,2	3,8%	9 834,3	1,3%
Pohl. na základe výkazu, prihlášky	60 001,5	8,5%	93 939,1	12,0%	96 735,6	11,0%	137 708,8	17,7%

Zdroj: SP.

V záujme zlepšenia procesu výberu poistného zaviedla SP pravidelné mesačné zasielanie upozornení formou SMS a e-mailov pre odvádzateľov poistného (SZČO a zamestnávateľov), ktorí si neplnia aktuálnu odvodovú povinnosť alebo nepodávajú výkazy. Takzvané „Mäkké vymáhanie“ funguje na vytvorenom automatickom dátovom rozhraní, ktoré prenáša údaje z IS JVP, kde sú evidovaní odvádzatelia a ich nedoplatky do koncového systému zabezpečujúceho zasielanie SMS a e-mailov. Služba zasielania SMS a e-mailov je vykonávaná sprostredkovane, za ktorú vynaloží SP mesačne cca 400 €. Ostrá prevádzka zasielania upozornení pre SZČO bola spustená v roku 2015. Následne začala SP v roku 2016 so zasielaním rovnakých upozornení na neodvedenie bežného poistného zamestnávateľom.

Tabuľka č. 39: Mäkké vymáhanie u SZČO

Obdobie	Počet odoslaných SMS a e-mailov	Počet doručených SMS a e-mailov	Objem poistného, viažuceho sa k doručeným SMS a e-mailom v €	Uhradené poistné na základe upozornenia formou SMS správ a e-mailu v €	% úspešnosti
2015	220 142	196 875	26 489 134,05	3 701 087,33	13,97
2016	223 375	199 210	28 865 268,91	4 791 309,61	16,60
2017	226 319	193 923	28 594 778,87	4 382 968,34	15,33
2018	219 407	193 028	29 170 335,85	4 646 332,52	15,93

Zdroj: SP.

Tabuľka č. 40: Mäkké vymáhanie u zamestnávateľov

Obdobie	Počet odoslaných SMS a e-mailov	Počet doručených SMS a e-mailov	Počet zam., ktorých sa doruč. výzvy týkali	Objem poistného, viažuceho sa k odoslaným SMS správam a e-mailom v €	Uhradené poistné na základe upozornenia formou SMS správ a e-mailu v €	% úspešnosti
2016*	283 460	279 553	178 635	165 340 275,03	56 367 023,46	34,09
2017	414 873	406 964	295 787	292 146 622,50	52 206 369,51	17,87
2018	449 701	439 167	307 566	295 122 482,42	57 143 943,37	19,36

Zdroj: SP, *za rok 2016 je zahrnuté obdobie 2-12.

Zavedenie „mäkkého vymáhania“ prispelo v rokoch 2015–2018 k zvýšeniu výberu poistného o 183,2 mil. € (spolu za SZČO a zamestnávateľov) bez dodatočne vynaložených nákladov a administratívnej záťaže spojenej s prípadným predpísaním poistného a prípadnému ďalšiemu procesu vymáhania pohľadávky. Projekt mäkkého vymáhania zahŕňa aj zasielanie oznámení o nesplnení povinnosti zaslať mesačný výkaz poistného pre zamestnávateľov, ktoré bolo prvý krát spustené za mesiac október 2016. Na základe zaslaných upozornení zamestnávateľom bolo SP doručených 43 286 výkazov, čo predstavuje cca 20% úspešnosť.

Útvar poistného a dávkový útvar boli povinné odstúpiť pohľadávku príslušnému útvaru vymáhania do 5 pracovných dní od právoplatnosti a vykonateľnosti rozhodnutia, ktorým bola pohľadávka predpísaná alebo priznaná, resp. rozhodnutia súdu, ktorým bolo priznané právo SP. Útvary vymáhania boli povinné zabezpečiť uplatnenie pohľadávky niektorým zo spôsobov vymáhania do 15 dní odo dňa prevzatia právoplatného a vykonateľného rozhodnutia od útvaru poistného alebo dávkového útvaru. Samotnú dĺžku procesu vymáhania SP nesleduje, avšak je možné konštatovať, že väčšina pohľadávok, ako na poistnom, tak na penále je staršia ako jeden rok. Odovzdanie pohľadávok na vymáhanie prebiehalo protokolárne. Odovzdanie pohľadávok z titulu poistného, pokút a penále z IS JVP (útvarov výberu poistného) prebiehalo automatizovane.

Tabuľka č. 41: Úspešnosť vymáhania jednotlivými spôsobmi v období rokov 2015–2019

Rok	Spôsob vymáhania	Suma odstúpená na oddelenie vymáhania	Vymáhaná suma (v €)	Úhrady (v €)	Úspešnosť vymáhania (v %)
2015	Súdny exekútor		66 027 806,58	22 003 283,32	33,32 %
	Mandátna správa		90 423 874,65	18 710 130,76	20,69 %
	Spolu	222 377 594,94	156 451 681,23	40 713 414,08	26,02 %
2016	Súdny exekútor		47 838 354,07	14 851 865,08	31,05 %
	Mandátna správa		136 201 364,75	22 387 001,20	16,44 %
	Spolu	183 271 355,23	184 039 718,82	37 238 866,28	20,23 %
2017	Súdny exekútor (do 1. 4. 2017)		13 444 951,44	5 162 923,35	38,40 %
	Mandátna správa (do 30. 6. 2017)		115 399 012,09	19 690 403,86	17,06 %
	Správny výkon (od 2. 10. 2017)		62 358 990,06	22 112 884,01	35,46 %
	Spolu	215 559 796,70	191 202 953,59	46 966 211,22	24,56 %
2018	Správny výkon	470 750 070,29	157 954 446,32	58 727 812,13	37,18 %
2019	Správny výkon		119 015 998,29	58 082 239,29	48,80 %

Zdroj: SP.

Vymáhanie pohľadávok sa realizovalo 3 spôsobmi: prostredníctvom súdneho exekútora, uplatnením v mandátnej správe alebo správnym výkonom (od 1. 7. 2017 prijatím novely). Zároveň si SP podľa osobitných predpisov svoje pohľadávky uplatňovala v konkurznom, reštrukturalizačnom, dedičskom konaní a v likvidácii. Klientom umožňovala SP splácať svoj dlh aj prostredníctvom splátkového kalendára.

Úspešnosť vymáhania je vyjadrená ako pomer vymoženej sumy k vymáhanej sume v danom roku. V období rokov 2015 a 2016 sa pohybovala na úrovni 20 % až 26 %. V roku 2018, kedy sa využívalo vymáhanie iba prostredníctvom správneho výkonu, dosiala úspešnosť 37,18 % a v roku 2019 až 48,80 %. Zatiaľ čo v rokoch 2015 došlo k vymoženiu 40,7 mil. € a v roku 2016 k vymoženiu 37,2 mil. € prostredníctvom súdnych exekútorov a mandátnej správy, v roku 2018 si Sociálna poisťovňa sama vymohla 58,7 mil. €, čo predstavuje nárast oproti roku 2015 o cca 31 %.

Tabuľka č. 42: Porovnanie jednotlivých foriem vymáhania

	Súdny exekútor	Mandátna správa	Správny výkon
Náklady pre dlžníka	V prípade úspešnej exekúcie zaplatil dlžník vymáhanú istinu + 20 % z vymoženej čiastky ako odmenu exekútorovi a trovy konania.	Dlžník neplatí nič navyš.	Dlžník neplatí nič navyš.
Náklady SP	V prípade neúspešnej exekúcie SP platí exekučné trovy. Spolu 1,4 mil. € za 2015–2018	V prípade úspechu SP platí odmenu 6,55 % vymoženého. Spolu 3,99 mil. € za 2015–2018	Počiatkové náklady na IT. Spolu 2,1 mil. € za 2015–2018
Rýchlosť procesu	Po doručení podania návrhu na vykonanie exekúcie exekútorom úradu, nemala SP vplyv na rýchlosť konania.	Postupovanie do mandátnej správy raz mesačne.	Zrýchlenie procesu – po zistení majetku možnosť okamžitej blokácie.
Výška vymoženej sumy – ak bol spôsob vymáhania realizovaný celý rok (úspešnosť vymáhania v %)	V 2015: 22 mil. € (33,3 %). V 2016: 14,9 mil. € (31,1 %).	V 2015: 18,7 mil. € (20,7 %). V 2016: 22,4 mil. € (16,4 %).	V 2018: 58,7 mil. € (37,2 %). V 2019: 58,1 mil. € (48,8 %).

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR.

Súdny exekútor

Postup Sociálnej poisťovne do 31. 3. 2017

Do 31. 3. 2017 nútený výkon rozhodnutia realizovala SP prostredníctvom súdneho exekútora. Po prevzatí protokolu o odovzdaní/prevzatí rozhodnutia a jeho následného prenesenia do systému na automatizované pridelenie exekútorov k exekučným titulom (IS APEET), príslušný zamestnanec poverený výkonom agendy vymáhania pristúpil k zisťovaniu ekonomických a majetkových pomerov dlžníka. V prípade, ak správca pohľadávky zistil, že je predpoklad vymoženia pohľadávky v exekúcii, pristúpil k vypracovaniu podania návrhu na vykonanie exekúcie a následnému doručeniu exekútorom úradu. Na realizáciu núteného výkonu rozhodnutia správca pohľadávky určil súdneho exekútora zapísaného v zozname Slovenskej komory exekútorov a zároveň bol zaradený do IS APEET, ktorý bol zavedený v SP od roku 2009. Táto aplikácia náhodne generovala súdneho exekútora ku konkrétnemu exekučnému titulu. Samotná činnosť bola v kontrolovanom období vykonávaná manuálne správcom pohľadávky s vytváraním písomného spisu.

Postup Sociálnej poisťovne od 1. 4. 2017

Od 1. 4. 2017 je podľa novely exekučného poriadku návrh na vykonanie exekúcie možné podať výlučne elektronickými prostriedkami do elektronickej schránky Okresného súdu Banská Bystrica. Do 31. 12. 2018 nebol SP realizovaný žiadny návrh na vykonanie exekúcie prostredníctvom súdneho exekútora, zároveň SP pripravovala funkcionality na elektronické podanie návrhu na exekúciu po neúspešnom správnom výkone.

Mandátna správa

Zákon č. 461/2003 Z. z. umožňuje SP písomnou zmluvou previesť vymáhanie pohľadávok na inú právnickú osobu. Predmetom prevodu pohľadávok do mandátnej správy boli vybrané pohľadávky SP voči fyzickým osobám a právnickým osobám, ktoré vznikli z dôvodu nesplnenia zákonných povinností uvedenými povinnými osobami. Mandatár na základe uzavretej mandátnej zmluvy vymáhal SP vybrané pohľadávky odo dňa prevodu pohľadávok mimosúdny vymáhaním pohľadávok (písomne, telefonicky a SMS správami) alebo dobrovoľnými dražbami maximálne po dobu 6 mesiacov za odmenu 6,55 % z vymoženej výšky pohľadávky. O prevode pohľadávky boli dotknutí dlžníci oboznámení doručením oznámenia. Dlžník bol v oznámení poučený o tom, že spôsob a forma vymáhania pohľadávok SP je v kompetencii mandatára. Po 1. 7. 2017 neboli pohľadávky v mandátnej správe uplatňované.

Správny výkon

Správny výkon je spôsob vymáhania pohľadávok, ktoré priamo vykonáva a riadi SP. SP je oprávnená vymáhať svoje pohľadávky z úradnej moci od 1. 7. 2017. Hlavným cieľom novely Exekučného poriadku (a zákona č. 461/2003 Z. z.) bolo zefektívnenie činnosti exekútorov a odbremenenie všeobecných súdov SR od exekučnej agendy. Ministerstvo spravodlivosti SR, ako predkladateľ tejto novely navrhlo, aby vymáhanie pohľadávok SP vykonávala priamo SP, čím by odpadla asi tretina exekučnej agendy.

Vymáhanie správnym výkonom sa môže uskutočniť voči:

- fyzickej osobe tromi spôsobmi
 - prikázaním pohľadávky z účtu v banke
 - zrážkami zo mzdy
 - zrážkami z dávok vyplácaných Sociálnou poisťovňou
- právnickej osobe jedným spôsobom a to prikázaním pohľadávky z účtu v banke.

O zamestnávateľoch fyzických osôb, ako aj o poberaní dávok má SP informácie z vlastných informačných systémov. Do účinnosti novely bola SP povinná voči fyzickým osobám podať návrh na vykonanie súdnej exekúcie aj v prípade, že by sa vymáhanie pohľadávky uskutočňovalo zrážkou z dávky, ktorú SP týmto osobám vypláca. Zároveň informácie o zamestnaní fyzických osôb sprostredkúvala súdnym exekútorom, aby vymohli v rámci exekučného konania pohľadávku zrážkami zo mzdy a iných príjmov.

Proces správneho výkonu je v súlade s elektronizáciou verejnej správy. Je plne automatizovaný, doručovanie písomností je elektronické. IS k elektronicky doručeným rozhodnutiam automaticky dohrá potvrdenie o doručení a vyznačí právoplatnosť. V prípade, že dlžník nemá zriadenú elektronickú schránku rozhodnutie sa mu doručuje písomne (poštou).

Celkové výdavky na IS pre správny výkon boli vo výške 2 167 058 € a prostredníctvom zvýšenej úspešnosti vymáhania sa vrátili SP v prvých dvoch rokoch od spustenia.

Ak sa správny výkon bezvýsledne vedie dlhšie ako 60 mesiacov, odbor vymáhania rozhodne o zastavení konania. Avšak ak nemožno uplatniť ani jeden zo spôsobov vymáhania pohľadávok a odbor vymáhania zistí majetok, ktorý v rámci exekúcie prostredníctvom súdneho exekútora pravdepodobne zabezpečí vymoženie pohľadávky, alebo odôvodňuje maximálne uspokojenie pohľadávky, môže rozhodnúť o zastavení konania aj v kratšej, ako vyššie uvedenej lehote. Odbor vymáhania bezodkladne po právoplatnosti rozhodnutia o zastavení konania podá návrh na exekúciu.

Splátkové kalendáre

SP môže na základe písomnej žiadosti povoliť dlžníkom splácanie dlžných súm prostredníctvom splátkového kalendára a to do 31. 12. 2017 maximálne po dobu 18 mesiacov a od 1. 1. 2018 maximálne po dobu 24 mesiacov. Išlo predovšetkým o pohľadávky, pri ktorých ešte nedošlo k vymáhaniu. SP mohla povoliť splátky dlžných súm aj v prípade, ak poistné a príspevky neboli predpísané rozhodnutím. Pri fyzickej osobe (SZČO, dobrovoľný platiteľ) s dlžnou sumou vyššou ako 5 000 € a pri zamestnávateľovi s dlžnou sumou vyššou ako 15 000 €, SP podmieňovala povolenie splátkového kalendára zabezpečením pohľadávky zriadením záložného práva, pričom hodnota založeného majetku musela byť najmenej vo výške zabezpečovanej pohľadávky. V prípadoch nedodržania termínu jednotlivej splátky, zaplataenia nižšej sumy jednotlivých splátok určených v rozhodnutí o povolení splátok dlžných súm alebo neplnenia odvodovej povinnosti bežného poistného a príspevkov sa celá dlžná suma stala splatnou.

Tabuľka č. 43: Prehľad povolených splátkových kalendárov v období rokov 2015–2018

rok	povolené splátkové kalendáre		Úhrady (v €)	% uhradenosti
	počet	Suma (v €)		
2015	1 009	31 650 249,76	1 615 037,81	5,10%
2016	890	5 160 190,04	1 369 356,59	26,54%
2017	918	2 515 217,09	943 789,53	37,52%
2018	2 976	5 683 065,84	1 643 956,09	28,93%

Zdroj: SP.

Odpisovanie pohľadávok

SP každoročne zo svojej účtovnej a operatívnej agendy odpisuje pohľadávky podľa § 150 a § 151 zákona č. 461/2003 Z. z. Z toho na podsúvahových účtoch eviduje nevymáhateľné pohľadávky, ktoré vznikli podľa právnych predpisov účinných pred 1. 1. 2004 s výnimkou pohľadávok štátu, na odpísanie boli zaradené podľa § 150 zákona č. 461/2003 Z. z. Okrem toho odpisuje zo svojej evidencie v súlade so zákona č. 461/2003 Z. z. a zákonom č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu a o zmene a doplnení niektorých zákonov aj trvalo nevymožiteľné pohľadávky štátu. Odpisovanie pohľadávok zreálnuje stav pohľadávok SP. Návrh na odpísanie pohľadávok je prerokovaný v dozornej rade SP.

Tabuľka č. 44: Prehľad odpísaných pohľadávok v období rokov 2015–2018

V tis. €	2015	2016	2017	2018
Stav pohľadávok celkom	702 698	786 090	878 579	778 756
– z toho na podsúvahe	42 520	43 522	45 317	53 659
Odpísané podľa § 150 a 151	24 061	30 404	30 423	39 495
– z toho presunuté na podsúvahu	2 237	1 002	1 795	8 343
Odpísané trvalo nevymáhateľné pohľadávky štátu	5 013	142	-	356
Postúpené na Slovenská konsolidačná, a.s.	79 581 (odplata 2,4)	-	-	-
Postúpené na Debitum, a.s.	-	-	-	354 891 (odplata 187 219)

Zdroj: SP.

Sociálna poisťovňa začala podrobne sledovať štruktúru odpísaných pohľadávok podľa dôvodu odpisu od roku 2018. Na celkovom objeme odpísaných nedoplatkov tvorili najvyšší podiel nedoplatky odpísané z dôvodu preklúzie⁴⁴ (38,56 %), z dôvodu výmazu spoločnosti z obchodného registra (36,25 %) a z dôvodu, že na základe právoplatného uznesenia súdu o oddĺžení dlžníka zanikla dlžníkovi povinnosť splatiť SP pohľadávku alebo jej neuhradenú časť.

Tabuľka č. 45: Štruktúra odpísaných pohľadávok podľa dôvodu odpisu

Dôvod odpisu (2018)	zákon č. 461/2003 Z. z.	počet	objem (v €)	podiel
preklúzia	§151 ods. 2 písm. g)	18 543	15 231 222,93	38,56%
právoplatné uznesenie súdu o výmaze obchodnej spoločnosti	§151 ods. 2 písm. e)	1 263	14 318 680,53	36,25%
právoplatné uznesenie súdu o oddĺžení	§151 ods.1	1 510	6 800 371,81	17,22%
nemohlo dôjsť k uspokojeniu pohľadávky ani vymáhaním na dedičoch dlžníka	§150 ods. 1 písm. e)	342	1 349 637,07	3,42%
právoplatné uznesenie súdu o zrušení konkurzu	§151 ods. 2 písm. a) b)	23	989 064,52	2,50%
premlčanie	§151 ods. 2 písm. h)	329	404 365,57	1,02%
právoplatné uznesenie súdu po splnení reštrukturalizačného plánu	§151 ods. 1	17	376 774,16	0,95%
nadmerné ťažkosti pri vymáhaní	§150 ods. 1 písm. d)	21	17 576,61	0,04%
nemajetnosť	§ 150 ods.1 písm. b)	11	4 835,98	0,01%
právoplatné uznesenie súdu - konkurz zamietnutý pre nedostatok majetku	§151 ods. 2 písm. c)	2	2 857,33	0,01%
nepatrná pohľadávka	§ 150 ods.1 písm. a)	3	9,87	0,00%
SPOLU		22 064	39 495 396,38	100 %

Zdroj: SP.

⁴⁴ Podľa § 148 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. právoplatné a vykonateľné rozhodnutie možno vykonať najneskôr do desiatich rokov odo dňa nadobudnutia jeho právoplatnosti

V prípadoch premlčania práva predpísať poistné alebo práva vymáhať poistné, penále, pokutu alebo poplatok za nesplnenie oznamovacej povinnosti, bez ohľadu na skutočnosť, či bola vznesená námietka premlčania uznaná súdom alebo rozhodnutím Sociálnej poisťovne, pohľadávka nezaniká a platba bude použitá na úhradu pohľadávky. Ak došlo k preklúzii práva vymáhať pohľadávku, platba nemôže byť použitá na jej úhradu bez potvrdenia útvaru vymáhania pohľadávok. Ak útvar vymáhania pohľadávok potvrdí, že došlo zároveň aj k zániku pohľadávky, útvar poistného použije platbu po jej došetrení v súčinnosti s útvarom vymáhania pohľadávok. Ak bola pohľadávka odvádzateľa postúpená tretej osobe za odplatu v súlade s § 149 zákona č. 461/2003 Z. z. a informácia o postúpení je zaevidovaná v IS, od prechodu práva nakladať s postúpenou pohľadávkou na tretiu osobu táto pohľadávka prestáva byť pohľadávkou Sociálnej poisťovne. Ak bola pohľadávka odpísaná podľa § 150 zákona č. 461/2003 Z. z., pohľadávka nezanikla a platba bude použitá na jej úhradu. Ak bola pohľadávka odpísaná podľa § 151 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z., pohľadávka zanikla a platba nemôže byť použitá na jej úhradu.

Postupovanie pohľadávok

Okrem odpísaných pohľadávok sa stav evidovaných pohľadávok znižuje o pohľadávky, ktoré boli postúpené za odplatu na spoločnosti Slovenskú konsolidačnú, a. s. a Debitum, a. s.

Postúpenie na Slovenskú konsolidačnú, a. s.

SP môže v súlade s § 149 zákona č. 461/2003 Z. z. postúpiť pohľadávku voči fyzickej osobe alebo právnickej osobe, na ktorej majetok bol vyhlásený konkurz alebo ktorá je v likvidácii, len na právnickú osobu so 100% majetkovou účasťou štátu určenú MPSVR SR po dohode s MF SR. Právnickou osobou určenou touto dohodou je Slovenská konsolidačná, a. s. O postúpení pohľadávok uzatvára SP so Slovenskou konsolidačnou, a. s. písomnú zmluvu o postúpení pohľadávok za odplatu, v zmysle ktorej právo nakladať s postúpenou pohľadávkou prechádza na Slovenskú konsolidačnú, a. s. Po postúpení pohľadávok príslušné organizačné útvary na základe písomného pokynu prístupia k odpísaniu pohľadávok z účtovnej a operatívnej agendy.

Postúpenie na Debitum, a. s.

Pohľadávky SP voči zdravotníckym zariadeniam v pôsobnosti MZ SR a transformovaným zdravotníckym zariadeniam sú špecifickým druhom pohľadávok, ktoré v roku 2017 tvorili takmer tretinu zo všetkých pohľadávok. SP vo vzťahu k pohľadávkam zdravotníckych zariadení nevyužila všetky možnosti na ich vymoženie s odôvodnením, že *prihliada na celospoločenský dopad, ktorý by v prípade exekúcie jednoznačne vyústil do celkovej insolventnosti zdravotníckych zariadení a z toho dôvodu nepristupuje k vymáhaniu svojich pohľadávok v správnom výkone, resp. formou exekúcií*. SP v kontrolovanom období oslovovala zdravotnícke zariadenia s možnosťou uzavretia splátkového kalendára alebo dohodou o dobrovoľnom splácaní dlhu. Voči súkromným zdravotníckym zariadeniam SP pohľadávky na poistnom neevidovala.

Historicky boli pohľadávky voči zdravotníckym zariadeniam v SR niekoľko krát predmetom oddĺžovania zo strany štátu. Počas rokov 2015–2018 v súlade s uznesením vlády SR minister práce, sociálnych vecí a rodiny v spolupráci s ministrom zdravotníctva a generálnym riaditeľom SP zabezpečili postúpenie pohľadávok SP, podľa podmienok stanovených v koncepcii oddĺženia, na obchodnú spoločnosť Debitum, a. s. so 100% majetkovou účasťou štátu.

Pohľadávky SP boli v zmysle § 149 a nasl. zákona č. 461/2003 Z. z. postúpené na základe samostatných zmlúv o postúpení pohľadávok uzatvorených medzi SP a spoločnosťou Debitum, a. s. Aj napriek oddĺženiu pohľadávky stále vznikajú.

Trestné oznámenia

Pobočky SP sú povinné oznamovať orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin. Príslušná pobočka SP podá trestné oznámenie vždy pri podozrení zo spáchania trestného činu voči fyzickej osobe, ktorá je zamestnávateľom alebo štatutárnym orgánom zamestnávateľa v prípade, ak zamestnávateľ nezaplatil (§ 278 zákona č. 300/2005 Z.z.⁴⁵) alebo neodviedol (§ 277 zákona č. 300/2005 Z.z.) poistné a príspevky na SDS v správnej sume najmenej za obdobie troch mesiacov a dlžná suma dosiahla výšku 2 660 € a viac. Ku koncu roka 2017 mala SP celkovo kumulatívne rozpracovaných 25 587 podaní.

V súvislosti s podanými oznámeniami o podozrení zo spáchania trestného činu SP identifikuje niektoré problémy v nejednotnom prístupe orgánov činných v trestnom konaní (príslušníci policajného zboru, prokurátori) k postúpeným oznámeniam (napr. k skutkovej podstate trestného činu, k predloženým dokladom, k výške dlžnej sumy), rozhodnutia súdov sú v obdobných prípadoch rozdielne. Nejednotnosť v postupe orgánov činných v trestnom konaní sa odzrkadľuje aj v odlišnej platobnej disciplíne odvádzateľov poistného.

Tabuľka č. 46: Výkonnostné ukazovatele správy poistného – vymáhanie

Vymáhanie (počty)	2015	2016	2017	2018
Počet zamestnancov zaoberajúcich sa vymáhaním	332	337	373	373
Počet pohľadávok odstúpených odboru vymáhania	250 870	189 721	216 092	150 767
Počet vymáhaných pohľadávok na jedného zam.	756	563	579	404

Zdroj: SP, prepočet NKÚ SR.

Počet zamestnancov zaoberajúcich sa vymáhaním sa počas sledovaného obdobia zvýšil o 41, pričom počet pohľadávok odstúpených odboru vymáhania bol v jednotlivých rokoch nevyrovnaný a priemere predstavoval 202 tis. pohľadávok. Rovnako bol následne nerovnomerne rozložený podiel vymáhaných pohľadávok na jedného zamestnanca, ktorý dosahoval v priemere 576 pohľadávok ročne. Uvedené je okrem iného zapríčinené spomínaným oddĺžovaním zdravotníckych zariadení a zavedením správneho výkonu.

⁴⁵ Zákon č. 300/2005 Z.z. trestný zákon.

6.2 Porovnanie a vyhodnotenie

Evidencia stavu pohľadávok je v oboch krajinách rozdielna. Kumulovaný objem pohľadávok k 31. 12. 2018 predstavoval v ČR 2 284 mil. € a v SR 778 mil. €. V ČR táto hodnota nezahŕňa nedobytné pohľadávky evidované na podsúvahových účtoch a odpísané pohľadávky z dôvodu úplne nevyožiteľného dlhu. V SR nie je do tejto hodnoty pohľadávok zahrnutá hodnota postúpených a odpísaných pohľadávok. V SR nie sú postúpené a odpísané pohľadávky evidované vôbec.

Každoročne vznikajú nové pohľadávky súvisiace so správou poistného. V roku 2018 postúpila ČSSZ na vymáhanie 370 mil. €. Podiel vymáhaných pohľadávok na pohľadávkach voči neprihláseným platcom v ČR predstavoval v kontrolovanom období v priemere 47,5 %. SP presunula na vymáhanie 471 mil. € v roku 2018, čo zodpovedá 60,4 % evidovaných kumulovaných pohľadávok.

Vymáhanie bolo realizované rozdielnymi spôsobmi. V ČR sa prioritne uplatňoval postup pre správu daní podľa daňového poriadku a v určitých prípadoch aj vymáhanie prostredníctvom súdneho exekútora. Daňový poriadok v ČR umožňoval vykonávať exekúciu viacerými spôsobmi t. j. prikázaním pohľadávky z účtu v banke, zrážkami zo mzdy, prikázaním inej peňažnej pohľadávky, predajom hnutelných a nehnuteľných vecí, postihnutím iných majetkových práv. ČSSZ si môže zabezpečiť pohľadávky zriadením záložného práva k nehnuteľnosti. SP nemala možnosť vymáhať pohľadávky vo vlastnej réžii a využívala služby súdnych exekútorov a mandátára. Od roku 2017 sa tieto možnosti rozšírili o správny výkon, t. j. vymáhanie vo vlastnej réžii, ktorý bol realizovaný iba formou prikázania pohľadávky z účtu v banke, zrážkami zo mzdy a zrážkami z dávok vyplácaných SP, čím sa priblížil postupom vymáhania ČSSZ.

Pred samotným zahájením exekúcie v ČR aj SR obe inštitúcie vykonávajú kroky smerujúce k dobrovoľnému zaplateniu pohľadávok. ČSSZ zasiela dlžníkom výkaz nedoplatkov alebo platobný výmer s uvedením náhradnej lehoty na zaplatenie pohľadávky. Ďalším krokom v prípade neuhradenia tejto pohľadávky môže byť zaslanie výzvy na úhradu nedoplatku v stanovenej lehote. Na Slovensku samotnému procesu vymáhania predchádza v prípade neuhradeného poistného takzvané „mäkké vymáhanie“, čiže automatizované oznámenie prostredníctvom SMS a e-mailu.

Procesy vymáhania sa medzi ČSSZ a SP líšia. Z dôvodu rozdielneho prístupu k vymáhaniu a vykazovaniu vymáhaných a vymožených pohľadávok nie je možné porovnať úspešnosť vymáhania medzi ČSSZ a SP. Úspešnosť vymáhania na českej strane vychádza z pomeru vymáhaných a vymožených pohľadávok na základe vykonateľných exekučných titulov a v kontrolovanom období dosahovala priemerné hodnoty 52,4 %. Samotná úspešnosť vymáhania na slovenskej strane vychádza z pomeru sumy vymoženej prostredníctvom súdnych exekútorov, mandátnej správy a správneho výkonu a sumy pre ktorú bolo začaté vymáhanie dosiahla priemerne za kontrolované obdobie 27 %.

7. Kontrolná činnosť v oblasti príjmov sociálneho poistenia

7.1 Kontrola plnenia povinností platiteľov v sociálnom poistení

V Českej republike

Kontrolu plnenia povinností zamestnávateľov v nemocenskom a dôchodkovom poistení vrátane stanovenia poistného vykonávali zamestnanci kontrolných oddelení miestne príslušných OSSZ. Vlastná úhrada poistného a jeho platba zamestnávateľom neboli predmetom kontroly zamestnávateľa.

Kontrola plnenia povinností v nemocenskom poistení zahŕňala okrem iného aj kontrolu plnenia oznamovacej povinnosti zamestnávateľa, a to pri nástupe zamestnanca do zamestnania, pri skončení pracovného pomeru zamestnanca, pri nástupe zmluvného zamestnanca do práce na území ČR alebo pri zmene údajov. Súčasťou bola aj kontrola, či zamestnávateľ správne posúdil účasť zamestnanca na poistení (t. j. či zamestnanec spadá do okruhu poistencov a pod.) a vedenie predpísanej evidencie na účely nemocenského poistenia.

Kontrola dodržiavania povinností v oblasti dôchodkového poistenia zahŕňala okrem iného kontrolu vedenia predpísanej evidencie podkladov na účely dôchodkového poistenia, resp. kontrolu správneho vedenia a predkladania evidenčných listov dôchodkového poistenia (ELDP), ktorá zahŕňala najmä kontrolu, či údaje o vymeriavacom základe a dobách poistenia uvedených na ELDP zodpovedajú údajom vedeným v podkladovej evidencii, či má zamestnávateľ vo svojej evidencii uložený vždy jeden rovnopis ELDP podpísaný zamestnancom a či údaje na ELDP zodpovedajú údajom uloženým v databáze nárokových podkladov ČSSZ.

Kontrola poistného bola zameraná predovšetkým na overenie správnosti stanovenia vymeriavacích základov a uplatnenia správnej sadzby poistného, či boli do vymeriavacieho základu zamestnanca zahrnuté všetky príjmy podliehajúce poistnému, či bolo poistné vykázané za všetkých zamestnancov vo všetkých obdobiach, či bolo poistné správne zaokrúhlené, alebo či bola správne určená percentuálna sadzba poistného za zamestnávateľa.

V kontrolovanom období organizáciu, plánovanie a spôsob vykonávania kontrolnej činnosti u zamestnávateľov upravila ČSSZ metodickými pokynmi. V súlade s metodickým nastavením mohla ČSSZ vykonávať plánované a neplánované kontroly.

Plánované kontroly sú kontroly, ktoré sú zahrnuté do plánu kontrol na kalendárny rok na základe stanovených podmienok. Hlavnou podmienkou je obdobie kontroly (periodicita), ktoré je tri roky, počas ktorých musí byť skontrolovaný každý registrovaný zamestnávateľ. Zamestnávateľa, ktorí neboli v príslušnom roku kontrolovaní v rámci plánu, sa presunú do plánu kontrol na nasledujúci rok a mali by byť kontrolovaní v januári nasledujúceho roka. S kratšou periodicitou môže byť naplánovaná kontrola u zamestnávateľa, ktorý podstatne nedodržia stanovené predpisy alebo u ktorého boli pri poslednej kontrole zistené závažné nedostatky.

Neplánované kontroly sú kontroly, ktorých potreba vykonať ich v danom kalendárnom roku vznikla po vypracovaní ročného plánu. Neplánované kontroly sú kontroly likvidačné (z dôvodu zániku zamestnávateľa), kontroly pri vzniku nového zamestnávateľa (ak zamestnávateľ do jedného roka od vzniku neplní v podstatnej miere stanovené povinnosti) alebo mimoriadne kontroly (neregistrovaný zamestnávateľ, zamestnávateľ v konkurznom konaní, úpadok zamestnávateľa, podnet).

Priebeh kontrolnej činnosti u zamestnávateľa

V prípade zamestnávateľov s počtom zamestnancov nižším ako 26 sa kontrola uskutočňovala v sídle OSSZ alebo na mieste určenom OSSZ, v ostatných prípadoch v sídle zamestnávateľa alebo v mzdovej učtárni zamestnávateľa. O vykonanej kontrole bol vždy vypracovaný kontrolný protokol, ktorý dokumentoval celý proces kontroly, sumarizoval priebeh kontroly a obsahoval najmä zistený stav vecí, kontrolné zistenia a skutočnosti súvisiace s vykonanou kontrolou.

Pri samotnom výkone kontroly kontrolóri najprv overovali, či údaje o zamestnávateľovi zapísané v registri zamestnávateľov zodpovedajú skutočnosti. Okrem toho kontrolovali vedenie účtovných a iných dokladov, či zamestnávateľ používa pridelený variabilný symbol v styku s OSSZ a či a ako boli splnené nápravné opatrenia uložené zamestnávateľovi pri predchádzajúcej kontrole. V prípadoch, keď kontrolóri zaznamenali kontrolné zistenia, ktoré bolo možné odstrániť počas kontroly, vyzvali zamestnávateľa, aby ich bezodkladne odstránil. Za porušenie zákonných povinností zamestnávateľa zistených v súvislosti s kontrolnou činnosťou mohla OSSZ zamestnávateľovi uložiť pokutu.

Ak z vykonaných zisťovaní vyplynulo, že kontrolu nebude možné vykonať, pretože kontrolovaný zamestnávateľ s príslušnou OSSZ nekomunikuje, je voči nej nečinný, nezdržiava sa na známej adrese, alebo kontrolovaný zamestnávateľ zanikol a nebol zistený jeho právny nástupca alebo dedič a pod., bol zaradený do evidencie tzv. nedosiahnuteľných zamestnávateľov. U zamestnávateľa zaradeného do registra nedosiahnuteľných zamestnávateľov by sa v odôvodnených prípadoch mohla vykonať tzv. fiktívna kontrola, a to na základe všetkých dostupných dokladov a podkladov vedených na OSSZ k príslušnému zamestnávateľovi a s využitím prípadných ďalších krokov vedúcich k zabezpečeniu overených skutočností o zamestnávateľovi.

Plán kontrolnej činnosti (výber subjektov na kontrolu, implementácia analýzy rizík)

V priebehu mesiaca január bol plán kontrolnej činnosti na príslušný kalendárny rok automaticky vygenerovaný jednotlivými OSSZ z aplikácie pre kontrolnú činnosť (APV KOC) na základe príslušných záznamov zamestnávateľov a ich mzdových účtární. OSSZ koordinovali obsah plánu kontrol s inými kontrolnými orgánmi, ak to bolo v záujme ochrany práv zamestnávateľov a ak tomu nebránil účel kontrol. Operatívny plán kontrol (zvyčajne mesačný alebo štvrtročný) bol vypracovaný v súlade s personálnymi a technickými možnosťami OSSZ, bol spresnením ročného plánu podľa priorit a zmien, ktoré nastali, zahŕňal neplánované kontroly a obsahoval časovo vymedzené, konkrétne a cielené úlohy pre kontrolórov.

NKÚ ČR zistil u kontrolovaných OSSZ, že jediným kritériom pre zostavenie plánu kontrol zamestnávateľov na kalendárny rok bola trojročná periodicita kontrol, nie rizikovosť subjektov, t. j. zamestnávateľov, ktorí si zásadným spôsobom neplnili svoje povinnosti alebo u ktorých boli pri poslednej kontrole zistené závažné nedostatky. Iná situácia bola v prípade neplánovaných kontrol, kde si OSSZ po vlastnom posúdení vybrali zamestnávateľov, ktorí si v priebehu roka nespĺnili svoje povinnosti (napr. nepredložili prehľady zamestnávateľa alebo ELDP). Kontroly týchto rizikových zamestnávateľov boli zahrnuté do plánov operatívnych kontrol ako neplánované kontroly spolu s časťou zamestnávateľov z ročných plánov kontrol. Neplánované kontroly predstavovali menej ako jednu pätinu z celkového počtu ukončených kontrol a vo väčšine prípadov bola neplánovaná kontrola vykonaná z dôvodu zániku zamestnávateľa. Podiel neplánovaných kontrol, pri ktorých bola kritériom pre začatie kontroly vyššie uvedená rizikovosť zamestnávateľov, bol preto len 1,4 %.

Tabuľka č. 47: Štatistické ukazovatele ku kontrolnej činnosti u zamestnávateľov

	2015	2016	2017	2018
Počet plánovaných kontrol na rok	88 180	89 761	89 047	98 686
Počet uskutočnených plánovaných kontrol v roku	87 429	85 146	81 699	79 476
Plnenie plánu v %	99,1	94,9	91,7	80,5
Počet registrovaných zamestnávateľov k 31. 12.	275 716	276 951	280 748	282 522
Podiel počtu uskutočnených plánovaných kontrol k počtu zamestnávateľov v %	31,7%	30,7%	29,1%	28,1%
Celkový počet ukončených plánovaných kontrol v roku	87 325	85 059	81 634	79 359
Celkový počet ukončených neplánovaných kontrol v roku	19 321	20 627	21 045	18 602
– z toho: Počet ukončených neplánovaných kontrol za OSSZ bez PSSZ	17 105	17 373	16 360	14 375
– z toho: likvidačné	15 265	15 879	15 161	12 937
mimoriadne	1 840	1 494	1 199	1 438
Podiel likvidačných kontrol k celkovému počtu ukončených neplánovaných kontrol	89,24%	91,40%	92,67%	90,00%
Celkový počet ukončených kontrol v roku	106 646	105 686	102 679	97 961
Počet ukončených kontrol s nálezom (plánované + neplánované)	22 465	27 670	24 012	22 766
Preplatky na poistnom zistené v kontrolách v €	3 515 069	3 682 791	1 812 783	1 485 097
Nedoplatky na poistnom zistené v kontrolách v €	1 645 978	3 304 025	1 506 897	1 765 415
Podiel kontrol s nálezom k celkovému počtu kontrol v %	21,1%	26,2%	23,4%	23,2%
Kvalifikovaný odhad celkového počtu zamestnancov oddelenia kontroly vykonávajúcich činnosti v súvislosti so správou poistného	601	587	597	615
Priemerné mzdové výdavky vynaložené na 1 zamestnanca ČSSZ v €	15 166	16 411	17 590	18 946
Mzdové výdavky vynaložené na zamestnanca oddelenia kontroly vykonávajúceho činnosti súvisiace so správou poistného v €	9 114 766	9 633 394	10 501 230	11 651 790
Výška mzdových výdavkov vynaložených na 1 ukončenú kontrolu (plán + neplán) v €	85	91	102	119
Priemerný počet ukončených kontrol na jedného zamestnanca oddelenia kontroly vykonávajúceho činnosti spojené so správou poistného	177	180	172	159
Priemerný počet ukončených kontrol s nálezom na jedného zamestnanca oddelenia kontroly vykonávajúceho činnosti spojené so správou poistného	37	47	40	37

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

NKÚ ČR kontrolou zistil, že:

- plnenie plánu kontrolnej činnosti za celú ČSSZ sa v rokoch 2015 až 2018 znížilo o 19 p. b. Dôvodom bolo neplnenie plánu zo strany PSSZ, hoci 60 % OSSZ v kontrolovanom období plnilo plán na 100 % a zvyšok OSSZ väčšinou na viac ako 99 %
- v kontrolovanom období ČSSZ plánovane skontrolovala v priemere takmer 30 % zamestnávateľov ročne;
- podiel počtu kontrol s nálezom vo všetkých oblastiach porušenia zákonných povinností zamestnávateľa k celkovému počtu ukončených kontrol za celú ČSSZ bol za kontrolované obdobie v priemere necelých 24 %;

- preplatky na poistnom zistené v kontrolovanom období kontrolou u zamestnávateľov boli o 28 % vyššie ako nedoplatky. Najčastejšou príčinou vzniku preplatkov na poistnom bolo nesprávne určenie percentuálnej sadzby poistného za zamestnanca, ktorému bola priznaná účasť na dôchodkovom sporení v súlade s ustanovením § 9 ods. 9 zákona č. 426/2011 Sb., keď zamestnávateľ odvádza poistné na dôchodkové poistenie za zamestnanca namiesto sadzby 3,5 % z jeho vymeriavacieho základu sadzbu vo výške 6,5 %.
- Výška mzdových výdavkov vynaložených na jednu ukončenú kontrolu sa v rokoch 2015 až 2018 zvýšila o 39 %. Dôvodom bol nielen štvrtinový nárast priemerných mzdových výdavkov na jedného zamestnanca ČSSZ v uvedenom období, ale aj 10 % pokles priemerného počtu ukončených kontrol na jedného zamestnanca oddelenia kontroly.

V Slovenskej republike

Kontrolnou činnosťou sa v podmienkach SP rozumie kontrola súladu vykonávania činností organizačných útvarov poisťovne so zákonom č. 461/2003 Z. z., ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi a vnútornými predpismi poisťovne. Kontrolná činnosť sa v SP vykonáva ako:

- **vnútorná kontrola vykonávaná hlavným kontrolórom Sociálnej poisťovne**

Hlavný kontrolór SP vykonáva kontrolu hospodárnosti a efektívnosti nakladania s vlastným majetkom poisťovne a kontrolu podľa zákona č. 357/2015 Z. z. o finančnej kontrole a audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Hlavného kontrolóra volí a odvoláva dozorná rada SP za podmienok ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. Hlavný kontrolór za svoju činnosť zodpovedá dozornej rade SP.

- **finančná kontrola**

Vykonáva sa podľa zákona o finančnej kontrole, je vykonávaná zamestnancami organizačných útvarov SP a predstavuje súhrn činností zabezpečujúcich overovanie dodržiavania všeobecne záväzných právnych predpisov a overovanie hospodárnosti, efektívnosti, účinnosti a účelnosti finančných operácií alebo ich častí pred ich uskutočnením, v ich priebehu a až do ich konečného vysporiadania, zúčtovania, dosiahnutia a udržania výsledkov a cieľov finančných operácií alebo ich častí.

- **vnútorná kontrola vykonávaná zamestnancami odboru kontroly a sťažností a iných organizačných útvarov SP, ústredie**

Kontrola dodržiavania zákona č. 461/2003 Z. z., ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov a vnútorných predpisov pri vykonávaní činnosti organizačných útvarov ústredia a pobočiek SP a je zameraná najmä na:

- oblasť výberu poistného,
- oblasť vymáhania pohľadávok,
- oblasť ekonomiky a prevádzky,
- výpočet a výplatu dávok sociálneho poistenia.

- **vonkajšia kontrola**

Vonkajšou kontrolou zamestnanci útvarov poistného vykonávajú kontrolu plnenia povinností ustanovených zákonom súvisiacich s výberom poistného na sociálne poistenie a príspevkov na SDS. NKÚ SR sa počas kontroly zamerá v rámci vnútorného kontrolného systému na postup a výsledky SP pri výkone:

- vnútornej kontroly zameranej na oblasť výberu poistného a vymáhania pohľadávok,
- vonkajšej kontroly.

Vonkajšia kontrola

Cieľom vonkajšej kontroly je dohľad nad plnením odvodových povinností zamestnávateľa (či nedochádza ku kráteniu odvodových povinností zamestnávateľa a zisťovanie, či nedochádza ku kráteniu vymeriavacích základov zamestnancov), maximalizácia disponibilných zdrojov SP a zvýšenie príjmu do základných fondov SP. Vonkajšou kontrolou sa vykonáva:

- najmä kontrola plnenia odvodových povinností zamestnávateľa (poistné) a príspevkov na SDS za obdobie od 1. 1. 2004.
- vo výnimočných odôvodnených prípadoch (podnet) aj kontrola plnenia odvodu poistného na nemocenské poistenie, poistného na dôchodkové zabezpečenie, poistného na poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania, príspevku na poistenie v nezamestnanosti a príspevku do garančného fondu za obdobie pred 1. 1. 2004,
- kontrola informácií pre dávkový útvar.

Vonkajšia kontrola sa vykonáva na základe Operatívneho plánu vonkajšej kontroly pobočky, ktorý vydá za každú pobočku SP riaditeľ, na prvý polrok príslušného kalendárneho roka najneskôr do 31. 12. predchádzajúceho kalendárneho roka a na druhý polrok príslušného kalendárneho roka najneskôr do 30. 6. príslušného kalendárneho roka. Ak z objektívnych príčin nie je možné uskutočniť vonkajšie kontroly zaradené do plánu kontrol v príslušnom kalendárnom polroku, sú presunuté do plánu na nasledujúci kalendárny polrok. Vonkajšia kontrola je na základe rizikovej analýzy prednostne zameraná najmä na:

- zamestnávateľov – dlžníkov, ktorí nezaplatili poistné v sume najmenej 50 000 €, resp. opakovane si neplnia svoje odvodové povinnosti a sú aktívni vo svojej činnosti, resp. činnosť ukončili v priebehu posledných šiestich kalendárnych mesiacov,
- na problematických zamestnávateľov, ktorí nepredkladajú mesačné výkazy alebo si neplnia prihlasovacie povinnosti (zamestnávateľ sa neprihlásil do registra zamestnávateľov alebo neprihlásil zamestnanca do registra poistencov a sporiteľov starobného dôchodkového sporenia),
- ak potreba vykonať vonkajšiu kontrolu vyplynie z činnosti pobočky alebo ústredia napr.:
 - ak zamestnávateľ platí poistné priebežne, ale pobočka alebo ústredie získa informáciu, resp. nadobudne podozrenie, že vymeriavacie základy sú vykazované v nesprávnych (nižších) sumách,
 - pri spätnom plnení prihlasovacej povinnosti s oneskorením viac ako 14 dní, ktoré sa javí ako podozrivá registrácia a môže súvisieť s úverovým podvodom alebo za účelom získania dávky zo SP, a pod.,
 - na podnet útvaru vymáhania, ak nie je možné prihlásiť pohľadávku do konkurzu a reštrukturalizácie (neukončená registrácia, nepredloženie výkazu),

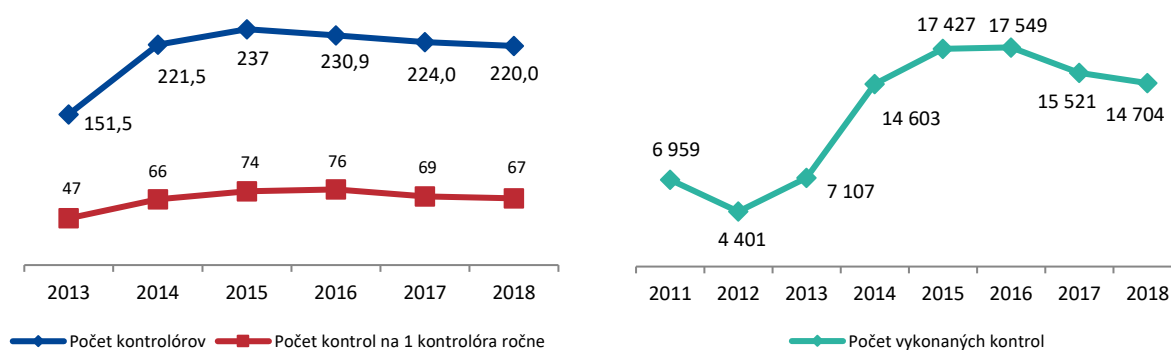
- na podnet z vonkajšieho prostredia najmä:
 - Národného inšpektorátu práce a inšpektorátov práce,
 - Orgánov činných v trestnom konaní,
 - podaný zamestnancom zamestnávateľa.
- zamestnávateľa, u ktorých doposiaľ nebola vykonaná vonkajšia kontrola vôbec.

Kontroly vykonané na podnet sú často krát vykonané mimo plán a sú uprednostňované pred kontrolami schválenými v Operatívnom pláne vonkajšej kontroly. Z celkového počtu 14 704 vykonaných kontrol bolo v roku 2018 vykonaných mimo plán 2 431 kontrol, čo predstavuje 16,53 % z celkového počtu vykonaných kontrol, z toho v členení:

- 1 041 vykonaných kontrol na podnet útvarov nemocenského poistenia, poistenia v nezamestnanosti a garančného poistenia (42,82 %),
- 1 137 vykonaných kontrol na podnet iných útvarov SP (46,77 %),
- 100 vykonaných kontrol na podnet fyzických a právnických osôb (4,11 %),
- 96 vykonaných kontrol na podnet Národného inšpektorátu práce a inšpektorátov práce (3,95 %),
- 57 vykonaných kontrol na iné podnety (2,34 %).

Sociálna poisťovňa pri výkone kontroly úzko spolupracuje s Národným inšpektorátom práce a inšpektorátmi práce najmä pri odhaľovaní zneužívania sociálneho systému, poddeklarovanej a nedeklarovanej práce a dodržiavania minimálnych mzdových nárokov, ktoré majú vplyv na sociálne poistenie. Kontrolóri organizačne spadajú pod útvary poisťovného pobočiek.

Graf č. 7: Počty kontrolórov, kontrol a prepočet kontrol na kontrolóra

Zdroj: SP.

Najvyšší počet vykonaných kontrol bol zaznamenaný v roku 2016 (17 549), kedy bol aj najvyšší počet vykonaných kontrol na 1 kontrolóra (76). Priemerný počet vykonaných kontrol v období rokov 2015–2018 bol 16 300 ročne čo predstavuje oproti predchádzajúcemu obdobiu rokov 2011–2014 nárast o 8 033 kontrol ročne. Vývoj počtu kontrol v sledovanom období odzrkadľuje reálny stav počtu zamestnancov na útvaroch kontroly a je ovplyvnený výkonom iných činností v rámci útvarov poisťovného pri riešení operatívnych úloh. Na počet vykonaných kontrol má taktiež vplyv zvyšujúca sa legislatívna a procesná náročnosť pri výkone kontrol, predlžovanie procesu výkonu kontrol. Priemerná dĺžka trvania výkonu kontroly za obdobie rokov 2015–2018 vzrástla o 24,5 dňa (z 31,7 dňa v 2015 na 56,2 dňa v 2018), čo predstavuje nárast o 43,6 %.

Predlžovanie procesu kontroly je spôsobené neposkytnutím súčinnosti kontrolovaných subjektov. Čoraz viac zamestnávateľov robí obštrukcie pri výkone vonkajšej kontroly, nereagujú na zaslané oznámenia, výzvy, zriaďujú si virtuálne sídla, sú nekontaktní, konateľmi sú štátni príslušníci iných členských štátov EÚ, prípadne tretích štátov. Veľmi zdĺhavé sú aj kontroly u zamestnávateľov, ktorými sú agentúry dočasného zamestnávania, ktoré zamestnávajú fyzické osoby na základe dohôd uzatvorených podľa právnych predpisov iného členského štátu, resp. fyzické osoby z iných členských štátov EÚ alebo z tretích štátov.

V roku 2018 bolo skontrolovaných 14 433 zamestnávateľov, čo tvorilo takmer 8 % všetkých zamestnávateľov a správnosť odvodu poistného a plnenie oznamovacích povinností bolo v roku 2018 skontrolovaná u 317 tis. zamestnancov čo predstavuje 13,12 % zo všetkých poistencov. Na jednu ukončenú kontrolu pripadalo v priemere 23 preverených poistencov (v roku 2018 sa priemerný počet znížil na 22). Počet skontrolovaných mesiacov za ktoré zamestnávateľa odvádzali poistné za svojich zamestnancov sa za jednotlivé roky pohyboval v priemere od 215 do 235 na jednu ukončenú kontrolu, čo v priemere predstavuje 10 skontrolovaných mesiacov u jedného poistenca. Chybovosť v registračných listoch, v mesačných výkazoch a výkazoch poistného bola zistená u 70,74 % skontrolovaných zamestnávateľov.

Tabuľka č. 48: Chybovosť vo výkazoch

obdobie	2015	2016	2017	2018	Spolu
Počet skontrolovaných zamestnávateľov	*	17 074	14 378	14 433	45 885
Počet zamestnávateľov s chybovosťou pri RL, MVP a VP	11 827	11 943	10 508	10 008	**32 459
% chybovosti	-	69,95%	73,08%	69,34%	70,74%
Počet opravených chýb v RL	39 431	44 079	41 915	33 979	159 404
Počet opravených chýb v MVP a VP	264 673	298 099	292 598	248 339	1 103 709
Počet opravených chýb spolu	304 104	342 178	334 513	282 318	1 263 113
Počet opravných RLFO a RLZ	68 870	85 335	88 926	71 132	314 263
Počet opravných MVP a VP	55 747	68 394	68 968	67 747	260 856

Zdroj: SP,

*Údaj nebol k dispozícii, **Údaj nezahŕňa počet za rok 2015 aby nedošlo k skresleniu % chybovosti.

Počet zamestnávateľov u ktorých bola zistená chybovosť a ktorí predložili výkazy až počas výkonu kontroly, postupne klesá, čo naznačuje zlepšenie disciplíny zamestnávateľov pri plnení povinností voči SP. Po ukončení vonkajších kontrol zamestnávateľom na základe výsledkov kontrol bolo rozhodnutím predpísané dlžné poistné v celkovej sume 8,2 mil. €. Suma odzrkadľuje najmä výsledky opráv vymeriavacích základov zamestnancov a sumu poistného zo zaevidovaných výkazov, ktoré neboli počas kontroly uhradené. Zároveň bolo v súvislosti s vykonanými kontrolami uložených 15 554 pokút v celkovej sume 1,4 mil. € a bolo vydaných 17 981 rozhodnutí na penále v celkovej sume 4,1 mil. €.

Tabuľka č. 49: Vybrané ukazovatele vonkajšej kontroly (v €)

	2015	2016	2017	2018	Spolu
Dlžné poistné nepredpísané (zostatok predpisov v saldokonte - nepredpísané rozhodnutím)	2 219 600,66	1 234 126,29	1 585 173,53	2 019 571,56	7 058 472,04
Preplatky na poistnom zistené kontrolou (pred zápočtom)	600 730,28	631 477,68	560 366,58	474 966,88	2 267 541,42
Nedoplatky na poistnom zistené kontrolou z výkazov (predložených pred kontrolou)	332 216,59	310 874,90	257 098,26	264 753,87	1 164 943,62
Suma poistného z predložených výkazov (pri kontrole)	4 906 412,17	2 163 555,45	2 911 488,74	1 924 193,53	11 905 649,89
Dlžné poistné, ktoré bolo predpísané na základe výsledkov vonkajšej kontroly (vystavené rozhodnutia)	3 077 989,62	1 990 462,73	1 448 588,77	1 655 701,06	8 172 742,18
Predpísané penále	1 138 227,90	880 965,24	827 256,31	1 264 298,10	4 110 747,55
Uložené pokuty	355 733,58	343 579,55	349 401,71	357 999,03	1 406 713,87
Uhradené poistné na sociálne poistenie	8 483 687,25	4 133 527,56	5 857 426,95	5 563 977,36	24 038 619,12

Zdroj: SP.

V súvislosti s výkonom vonkajších kontrol zamestnávateľa uhradili v období rokov 2015 až 2018 poistné v celkovej sume 24 mil. €. Uvedená suma zahŕňa platby poistného uhradeného na základe vystavených rozhodnutí pred kontrolou a platby poistného uhradeného na základe dodatočne predložených a zaevidovaných výkazov pri kontrole; platby poistného sa vzťahujú ku kontrolovanému obdobiu a boli prijaté na účet SP od oznámenia kontroly zamestnávateľovi až do jej ukončenia, t. j. počas výkonu kontroly.

Na základe dosiahnutých výsledkov možno konštatovať, že výkonom vonkajšej kontroly sa vykonávaním opráv zabezpečuje korektnosť údajov v informačných systémoch SP a zároveň sa prispieva k vyššiemu výberu poistného, keď zamestnávateľa už po oznámení o vykonaní kontroly, v priebehu kontroly alebo po ukončení kontroly uhradia dlžné poistné alebo časť poistného. Najvyšší podiel ukončených kontrol 86,49 % až 88,11 % tvorili kontroly ukončené protokolom, t. j. bolo zistené porušenie všeobecne záväzných právnych predpisov. Podiel nevykonateľných kontrol postupne stúpala z 3,91 % na 4,97 %.

Tabuľka č. 50: Spôsoby ukončenia vonkajšej kontroly

	2015	podiel	2016	podiel	2017	podiel	2018	podiel
Protokol (s nálezom)	15 355	88,11%	15 178	86,49%	13 676	88,11%	12 773	86,87%
Záznam (bez nálezu)	1 295	7,43%	1 685	9,60%	1 172	7,55%	1 189	8,09%
Nevykonateľná	682	3,91%	647	3,69%	648	4,17%	731	4,97%
Bez protokolu*	95	0,55%	39	0,22%	25	0,16%	11	0,07%
Spolu	17 427	100,00%	17 549	100,00%	15 521	100,00%	14 704	100,00%

Zdroj: SP,

* kontroly, na ktoré bolo vystavené poverenie, boli oznámené, ale kontrolovaný subjekt napr. opravil registráciu ešte pred začiatkom kontroly (odhlásil zamestnávateľa), kontrola zaevidovala interné mesačné výkazy a pod. - zväčša u zamestnávateľa, ktorý bol nekontaktný.

Ak zamestnávateľ neumožní zamestnancom kontroly vstup do svojich objektov, vykonanie kontroly a nazeranie do záznamov o príjmoch zamestnancov a do iných záznamov dôležitých na účely sociálneho poistenia a SDS v rozsahu upravenom zákonom č. 461/2003 Z. z. alebo v určenej lehote nepredloží doklady na kontrolu, nevytvorí vhodné podmienky na vykonanie kontroly a neposkytne súčinnosť zodpovedajúcu oprávneniam zamestnancom kontroly a po zvážení zavinenia a opodstatnenosti môže SP uložiť pokutu za porušenie povinností ustanovených zákonom č. 461/2003 Z. z. V rokoch 2015–2018 bolo uložených celkom 1 231 takýchto pokút v celkovej sume 437 201 €.

Odbor kontroly a sťažností ústredia SP vykonal tiež kontrolu zameranú na „Dodržiavanie postupu pri vykonávaní vonkajšej kontroly“. V roku 2017 boli v pobočkách vykonané 4 kontroly a v roku 2018 bolo v pobočkách vykonaných 7 kontrol. Vnútrošnou kontrolou vonkajšej kontroly boli zistené nasledovné nedostatky: neuvedenie povinných náležitostí, resp. uvedenie nesprávnych náležitostí v dokumentoch súvisiacich s výkonom kontroly, uvedenie neúplných kontrolných zistení, či nedodržanie správneho postupu pri výkone kontroly. Na odstránenie zistených nedostatkov a príčin ich vzniku boli pobočkami prijaté opatrenia, ako oboznámenie zamestnancov vykonávajúcich vonkajšiu kontrolu so zistenými nedostatkami, upozornenie zamestnancov kontroly na dôsledné dodržiavanie zákona, vnútorných predpisov SP a stanovenie kontrolných mechanizmov pre zamestnancov vykonávajúcich vonkajšiu kontrolu.

7.2 Porovnanie a vyhodnotenie

Náplň vonkajšej kontroly zamestnávateľov vykonávanej ČSSZ a SP bola obdobná. ČSSZ kontrolovala pri každej kontrole ako odvodové povinnosti pri všetkých druhoch poistenia, tak aj plnenie povinností v súvislosti s dávkovou agendou (evidenčné listy dôchodkového poistenia a vymeriavacie základy pre výpočet dávok nemocenského poistenia). SP sa zameriavala na plnenie odvodových povinností zamestnávateľa pre jednotlivé druhy poistenia, krátenie vymeriavacích základov zamestnancov a kontrolu informácií pre dávkové útvary.

ČSSZ tvorila ročný plán kontrol založený na jedinom kritériu, zopakovaní kontroly u zamestnávateľa raz za tri roky. Tento plán bol podkladom pre tvorbu operatívnych mesačných alebo štvrtročných plánov kontrol, do ktorých boli doplňované neplánované kontroly, ktorých iba minimálny počet bol zacielený na rizikové subjekty. SP plánovala kontroly polročne na základe rizikových kritérií a plán doplňali mimoriadne kontroly na základe podnetov, ktoré mali prednosť.

ČSSZ pri plošnom nastavení plánu kontrol skontrolovala 30 % zamestnávateľov, pričom podiel kontrol s nálezom dosahoval 23,5 %. SP pri cieleňí kontrol na rizikové subjekty skontrolovala v priemere 8 % všetkých zamestnávateľov, u ktorých bol priemerný podiel kontrol s nálezom na úrovni 87,5 %. ČSSZ vykonala viac než dvojnásobný počet kontrol na kontrolóra a napriek tomu bol počet kontrol s nálezom na jedného kontrolóra o 56 % vyšší u SP ako u ČSSZ. Vďaka odlišnému nastaveniu spôsobu plánovania SP skontrolovala síce menej subjektov, pritom objem zistených nedoplatkov na poistnom a podiel kontrol s nálezom bol výrazne vyšší než v ČR. Systém kontrolnej činnosti ČSSZ ovplyvňoval vyťaženosť personálnych zdrojov na strane ČSSZ, aj administratívnu záťaž na strane kontrolovaných zamestnávateľov, u ktorých nebolo zistené žiadne riziko ani pochybení v predchádzajúcich kontrolách.

8. Elektronizácia správy poistného

8.1 Štruktúra a využívanie informačných systémov

V Českej republike

ČSSZ a ňou riadené OSSZ ako orgány verejnej správy používajú na výkon štátnej správy a na výkon komplexných oblastí svojej pôsobnosti jeden integrovaný informačný systém Českej správy sociálneho zabezpečenia (IIS). IIS poskytuje podporu pri výkone jednotlivých činností, ako je vedenie registrov a evidencií, stanovenie a výber poistného, správa a vyplácanie dôchodkových a nemocenských dávok, poskytovanie dávok nepoistených osôb a lekársku posudkovú službu.

V rámci IIS spravovala ČSSZ celkom 236 aplikácií, z toho 174 centrálnych a 62 lokálnych, pričom OSSZ v kontrolovanom období využívala 57 IT aplikácií v súvislosti so správou poistného. V kontrolovanom období ČSSZ vynaložila na ich technické zhodnotenie a údržbu softvéru 8,3 mil. €. Na zriadenie jedného z prístupových bodov ČR, tzv. Access pointu, ktorý má pripojiť ďalšie české inštitúcie sociálneho poistenia k projektu EESSI, vynaložila ČSSZ k 16. októbru 2020 celkovú sumu 4,3 mil. € na hardvér a na integráciu EESSI do národných aplikácií vrátane činností, ktoré už boli zmluvne dohodnuté a ešte neboli dokončené.

Tabuľka č. 51: Výška IT výdavkov vynaložených na správu poistného v rokoch 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
IT výdavky v tis. €	2 163	2 557	1 539	2 050
Celkové inkaso poistného v tis. €	15 332 962	16 219 285	17 650 652	19 404 678
IT výdavky na 1 000 € poistného v €	0,14	0,16	0,09	0,11

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

V kontrolovanom období boli v platnosti dve Informačné koncepcie ČSSZ. Tieto materiály obsahujú základné údaje o informačnej koncepcii, popis IIS, hodnotenie súčasného stavu IIS, návrhy na ďalší rozvoj IIS a plány na rozšírenie a zmeny IIS.

Elektronizácia správy poistného v ČSSZ

Z dôvodu elektronizácie agend a s cieľom neustáleho znižovania podielu manuálnych a neautomatizovaných činností boli v kontrolovanom období vykonané zmeny v úrovni elektronizácie správy poistenia, a to najmä:

- úpravy vyplývajúce z požiadaviek metodických jednotiek a zmeny v príslušných právnych predpisoch;
- centralizácia lokálnej aplikácie DOPOJ⁴⁶, kde bol modul DOPOJ zavedený do centrálnej aplikácie POJ⁴⁷ v polovici roka 2018. Hoci APV SZČO bola čiastočne centralizovaná, ostatné aplikácie APV SZČO ešte neboli plne integrované do IIS a údaje z týchto neaktuálnych aplikácií boli dislokované na lokálnych serveroch OSSZ a pracoviskách ČSSZ. Kroky vedúce k presunu agendy pod centrálny aplikačný systém POJ iniciovala ČSSZ v roku 2014, ale k centralizácii zatiaľ nedošlo. Finančné prostriedky pôvodne vyčlenené na centralizáciu APV SZČO boli použité na povinné pripojenie ČR k EESSI;
- vytvorenie centralizovaného APV na zabezpečenie agendy vymáhania pohľadávok (od 1. 1. 2015);
- prípravné práce na zabezpečenie elektronickej výmeny údajov medzi inštitúciami sociálneho zabezpečenia v EÚ v systéme EESSI. ČSSZ sa pripojila k elektronickej výmene údajov EESSI v termíne, t. j. 2. júla 2019.

ČSSZ využívala kanál B2B OUT na prepojenie aplikácií IIS so službami poskytovanými externými subjektmi (napr. Informačný systém základných registrov, Jednotný informačný systém práce a sociálnych vecí, Centrálny register zmlúv, systém Generálneho riaditeľstva ciel, systém Štátneho úradu inšpekcie práce, Informačný systém evidencie obyvateľstva). Tento kanál sa používal napríklad na overovanie registračných údajov daňovníkov a poistencov. Prostredníctvom kanála B2B IN poskytovala ČSSZ informácie v on-line režime (údaje o zamestnávateľovi poistenca, zoznam zamestnancov, ktorí sú poistení u konkrétneho zamestnávateľa, informácie o stave pohľadávok na poistnom a penále za právnické osoby, potvrdenie o bezdlžnosti, potvrdenie o výške vymeriavacieho základu dôchodkového poistenia SZČO na podporu v nezamestnanosti atď.) orgánom verejnej moci.

NKÚ ČR na základe vybraného ukazovateľa procesu stanovenia poistného⁴⁸ za celú ČSSZ zisťoval, či sa v kontrolovanom období trvalo znižoval podiel manuálnych a neautomatizovaných činností, t. j. či sa elektronicke doručené dokumenty aj elektronicke (automatizovane) spracovávali.

Tabuľka č. 52: Elektronická komunikácia a automatizované činnosti v rokoch 2015–2018

	2015	2016	2017	2018
Počet prehľadov zamestnávateľov v roku celkom	-	3 408 846	3 409 413	3 432 694
– Z toho: papierová forma podania	1 316 900	1 045 566	884 794	785 390
elektronická forma podania	-	2 363 280	2 524 619	2 647 304
– Z toho: elektronicke spracované	2 169 397	2 258 924	2 441 660	2 547 914
Podiel počtu elektronicke podaných prehľadov zamestnávateľov k celkovému počtu podaných prehľadov zamestnávateľov v %	-	69,3%	74,0%	77,1%
Podiel počtu elektronicke spracovaných prehľadov zamestnávateľov k počtu elektronicke podaných v %	-	95,6%	96,7%	96,2%

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

⁴⁶ Aplikačné programové vybavenie pre agendu dobrovoľného dôchodkového poistenia (DOPOJ).

⁴⁷ Aplikačné programové vybavenie pre správu poistného (POJ).

⁴⁸ NKÚ ČR vybral len tie ukazovatele, ku ktorým ČSSZ doložila údaje v členení na doručenie v papierovej a elektronickej forme.

Podiel elektronicky spracovaných prehľadov zamestnávateľov k počtu elektronicky podaných sa medziročne zvýšil, takže v roku 2018 boli ručne spracované len necelé 4 %, napríklad z dôvodu doručenia na nesprávnu elektronickú adresu alebo do dátovej schránky, ktorá nebola na tento účel určená.

V rozpore s cieľom neustáleho znižovania podielu manuálnych a neautomatizovaných činností ČSSZ stanovila spôsob vedenia spisovej dokumentácie v papierovej forme. Jedinou výnimkou bolo vedenie jednej časti spisu zamestnávateľa⁴⁹, ak boli všetky súvisiace formuláre zaslané výlučne elektronicky. V prípade zmeny miestnej príslušnosti zamestnávateľa bolo potrebné fyzicky presunúť spisovú dokumentáciu medzi jednotlivými OSSZ. Tento spôsob bol administratívne náročný, pričom ČSSZ vznikli náklady na zamestnancov, ktoré by nevznikli, keby sa spisová dokumentácia viedla elektronicky.

Elektronizácia správy poistného smerom ku klientom

Začiatkom roka 2015 nadobudli účinnosť právne predpisy, ktoré okrem iného zrušili povinnosť zamestnávateľov a SZČO komunikovať s OSSZ v oblasti sociálneho zabezpečenia výhradne elektronicky. Elektronická komunikácia sa tak v oblasti sociálneho zabezpečenia opäť stala dobrovoľnou. Podľa vyjadrenia ČSSZ to bol výsledok snahy ČSSZ zaviesť proklientský prístup k subjektom podávajúcim žiadosti, ktorý vychádzal zo záverov a výsledkov monitorovania tejto problematiky z predchádzajúcich rokov. Počas kontrolovaného obdobia si klienti ČSSZ mohli sami vybrať nasledovné spôsoby komunikácie s ČSSZ:

- dokument v papierovej forme doručený osobne alebo poštou do podateľne príslušnej OSSZ;
- elektronický dokument doručený dátovou schránkou miestne príslušnej OSSZ v bežných užívateľsky čitateľných formátoch (PDF, JPG);
- elektronický dokument v užívateľsky čitateľnom formáte s pripojeným uznávaným elektronickým podpisom, doručený na elektronickú adresu podateľne (e-mail);
- e-formulár doručený príslušnej OSSZ formou dátovej správy vo formáte XML prostredníctvom ePortálu.

Od 1. júla 2019 sa rozšírila možnosť používania elektronickej identity, čo umožnilo nielen zamestnávateľom veľmi jednoducho využívať služby ePortálu ČSSZ. V rámci ePortálu bolo klientom ČSSZ sprístupnených 19 online služieb, ako napríklad rýchly dotazník a žiadosť, ako aj interaktívne formuláre. Používanie ePortálu bolo úplne bezplatné, a to buď prostredníctvom dátovej schránky, alebo prostredníctvom Národnej identifikačnej autority. V roku 2020 sa však zmenila povinnosť zamestnávateľov komunikovať s ČSSZ elektronicky, pričom od 1. júna 2020 sú už zamestnávatelia povinní zasielať hlásenia zamestnávateľa v elektronickej podobe vo forme dátovej vety a od 1. septembra 2020 aj evidenčné listy, oznámenia o nástupe do zamestnania a podklady pre výpočet dávok.⁵⁰

⁴⁹ Časť „Oznámenie o nástupe do zamestnancov do zamestnania“.

⁵⁰ Zákonom č. 255/2020 Sb. o znížení penále z poistného na sociálne zabezpečenie a príspevkov na štátnu politiku zamestnanosti platených zamestnávateľom ako daňovníkom v súvislosti s mimoriadnymi opatreniami počas epidémie v roku 2020 a o zmene niektorých zákonov došlo k zmene zákona č. 582/1991 Sb., zákona č. 589/1992 Sb. a zákona č. 187/2006 Sb.

Tabuľka č. 53: Miera využitia elektronickej komunikácie klientami v rokoch 2016–2018

	2016	2017	2018
Celkový počet podaných prehľadov* v roku celkom	4 475 992	4 477 155	4 505 131
– z toho: elektronickej forma	2 457 769	2 627 157	2 778 837
Podiel celkového počtu elektronickej podaných prehľadov k celkovému počtu podaných prehľadov v ČSSZ v %	54,91%	58,68%	61,68%

Zdroj: ČSSZ, vlastné spracovanie NKÚ ČR.

Pozn.: * prehľady SZČO a prehľady zamestnávateľov.

ČSSZ umožňovala viaceré spôsoby využívania elektronickej komunikácie a miera jej využívania sa v kontrolovanom období medziročne zvýšila, napriek tomu klienti v roku 2018 využili túto možnosť len v 60 % podaných prehľadov. Miera využívania elektronickej komunikácie závisela od ochoty klientov ČSSZ využívať túto formu podávania.

V Slovenskej republike

SP využíva aplikačné systémy, ktoré sú agendovo orientované riešenia a ktoré sú za účelom nevyhnutnej výmeny údajov prepájané systémom dátových rozhraní, čo znamená komunikáciu typu zdrojový systém – cieľový systém, alebo využitím webových služieb (Web Services). Prevádzkované technické prostredie IS SP predstavujú viaceré technologické (hardvérové a softvérové) platformy s rôznou vekovou štruktúrou. Riadenie prevádzky je založené na funkčne orientovanom prístupe, ktorý je zameraný na zabezpečovanie správnej funkčnosti jednotlivých častí informačných systémov SP. Tento prístup sa však vyznačuje nedostatočnou orientáciou na dodávku infromatických služieb. Tieto skutočnosti vyvolávajú nároky na udržiavanie dostupnosti a integrity údajov.

IS SP je zložitý a rozsiahly komplex 48 heterogénnych informačných systémov vzájomne prepojených a zabezpečujúcich infromatickú podporu pre výkon sociálneho poistenia. IS sú prevádzkované a rozvíjané podľa potrieb používateľov a primárne úpravy funkcionality hlavných a podporných IS sú priamo závislé na zmenách legislatívy, pri ktorých je SP povinná zapracovať požadovanú funkcionality. Legislatívne zmeny a súvisiace úpravy hlavných a podporných informačných systémov sa prelínajú a vyžadujú si časové a finančné prostriedky. Medzi problémy takého riešenia informačných systémov patrí: (1) absencia jednotnej údajovej základne a tým riziko chybovosti a duplicit, (2) vzájomné nedostatočné prepojenie informačných systémov a (3) problém integrácií (externých a interných). V základnom členení sa IS SP rozdeľuje na tri základné skupiny:

1. Hlavné informačné systémy (počet – 5)
 - IS JVP – Informačný systém jednotného výberu poistného
 - IS DP – Informačný systém dôchodkového poistenia
 - IS NP a LPČ – Nemocenské poistenie a lekárska posudková činnosť
 - IS PvNGP – Poistenie v nezamestnanosti a garančné poistenie
 - IS ÚP – Informačný systém úrazového poistenia
2. Podporné informačné systémy (počet – 27)
3. Interné informačné systémy (počet – 16).

SP dlhodobo pripravuje a rozvíja svoje jednotlivé IS, pričom má spracované alebo implementované viaceré strategické materiály, ktoré boli vytvorené za účelom rozvoja informačných a komunikačných technológií alebo ako podporné dokumenty. Medzi realizačnými nástrojmi na naplnenie cieľov Konceptie rozvoja informačných systémov SP v období rokov 2011–2016 mal byť aj Program UNITAS, ktorý bol od roku 2007 riešený na úrovni Vlády SR. K realizácii cieľov programu UNITAS v oblasti zjednotenia výberu daní, cla a poistných odvodov nedošlo, na čo mala SP minimálny vplyv.

Riešenie v zmysle Konceptie rozvoja informačného Systému sociálnej poisťovne je vybudovanie jedného komplexného integrovaného informačného systému s jednotným registrom údajov. Takýto integrovaný informačný systém okrem prínosu pre klientov SP, by bol prínosom aj pre optimalizáciu procesov samotnej inštitúcie – informácie o klientovi dostupné z jedného miesta. Z uvedeného vyplýva, že zvýšenie efektívnosti a kvality pri podpore výkonu sociálneho poistenia a výbere poistného vrátane správy a vymáhania pohľadávok nie je možné v budúcom období dosiahnuť len na základe neustáleho rozvoja príslušnej agendovo izolovanej aplikácie.

SP má v súčasnosti vypracovaný a schválený Reformný zámer Efektívne služby Sociálnej poisťovne v oblasti sociálneho poistenia, ktorého základným cieľom je redizajn služieb a optimalizácia procesov SP, čo vyvolá pri dosiahnutí niektorých z jeho cieľov aj zmenu v jej informačných systémoch. Reformný zámer okrem iného uvádza poučenia z predchádzajúcich iniciatív ako sú problémy integrácií, nedoriešený UNITAS, časté zmeny v legislatíve či problematika verejného obstarávania a identifikuje riziká, vrátane stratégie ich riadenia (veľký rozsah vykonávaných zmien, problematika spolupráca s pôvodnými dodávateľmi, migrácia údajovej základne, ľudské zdroje, vzájomná spolupráca útvarov SP a ďalšie).

Na úrovni EÚ sa SP zapojila do realizácie projektu, ktorý časom nahradí súčasnú papierovú výmenu dokumentov elektronickou komunikáciou v štruktúrovanej forme. Projekt EESSI je spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie v rámci programu „CEF – Nástroj na prepájanie Európy“ a jeho zapracovanie do informačných systémov SP malo byť ukončené do 30. 11. 2019. Náklady na projekt za všetkých poskytovateľov sociálneho zabezpečenia v SR sú v dohode o grante predpokladané vo výške 2 666 398 €, z čoho poskytnutý grant z prostriedkov EÚ predstavuje 75 %, čo je 1 999 799 €. Preverením fungovania projektu EESSI bolo zistené, že štáty boli povinné sprístupniť prístupové body pred 3. 7. 2019, pričom SP sprístupnila a synchronizovala prístupový bod SR 13. 5. 2019.

Tabuľka č. 54: Náklady SP na EESSI

(v €)

	Spolu	Správny fond SP	Čerpané zo zálohy grantu CEF*	Maximálny očakávaný príspevok CEF**
náklady zaplatené do 31. 12. 2019	1 697 236,83	1 398 099,33	299 137,50	778 071,00
– z toho prístupový bod	460 801,37	260 468,87	200 332,50	

Zdroj: SP.

* Nástroj CEF Telecom – Connecting Europe Facility – Nástroj na prepojenie Európy v oblasti telekomunikačnej infraštruktúry, ** celkové vyúčtovanie prostriedkov CEF sa uskutoční v roku 2020 za celé grantové obdobie

Podľa rozhodnutia Správnej komisie pre koordináciu systémov sociálneho zabezpečenia č. E7 boli štáty povinné vstúpiť do implementácie EESSI po uplynutí 6 mesiacov po tom ako 80 % štátov bude v produkcii v danom procese, čo nebolo k 2. 3. 2020 splnené. V rámci EESSI sú za SR v produkcii od 31. 5. 2019 len zdravotné poisťovne a Úrad pre dohľad nad zdravotnými poisťovňami.

Elektronizácia procesov smerom dovnútra SP

Aplikačné riešenia prevádzkované v rámci informačných systémov SP svojimi funkciami podporujú prakticky všetky procesy súvisiace s výkonom sociálneho poistenia a vnútornou správou inštitúcie. Charakteristické je, že jednotlivé systémy vznikali v rôznych obdobiach a podmienkach (dodávateľské aplikácie „na kľúč“, prevzaté aplikácie delimitované z Národného úradu práce a Slovenskej poisťovne, vlastný aplikačný vývoj). V zásade bol pre všetky aplikácie zvolený rovnaký prístup riešenia – prísna a jednoznačná orientácia výhradne na príslušnú agendu. Uvedené síce znamenalo, že vecne bol do aplikácie „vtesnaný“ výkon všetkých procesov s cieľom algoritmizovať najmä výpočty a postupy konania, avšak absentoval výraznejší dôraz na potenciál spočívajúci v možnej zmene procesov, ich zjednodušení, automatizácii výkonu činností a využití údajov získavaných inými prevádzkovanými aplikáciami IS SP. Týmto spôsobom sa síce dosiahla vysoká miera funkcionality systémov, kedy sú v záujme dosiahnutia komplexnosti riešenia často algoritmizované až na úroveň situácií, ktorých výskyt v reálnom konaní je minimálny (niekoľkokrát ročne), nezabezpečila sa však dostatočná vzájomná previazanosť jednotlivých systémov a najmä jednotné využívanie dát spracovávaných v SP.

Elektronizácia a digitalizácia v rámci SP je primárne orientovaná na agendovú funkčnosť, je potrebné ju zlepšiť v oblasti výkonu a riadenia procesov. Najvyššiu mieru elektronizácie vykazujú procesy v agendách výberu poistného, kalkulácie a vyplácania dávok. Samotný proces výberu poistného je na 98 % elektronizovaný, väčšina dokumentov je v elektronickej podobe, minimum v papierovej. V agendách konaní o dávkach a iných nárokoch klientov a tiež komunikácii s klientami je miera elektronizácia procesov a ich riadenia a monitorovania veľmi nízka, vo vysokej miere sú používané papierové vstupy, ktoré sú v danej forme aj ďalej procesované.

Výber poistného vykonáva SP prostredníctvom viacerých IS, predovšetkým prostredníctvom aplikačného programového vybavenia podporujúceho výber poistného na sociálne poistenie - Jednotný výber poistného (JVP) a aplikačného programového vybavenia Legacy (APV Legacy), ktoré svojou funkcionalitou podporujú výkon správy sociálneho poistenia.

Ako podporný systém k výberu poistného je využívaný IS elektronickeho komunikačného prostredia (EKP), ktorý slúži na komunikáciu s klientami a spolupracujúcimi inštitúciami. Ďalší podporný systém pre správu poistného je Automatizovaný systém správy registratúry (ASSR), ktorý zabezpečuje automatizovanú komunikáciu s klientami prostredníctvom Ústredného portálu verejnej správy (ÚPVS).

Tabuľka č. 55: Celkové výdavky vynaložené na elektronizáciu správy sociálneho poistenia v rokoch 2015 až 2018

Ukazovateľ (v €)	2015	2016	2017	2018	Spolu
Spolu výdavky na IS zabezpečujúcich výber poistného	4 066 889,52	4 809 741,60	11 841 240,00	6 436 448,00	27 154 319,12
z toho:					
- výdavky na údržbu - paušál	711 872,00	913 320,00	913 320,00	877 320,00	3 415 832,00
- legislatívne zmeny spolu	780 902,40	1 291 548,00	8 285 208,00	3 857 696,00	14 215 354,40
v tom: správny výkon	0,00	465 674,40	988 392,00	712 992,00	2 167 058,40
- interné požiadavky na zmeny	2 574 115,12	2 604 873,60	2 642 712,00	1 701 432,00	9 523 132,72
1. Výdavky na údržbu a úpravy IS JVP (Jednotný výber poistného)	3 100 424,90	3 718 723,20	10 783 080,00	3 693 140,00	21 295 368,10
z toho:					
- výdavky na údržbu - paušál	495 872,00	697 320,00	697 320,00	697 320,00	2 587 832,00
- legislatívne zmeny spolu	697 598,40	825 873,60	7 729 152,00	2 857 508,00	12 110 132,00
v tom: správny výkon	0,00	0,00	789 888,00	0,00	789 888,00
- interné požiadavky na zmeny	1 906 954,50	2 195 529,60	2 356 608,00	138 312,00	6 597 404,10
Úprava JVP II. etapa dodatok č. 10,11 k zmluve z roku 2013	462 784,62	0,00	0,00	0,00	462 784,62
Celkové výdavky na JVP vrátane Úpravy JVP II. etapa	3 563 209,52	3 718 723,20	10 783 080,00	3 693 140,00	21 758 152,72
2. Výdavky na údržbu a úpravy IS EKP (Elektronické komunikačné prostredie)	503 680,00	625 344,00	1 014 408,00	2 685 900,00	4 829 332,00
z toho:					
- výdavky na údržbu - paušál	216 000,00	216 000,00	216 000,00	180 000,00	828 000,00
- legislatívne zmeny spolu	83 304,00	0,00	512 304,00	942 780,00	1 538 388,00
v tom: správny výkon	0,00	0,00	154 752,00	655 584,00	810 336,00
- interné požiadavky na zmeny	204 376,00	409 344,00	286 104,00	1 563 120,00	2 462 944,00
3. Výdavky na rozvoj ASSR – správny výkon (správa registratúry)	0,00	465 674,40	43 752,00	57 408,00	566 834,40

Zdroj: SP, vlastné spracovanie NKÚ SR.

NKÚ SR analyzoval zoznamy zmlúv, faktúr a objednávok, na základe ktorých sa realizovali kľúčové úpravy IS pre JVP a tiež v súvislosti so schválenou novelou zákona č. 2/2017 Z. z.⁵¹ s účinnosťou od 1. 7. 2017, ktorá umožňuje SP vymáhať pohľadávky na poistnom, dávkach, náhradách škody, pokutách a penále formou správneho výkonu. Výdavky na IS boli vyvolané častými legislatívnymi zmenami, ktoré za preverované obdobie predstavovali celkovú sumu 14 215 354 € a tvorili 52% podiel. Interné požiadavky, napr. v súvislosti so zmenou služieb klientom SP, úpravou formulárov alebo nových funkcionalít vyplývajúcich z používateľskej praxe, tvorili 35% podiel. Paušálne výdavky boli vynaložené na zmenu funkcionality, údržbu a úpravu a optimalizáciu IS JVP a EKP a tvorili 13% podiel na celkových výdavkoch. Najvyšší objem výdavkov na IS bol vynaložený v roku 2017, čo súviselo so zmenou legislatívy, predovšetkým automatický vznik a zánik roly poistenca štátu a správny výkon. Prepočítané IT výdavky na správu poistného sa na celkovom výbere podieľajú 0,09 %. Z každých vybraných

⁵¹ Zákon č. 2/2017 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

1 000 € tak pripadá na IT zabezpečenie výberu 92 centov. Tieto môžeme ďalej rozdeliť na 48 centov za legislatívne zmeny, 32 centov za interné požiadavky a 12 centov za paušál na údržbu.

Elektronizácia procesov smerom k poistencom

SP neustále výrazne rozširuje rozsah elektronických služieb a informácií poskytovaných nielen občanom, ale aj zamestnávateľom. Pre svojich klientov má zriadenú v rámci poskytovania elektronických služieb pomoc a technickú podporu vo forme telefonických liniek, ako aj oznamov na svojom webovom sídle. Súčasná informačná podpora v oblasti poskytovania elektronických služieb klientom SP je zabezpečená Portálom elektronických služieb Sociálnej poisťovne, prostredníctvom ktorého sú poskytované služby rozdelené podľa jednotlivých oblastí. Medzi najčastejšie využívané elektronické služby patria registračné listy (RLFO a RLZ), výkazy (MVP a VP) a elektronický evidenčný list dôchodkového poistenia (eELDP). Menej používané elektronické služby sú napríklad individuálny účet poistenca, mobilná aplikácia pre predbežnú registráciu zamestnanca či systém bezpečnej komunikácie portálu e-Služby.

Do elektronických služieb sa klient prihlasuje prostredníctvom webového sídla SP. Zamestnávatelia už dlhodobo komunikujú so SP elektronicky, čo sa prejavuje v nižšej administratívnej záťaži, či možnosti viesť spisovú dokumentáciu elektronicky.

Legislatívne zmeny zákona o e-Governmente si v roku 2016 vyžiadali doplnenie novej funkcionality v IS ASSR o automatizovanú komunikáciu s ÚPVS. SP v roku 2018 v rámci projektu e-Government realizovala prípravu e-formulárov pre jednotlivé oblasti a prípravu integrácie prijímania elektronických podaní predpísaným spôsobom prostredníctvom elektronických schránok a vydávania elektronických dokumentov.

V rámci plnenia úloh vyplývajúcich z „Optimalizácie procesov“, ktorá má podporiť a zvýšiť efektivitu výkonov a spokojnosti klientov so službami, SP k 1. 12. 2019 úspešne zrealizovala automatizované poskytovanie údajov o evidovaných nedoplatkoch na poistnom na sociálne poistenie prostredníctvom portálového riešenia OverSi, ktoré významne odbremeňuje klienta od predkladania potvrdenia rôznym orgánom verejnej moci. Za prvý mesiac od sprístupnenia služby bolo od orgánov verejnej moci prostredníctvom portálu OverSi automatizovane zaslaných a SP následne vybavených 2 379 dopytov.

Prostredníctvom informačného systému Centrálna správa referenčných údajov (CSRÚ, OverSi), ktorého správcom je Úrad podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu má SP realizovaných 9 integračných zámerov a to v pozícii konzument s Ministerstvom vnútra SR, FR SR, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Štatistickým úradom SR a v pozícii poskytovateľ s Úradom podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu a Ministerstvom spravodlivosti SR. SP v zmysle zákona proti byrokracii odovzdala v roku 2019 do rutinného užívania internú aplikáciu na elektronické preberanie údajov z evidencie študentov stredných a vysokých škôl vedenej Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. SP uzatvorila s Ministerstvom vnútra SR Zmluvu o poskytovaní služieb dátového centra štátu, ktorá je účinná od 29. 6. 2018. V pripravovanom projekte Efektívny manažment údajov v prostredí Sociálnej poisťovne (MÚSP) je navrhované využívanie vládneho cloudu a ďalších spoločných komponentov.

8.2 Porovnanie a vyhodnotenie

ČSSZ spravovala jeden informačný systém a na správu poistného využívala celkom 57 aplikácií. SP mala celkovo 48 rôznych informačných systémov a jeden z piatich hlavných IS, Jednotný výber poistného, bol kľúčový pre správu poistného.

Celkové priemerné prepočítané náklady na informačné systémy ČSSZ predstavovali 13 centov na každých vybraných 1 000 € a v prípade SP 92 centov z každých vybraných 1 000 € (z toho 48 centov na úpravy v dôsledku zmien v legislatíve, 32 centov na vnútorné zlepšovanie systému a 12 centov na servis).

Procesy súvisiace so správou poistného boli v ČR na nižšej úrovni elektronizácie ako v SR. ČSSZ viedla spisovú dokumentáciu zamestnávateľa v papierovej forme, ktorá sa pri zmene miestnej príslušnosti zamestnávateľa fyzicky presúvala medzi pobočkami. V rámci SP boli všetky procesy, tok dokumentov a elektronické spisy elektronizované.

V SR majú zamestnávateľia dlhodobo povinnosť predkladať formuláre elektronicky a v ČR bola povinnosť predkladať elektronické formuláre za zamestnávateľov zavedená až v roku 2020. Dovtedy bolo používanie elektronickej komunikácie dobrovoľné (napr. v roku 2018 bolo touto formou predložených 77 % prehľadov zamestnávateľov).

ČSSZ aj SP získavali údaje pre správu poistného z registrov e-Governmentu. ČSSZ využívala tieto údaje počas procesu registrácie na overenie údajov získaných od platiteľov. SP ich využívala pre proces registrácie správy poistného, aby ich nemusela získavať od klientov duplicitne.

9. Zoznam použitých skratiek

AP	Akčné plány boja proti zneužívaniu sociálneho systému a podvodom v Sociálnej poisťovni
APV	aplikačné programové vybavenie
ASSR	Automatizovaný systém správy registratúry
ČSSZ	Česká správa sociálneho zabezpečenia
ČV	čestné vyhlásenie
DaP	daňové priznanie
DDP	dobrovoľné dôchodkové poistenie
DF	dôchodkový fond
DOPOJ	aplikačné programové vybavenie pre agendu dobrovoľného dôchodkového poistenia
DP	dôchodkové poistenie
DPO	dobrovoľne poistená osoba
DSS	Dôchodková správcovská spoločnosť
EAO	ekonomicky aktívne obyvateľstvo
EESSI	elektronická výmena informácií v oblasti sociálneho zabezpečenia
efektívnosť správy poistného	efektívnosť mzdových výdavkov vynaložených na správu poistného
EKP	elektronické komunikačné prostredie
ELDP	evidenčný list dôchodkového poistenia
FO	fyzická osoba
FR SR	Finančné riaditeľstvo SR
FS ČR	Finančná správa Českej republiky
FTE	Full Time Equivalent

HDP	Hrubý domáci produkt
IS	informačný systém
IS APEET	systém na automatizované prideľovanie exekútorov k exekučným titulom
ISS	integrovaný informačný systém ČSSZ
IT	informačné technológie
IUP	individuálny účet poistenca
JIM	jedno inkasné miesto
JVP	jednotný výber poistného
KOC	aplikačné programové vybavenie pre kontrolnú činnosť
KPI	klúčové ukazovatele výkonu
MF ČR	Ministerstvo financií Českej republiky
MF SR	Ministerstvo financií SR
MPSV	Ministerstvo práce a sociálnych vecí ČR
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MVP	Mesačný výkaz poistného a príspevkov
MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva SR
NKÚ ČR	Najvyšší kontrolný úrad Českej republiky
NKÚ SR	Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
NP	nemocenské poistenie
oddelenie vymáhania	oddelenie vymáhania pohľadávok a exekučných zrážok
OSSZ	Okresné správy sociálneho zabezpečenia, Pražská správa sociálneho zabezpečenia a Mestská správa sociálneho zabezpečenia Brno
OSVČ / SZČO	osoba samostatne výdělečně činná / samostatne zárobkovo činná osoba
PAYG	pay as you go – systém priebežného financovania s medzigeneračným prerozdeľovaním
PO	právnická osoba
POJ	aplikačné programové vybavenie pre správu poistného
prehľad OSVČ	Prehľad o príjmoch a výdavkoch
prehľad zamestnávateľa	Prehľad o výške poistného
PSSZ	Pražská správa sociálneho zabezpečenia
REGOB	register obyvateľov
RFO	register fyzických osôb

RIA	Regulatory Impact Assessment – hodnotenie dopadov regulácie
RL	registračný list
RLFO	Registračný list fyzickej osoby
RLZ	Registračný list zamestnávateľa
RVS	rozpočet verejnej správy
SDS	Starobné dôchodkové sporenie
SF	Správny fond SP
SP	Sociálna poisťovňa
ÚPVS	Ústredný portál verejnej správy
V4	Vyšehradská skupina (ČR, Maďarsko, Poľsko a SR)
VP	Výkaz poistného a príspevkov
VZ	vymeriavací základ
ZFGP	Základný fond garančného poistenia
ŽR SR	živnostenský register SR

10. Prílohy

Príloha č. 1: Právny rámec správy poistného v EÚ

- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 z 29. apríla 2004, o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia** stanovuje pravidlá koordinácie vnútroštátnych systémov sociálneho zabezpečenia v rámci voľného pohybu osôb, zvyšovania životnej úrovne a zlepšovania podmienok zamestnania. Vzťahuje sa na štátnych príslušníkov členského štátu, osoby bez štátnej príslušnosti a utečencov s pobytom v členskom štáte, ktorí podliehajú alebo podliehali právnym predpisom jedného alebo viacerých členských štátov, ako aj na ich rodinných príslušníkov a pozostalých. Toto nariadenie sa vzťahuje na všetky právne predpisy o dávkach sociálneho zabezpečenia (s účinnosťou od 20. 5. 2004).
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 z 16. septembra 2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia** modernizuje pravidlá koordinácie systémov sociálneho zabezpečenia členských štátov, objasňuje ich vykonávacie opatrenia a postupy a zjednodušuje ich v prospech všetkých zainteresovaných subjektov. Cieľom mnohých opatrení a postupov stanovených v tomto nariadení je zabezpečiť väčšiu transparentnosť, pokiaľ ide o kritériá, ktoré majú uplatňovať inštitúcie členských štátov podľa nariadenia (ES) č. 883/2004, vrátane zabezpečenia toho, aby migrujúci pracovníci v rámci EÚ boli za každých okolností krytí systémom sociálneho zabezpečenia a neboli povinní platiť príspevky v dvoch krajinách súčasne (účinné od 1. 5. 2010).
- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1231/2010 z 24. novembra 2010, ktorým sa rozširuje nariadenie (ES) č. 883/2004 a nariadenie (ES) č. 987/2009 na štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa tieto nariadenia doteraz nevzťahovali výhradne z dôvodu ich štátnej príslušnosti.** Rozširuje rozsah pôsobnosti na štátnych príslušníkov tretích krajín, ich rodinných príslušníkov a pozostalých, ak sa oprávnené zdržiavajú na území členského štátu a sú v situácii, ktorá nie je vo všetkých ohľadoch obmedzená na jeden členský štát.

- **Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 465/2012 z 22. mája 2012 , ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia a nariadenie (ES) č. 987/2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004** upravuje pojem „domáca základňa“ pre členov letovej posádky a palubných sprievodcov podľa práva EÚ. Objasňuje prípady, keď osoba pracuje v dvoch alebo viacerých členských štátoch (výkon „podstatnej časti“) a poskytuje dávky za stanovených podmienok aj cezhraničným samostatne zárobkovo činným osobám, ktoré sa stanú úplne nezamestnanými.
- **Nariadenie Komisie (EÚ) č. 1224/2012 z 18. decembra 2012, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004** upravuje pojem „domáca základňa“ pre členov letovej posádky a palubných sprievodcov podľa práva EÚ. Objasňuje prípady, keď osoba pracuje v dvoch alebo viacerých členských štátoch (výkon „podstatnej časti“) a poskytuje dávky za stanovených podmienok aj cezhraničným samostatne zárobkovo činným osobám, ktoré sa stanú úplne nezamestnanými.

Príloha č. 2: Postup NKÚ ČR pri výpočte kvalifikovaného odhadu počtu zamestnancov vykonávajúcich činnosti v súvislosti so správou poistného

Do kvalifikovaného odhadu počtu zamestnancov zaoberajúcich sa správou poistného boli zahrnutí len tí zamestnanci, ktorí sa priamo podieľali na činnostiach spojených so správou poistného. NKÚ ČR do odhadu nezahrnul zamestnancov vykonávajúcich riadiace a podporné činnosti a zamestnancov ústredia ČSSZ, ktorí vybavujú napr. žiadosti o odpustenie penále alebo žiadosti o spoluprácu zo/do zahraničia, keďže počet nimi vykonaných úkonov predstavuje len okrajovú časť z celkového počtu úkonov vykonaných v rámci správy poistného. Pri výpočte kvalifikovaného odhadu počtu zamestnancov NKÚ ČR vychádzal z počtu zamestnancov evidovaných ČSSZ v členení podľa jednotlivých oddelení OSSZ a podľa jednotlivých rokov podľa nasledovných parametrov:

- Oddelenie dôchodkového poistenia - do kvalifikovaného odhadu počtu zamestnancov vykonávajúcich činnosti spojené so správou poistenia neboli zahrnutí žiadni zamestnanci tohto oddelenia;
- Oddelenie nemocenského poistenia - v prípade OSSZ so samostatným oddelením registra poistencov a registra zamestnávateľov boli do výpočtu zahrnutí všetci zamestnanci tohto oddelenia; v prípade OSSZ bez takéhoto samostatného oddelenia bol zahrnutý počet zamestnancov oddelenia znížený o pomer, ktorý z celkového počtu zamestnancov oddelenia vylúčil zamestnancov vykonávajúcich nemocenské poistenie;
- Oddelenie účtovania poistného a dávok - do výpočtu boli zahrnutí všetci zamestnanci tohto oddelenia;
- Oddelenie SZČO - do výpočtu bol zahrnutý počet zamestnancov oddelenia znížený o pomer, ktorý z celkového počtu zamestnancov oddelenia vylúčil zamestnancov vybavujúcich agendu nemocenského poistenia, teda rozhodovanie o dávkach a regresných náhradách;
- Oddelenie kontroly - v prípade OSSZ so samostatným oddelením kontroly, ktoré vykonáva len vonkajšiu kontrolu zamestnávateľov, boli do výpočtu zahrnutí všetci zamestnanci tohto oddelenia; v prípade OSSZ bez takéhoto samostatného oddelenia bol zahrnutý počet zamestnancov oddelenia znížený o pomer, ktorý z celkového počtu zamestnancov oddelenia vylúčil zamestnancov vykonávajúcich aprobáciu dávok (t. j. vnútornú kontrolu dávok nemocenského poistenia);
- Oddelenie vymáhania poistného a vykonávania exekučných zrážok - do výpočtu bol zahrnutý celkový počet zamestnancov oddelenia v prípade OSSZ so samostatným oddelením vymáhania poistného, pričom v prípade OSSZ bez takéhoto samostatného oddelenia bol počet zamestnancov oddelenia znížený o pomer, ktorý z celkového počtu zamestnancov oddelenia vylúčil zamestnancov vykonávajúcich exekučné zrážky z dôchodkov.

Príloha č. 3: Vývoj počtu daňovníkov v ČR a SR v rokoch 2015–2018

		2015	2016	2017	2018
ČR	Celkový evidenčný počet zamestnancov vykonávajúcich činnosti spojené so správou poistného	2 944	2 895	2 939	3 004
	Počet daňovníkov celkom	1 054 143	1 056 764	1 070 297	1 086 958
	Počet daňovníkov na 1 zamestnanca ČSSZ vykonávajúceho činnosti spojené so správou poistného	358	365	364	362
SR	Celkový počet zamestnancov vykonávajúcich správu poistného	1 656	1 634	1 674	1 677
	Počet platcov poistného celkom	403 105	401 172	403 006	411 036
	Počet platcov poistného na 1 zamestnanca SP vykonávajúceho správu poistného	243	246	241	245

Zdroj: za ČR - ČSSZ, za SR- SP, vlastné spracovanie NKÚ ČR a NKÚ SR.

Pozn.: V ČR sa do celkového počtu daňovníkov započítava počet zamestnávateľov v registri, počet SZČO platiacich preddavky na dôchodkové poistenie, počet SZČO dobrovoľne nemocensky poistených, počet dobrovoľne dôchodkovo poistených osôb a počet SZČO dobrovoľne dôchodkovo poistených.

SPRÁVA O KOORDINOVANEJ KONTROLE

Správa sociálneho poistenia v ČR a SR

December 2021